

محمود صادقی

پژوهشکده
امر به معروف
و نهی از منکر

بسم الله الرحمن الرحیم

احکام شبکه های اجتماعی

نویسنده:

محمود صادقی

ناشر چاپی:

معروف

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

فهرست ---- ۵
احکام شبکه های اجتماعی ---- ۱۴
مشخصات کتاب ---- ۱۴
اشاره ---- ۱۵
فهرست مطالب ---- ۱۹
سخن پژوهشکده ---- ۳۳
مقدمه ---- ۳۹
بخش اول: کلیات ---- ۴۳
تاریخچه پیدایش شبکه های اجتماعی ---- ۴۳
تعریف شبکه های اجتماعی ---- ۴۴
انواع شبکه های اجتماعی ---- ۴۴
علت رو آوردن به شبکه های اجتماعی ---- ۴۶
بخش دوم: تولید شبکه های اجتماعی داخلی ---- ۴۹
اشاره ---- ۴۹
فصل اول: ضرورت تولید شبکه اجتماعی ایرانی ---- ۵۱
اشاره ---- ۵۱
استفتا ---- ۵۲
فصل دوم: راه کارهای حمایت از تولید کنندگان داخلی ---- ۵۴
اشاره ---- ۵۴
۱.ایجاد اینترنت ملی ---- ۵۵
۲. استفاده دولت از شبکه های اجتماعی داخلی ---- ۵۶
۳.تبلیغ رسانه ای شبکه های اجتماعی داخلی ---- ۵۷
اشاره ---- ۵۷
استفتاء ---- ۵۹

۴.معرفی گروه ها و کانال های معتبر از طریق رسانه ---- ۵۹
۵.حضور افراد متخصص در گروه ها و کانال ها ---- ۶۰
۶. برگزاری جلسات آموزشی ---- ۶۲
۷. لزوم نظارت جدّی بر شبکه های اجتماعی خارجی ---- ۶۲
اشاره ---- ۶۲
سوالات فقهی ---- ۶۳
بخش سوم: فواید شبکه های اجتماعی ---- ۶۵
۱.آموزش مفاهیم عالی ---- ۶۵
۲.ارتباط آسان با مراکز علمی و مذهبی ---- ۶۶
۳.صله رحم ---- ۶۷
۴.ارتباط با دوستان و آشنایان ---- ۶۹
۵.اطلاع رسانی عمومی ---- ۶۹
۶.تبلیغ کالاهای تجاری ---- ۷۰
۷.دسترسی به اخبار و اطلاعات روز دنیا ---- ۷۰
۸.پر کردن اوقات فراغت با مطالب مفید ---- ۷۱
بخش چهارم: آسیب ها و پیامدهای شبکه های اجتماعی ---- ۷۴
اشاره ---- ۷۴
فصل اول: آسیب های اعتقادی شبکه های اجتماعی ---- ۷۵
اشاره ---- ۷۵
۱. تضعیف اعتقادات ---- ۷۶
۲.تمسخر معارف و احکام دینی ---- ۷۸
۳.ترویج باورهای انحرافی ---- ۷۸
فصل دوم: آسیب های ضد اخلاقی شبکه های اجتماعی ---- ۸۰
اشاره ---- ۸۰
۱. قبح زدایی ازگناه ---- ۸۱
۲.تحریک شهوت کاربران ---- ۸۲

۳. بلوغ جنسی زودرس ---------- ۸۳
۴. دوستی ها و ارتباط های بی قید و بند ---------- ۸۴
۵. گسترش تجسس در امور خصوصی دیگران ---------- ۸۶
فصل سوم: آسیب های روحی روانی شبکه های اجتماعی ---------- ۸۸
۱. ایجاد یا تشدید انزوا و گوشه گیری ---------- ۸۸
۲. کاهش اعتماد به نفس ---------- ۹۰
۳. افسردگی ---------- ۹۱
۴. افزایش احساس نیاز به توجه ---------- ۹۲
۵. افزایش شکست های عاطفی ---------- ۹۳
۶.جرأت برای ارتکاب جرم ---------- ۹۳
فصل چهارم : آسیب های جسمی شبکه های اجتماعی ---------- ۹۵
اشاره ---------- ۹۵
۱.ضعف بینایی ---------- ۹۵
اشاره ---------- ۹۵
استفتا ---------- ۹۶
۲. چاقی ---------- ۹۷
۳. مشکلات ستون فقرات ---------- ۹۷
۴.بیماری های پوستی ---------- ۹۸
فصل پنجم: آسیب های فرهنگی اجتماعی شبکه های اجتماعی ---------- ۹۹
اشاره ---------- ۹۹
۱.ترویج و تغییر سبک زندگی ---------- ۱۰۰
۲. تأخیر در ازدواج ---------- ۱۰۲
۳. طلاق و فروپاشی خانواده ---------- ۱۰۴
اشاره ---------- ۱۰۴
استفتا ---------- ۱۰۸
۴.عادی سازی قمار بازی ---------- ۱۰۹

اشاره ۱۰۹
قوانین قمار بازی اینترنتی ۱۰۹
سوالات فقهی ۱۱۰
۵.ایجاد هویّت و شخصیت مجازی ۱۱۲
۶.حجم گسترده اطلاعات بی سانسور ۱۱۴
۷. دریافت اطلاعات از کانال غیر سالم ۱۱۵
۸. تخریب زبان فارسی ۱۱۶
۹.کم شدن مطالعه و اُفت تحصیلی ۱۱۷
اشاره ۱۱۷
استفتاء ۱۱۸
۱۰. کودک ربایی و سوء استفاده جنسی ۱۱۹
فصل ششم: آسیب های امنیتی شبکه های اجتماعی ۱۲۱
اشاره ۱۲۱
۱. سرقت اطلاعات کاربران ۱۲۲
اشاره ۱۲۲
استفتا ۱۲۵
۲. شناخت رفتارهای جامعه ۱۲۶
۳. راهنمای سارقان ۱۲۷
۴. فیلم برداری از زندگی خصوصی کاربران ۱۲۷
فصل هفتم : آسیب های سیاسی اقتصادی شبکه های اجتماعی ۱۲۹
اشاره ۱۲۹
۱. انقلاب های مخملی ۱۲۹
۲. تعیین ریاست جمهور ۱۳۱
۳. خروج ارز از کشور ۱۳۱
اشاره ۱۳۱
استفتا ۱۳۲

بخش پنجم: جرائم شبکه های اجتماعی ---------- ۱۳۵
اشاره ---------- ۱۳۵
مهم ترین جرم های اینترنتی در جهان ---------- ۱۳۶
اشاره ---------- ۱۳۶
۱. عبور از فیلترینگ ---------- ۱۳۶
اشاره ---------- ۱۳۶
علل و زمینه پیدایش فیلترینگ ---------- ۱۳۷
پاسخ به یک شبهه ---------- ۱۳۸
فیلترینگ در فرانسه ---------- ۱۳۸
فیلترینگ در انگلیس ---------- ۱۴۰
فیلترینگ در آلمان ---------- ۱۴۱
آسیب های استفاده از ابزار عبور از فیلترینگ ---------- ۱۴۱
قوانین عبور از فیلترینگ ---------- ۱۴۵
سوالات فقهی عبور از فیلترینگ ---------- ۱۴۶
۲. جاسوسی رایانه ای ---------- ۱۵۱
اشاره ---------- ۱۵۱
قوانین جاسوسی رایانه ای ---------- ۱۵۲
استفتاء ---------- ۱۵۴
۳. سرقت رایانه ای ---------- ۱۵۵
اشاره ---------- ۱۵۵
قوانین و سؤالات فقهی سرقت رایانه ای ---------- ۱۵۵
۴. لینک دادن به شبکه های اجتماعی فیلتر شده ---------- ۱۵۷
اشاره ---------- ۱۵۷
قانون و استفتاء درباره لینک دادن ---------- ۱۵۸
۵. تولید و توزیع محتویات مستهجن ---------- ۱۵۹
اشاره ---------- ۱۵۹

مجازات تولید و توزیع محتویات مستهجن ----- ۱۶۰

حکم فقهی تولید و توزیع محتویات مستهجن ----- ۱۶۱

۶. تشویق به دیدن سایت مستهجن ----- ۱۶۱

اشاره ----- ۱۶۱

قوانین تشویق به دیدن سایت مستهجن ----- ۱۶۳

استفتا ----- ۱۶۴

۷. نشر اکاذیب و شایعات ----- ۱۶۵

اشاره ----- ۱۶۵

قانون و استفتا ----- ۱۶۶

۸. تغییر چهره دیگران ----- ۱۶۷

اشاره ----- ۱۶۷

استفتا ----- ۱۶۷

۹. اخاذی اینترنتی ----- ۱۶۸

اشاره ----- ۱۶۸

سوالات فقهی ----- ۱۷۰

۱۰. کلیک دزدی ----- ۱۷۰

۱۱. هک کردن ----- ۱۷۲

اشاره ----- ۱۷۲

استفتاء ----- ۱۷۳

۱۲. ترساندن کاربران ----- ۱۷۴

۱۳. نرم افزار های مورد استفاده در جرم ----- ۱۷۴

بخش ششم: آداب استفاده از شبکه های اجتماعی ----- ۱۷۶

اشاره ----- ۱۷۶

فصل اول: بایدهای استفاده از شبکه های اجتماعی ----- ۱۷۷

۱. شناخت و آگاهی لازم ----- ۱۷۷

۲. اعتدال در استفاده از شبکه های اجتماعی ----- ۱۷۸

اشاره ----- ۱۷۸
سوالات فقهی ----- ۱۷۹
۳. نقل مطالب مفید و مستند ----- ۱۸۱
اشاره ----- ۱۸۱
سوالات فقهی ----- ۱۸۳
۴. احترام نهادن به قوانین گروه ها ----- ۱۸۳
اشاره ----- ۱۸۳
استفتا ----- ۱۸۴
۵. رعایت انصاف در انتقاد از دیگران ----- ۱۸۵
۶. برخورد مناسب با بد رفتاری ها ----- ۱۸۶
اشاره ----- ۱۸۶
سوالات فقهی ----- ۱۸۷
فصل دوم: نبایدهای استفاده از شبکه های اجتماعی ----- ۱۹۰
۱. ساختن گروه و کانال به نام دیگران ----- ۱۹۰
۲. ارسال مطالب، بدون مطالعه محتوای آن ----- ۱۹۱
۳. منتشر کردن تصاویر خصوصی ----- ۱۹۲
اشاره ----- ۱۹۲
آسیب های انتشار عکس های خصوصی ----- ۱۹۳
اشاره ----- ۱۹۳
قُبح شکنی ----- ۱۹۳
الگو گیری ----- ۱۹۳
سوالات فقهی ----- ۱۹۴
۴. نشر و تأیید همه مطالب ----- ۱۹۵
اشاره ----- ۱۹۵
سوالات فقهی ----- ۱۹۶
۵. عضو شدن در هر کانال و گروهی ----- ۱۹۷

اشاره ---------- ۱۹۷
سوالات فقهی ---------- ۱۹۸
۶. قبول مطالب بدون سند و مدرک ---------- ۲۰۰
۷. نزدیک شدن به محرمات ---------- ۲۰۰
بخش هفتم: وظایف مدیران گروه های شبکه اجتماعی ---------- ۲۰۳
اشاره ---------- ۲۰۳
۱. تناسب گروه با نیاز و مشکل جامعه ---------- ۲۰۴
۲. انتخاب نام مناسب برای گروه و کانال ---------- ۲۰۴
۳. تبیین دقیق اهداف تشکیل گروه ---------- ۲۰۴
۴. حرکت در جهت اهداف گروه ---------- ۲۰۵
۵. دقت در عضو کردن افراد ---------- ۲۰۵
۶. عضو کردن افراد با اجازه آنها ---------- ۲۰۷
بخش هشتم: نکات و احکام متفرقه ---------- ۲۱۰
اشاره ---------- ۲۱۰
فصل اول: کودکان و شبکه های اجتماعی ---------- ۲۱۱
اشاره ---------- ۲۱۱
نظارت والدین بر فعالیت اینترنتی فرزندان ---------- ۲۱۳
توصیه هایی به والدین ---------- ۲۱۶
فصل دوم: همسر یابی ---------- ۲۲۰
اشاره ---------- ۲۲۰
آسیب های همسریابی اینترنتی ---------- ۲۲۱
قوانین و سوالات فقهی ---------- ۲۲۳
فصل سوم: تصاویر و فیلم های اینترنتی ---------- ۲۲۵
اشاره ---------- ۲۲۵
سؤالات فقهی ---------- ۲۲۵
فصل چهارم: مطالب مفید ---------- ۲۳۳

گفتگو های اینترنتی ---------- ۲۳۳
سوالات فقهی ---------- ۲۳۵
منع همسر از استفاده از شبکه های مجازی ---------- ۲۳۸
هدیه دادن شبکه های اجتماعی مفسده دار ---------- ۲۳۹
دانلود کردن از شبکه های اجتماعی ---------- ۲۴۰
بلوتوث کردن شبکه های اجتماعی ---------- ۲۴۲
موسیقی در شبکه های اجتماعی ---------- ۲۴۲
جملات بازدارنده تحریک کننده ---------- ۲۴۳
نگهداری محتوای مفسده دار ---------- ۲۴۴
طهارت در تایپ کردن ---------- ۲۴۵
شنیدن آیه سجده دار ---------- ۲۴۵
جواب سلام ایمیل و چت ---------- ۲۴۶
آدرس دفاتر مراجع تقلید ---------- ۲۴۷
آیت الله خامنه ای ---------- ۲۴۷
آیت الله سیستانی ---------- ۲۴۷
آیت الله شبیری زنجانی ---------- ۲۴۷
آیت الله مکارم شیرازی ---------- ۲۴۸
آیت الله وحید خراسانی ---------- ۲۴۸
آیت الله نوری همدانی ---------- ۲۴۸
آیت الله صافی گلپایگانی ---------- ۲۴۸
منابع و کتابنامه ---------- ۲۴۹
کتاب ها ---------- ۲۴۹
مجلات، فصل نامه ها ---------- ۲۵۲
سایت ها ---------- ۲۵۸
درباره مرکز ---------- ۲۶۱

احکام شبکه های اجتماعی

مشخصات کتاب

سرشناسه : صادقی، محمود، ۱۳۶۲ -

عنوان و نام پدیدآور : احکام شبکه های اجتماعی/محمود صادقی؛ به سفارش ستاد امر به معروف و نهی از منکر ، پژوهشکده امر به معروف و نهی از منکر.

مشخصات نشر : قم: نشر معروف، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری : ۲۴۰ ص.؛۱۱ × ۱۹/۵س م.

فروست : فقه و زندگی؛ ۴۲.

شابک : ۵۰۰۰۰ریال:۹۷۸۶۰۰۶۶۱۲۷۴۴

وضعیت فهرست نویسی : فاپا

یادداشت : کتابنامه: ص. ۲۲۹ - ۲۳۹.

موضوع : شبکه های اجتماعی پیوسته (فقه)

موضوع : *Online social networks (Islamic law)

موضوع : شبکه های اجتماعی پیوسته -- جنبه های مذهبی-- اسلام

موضوع : Online social networks-- Religious aspects-- Islam

موضوع : شبکه های اجتماعی پیوسته -- جنبه های اجتماعی

موضوع : Online social networks-- Social aspects

موضوع : شبکه های اجتماعی پیوسته -- جنبه های اجتماعی

موضوع : Online social networks-- Social aspects

شناسه افزوده : ستاد احیاء امر به معروف و نهی از منکر. پژوهشکده امر به معروف و نهی از منکر

رده بندی کنگره : BP۱۹۸/۶ /ش۱۶ص۲ ۱۳۹۵

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۳۷۹

شماره کتابشناسی ملی : ۴۳۹۱۶۸۰

ص: ۱

اشاره

فهرست مطالب

سخن پژوهشکده..۱۳

مقدمه ۱۹

بخش اول: کلیات

تاریخچه پیدایش شبکه های اجتماعی ۲۳

تعریف شبکه های اجتماعی ۲۴

انواع شبکه های اجتماعی.................................۲۴

علت رو آوردن به شبکه های اجتماعی.................۲۶

بخش دوم: تولید شبکه های اجتماعی داخلی

فصل اول: ضرورت تولید شبکه اجتماعی ایرانی

استفتا ۳۲

فصل دوم: راه کارهای حمایت از تولید کنندگان داخلی ۱.ایجاد اینترنت ملی...۳۵

۲.استفاده دولت از شبکه های اجتماعی داخلی.......۳۶

۳. تبلیغ رسانه ای شبکه های اجتماعی داخلی ۳۷

استفتاء ۳۹

۴. معرفی گروه ها و کانال های معتبر از طریق رسانه ..۳۹ ۵.حضور افراد متخصص در گروه ها و کانال ها ۴۰

۶.برگزاری جلسات آموزشی...............................۴۲

۷.لزوم نظارت جدی بر شبکه های اجتماعی خارجی ..۴۲

سوالات فقهی...۴۳

بخش سوم: فواید شبکه های اجتماعی

۱. آموزش مفاهیم عالی.......................................۴۵

۲. ارتباط أسان با مراکز علمی و مذهبی ۴۶

۳. صله رحم ۴۷

۴. ارتباط با دوستان و آشنایان ۴۹

۵. اطلاع رسانی عمومی.................................۴۹

۶. تبلیغ کالاهای تجاری ۵۰

۷. دسترسی به اخبار و اطلاعات روز دنیا ۵۰

۸. پر کردن اوقات فراغت با مطالب مفید ۵۱

بخش چهارم: آسیب ها و پیامدهای شبکه های اجتماعی فصل اول: آسیب های اعتقادی شبکه های اجتماعی

۱. تضعیف اعتقادات ۵۶

۲.تمسخر معارف و احکام دینی ۵۸

۳.ترویج باورهای انحرافی...................................۵۸

فصل دوم: آسیب های ضد اخلاقی شبکه های اجتماعی ۱. قبح زدایی از گناه ۶۱

۲.تحریک شهوت کاربران...................................۶۲

۳.بلوغ جنسی زودرس...............................۶۳

۴.دوستی ها و ارتباط های بی قید و بند...............۶۴

۵. گسترش تجسس در امور خصوصی دیگران..........۶۶

فصل سوم: آسیب های روحی روانی شبکه های اجتماعی

۱. ایجاد با تشدید انزوا و گوشه گیری ۶۸

۲. کاهش اعتماد به نفس...............................۷۰

۳. افسردگی...۷۱

۴. افزایش احساس نیاز به توجه ۷۲

۵.افزایش شکست های عاطفی ۷۳

۶.جرأت برای ارتکاب جرم ۷۳

فصل چهارم: آسیب های جسمی شبکه های اجتماعی ۱.ضعف بینایی..۷۵

استفتاء...۷۶

۲.چاقی ۷۷

۳. مشکلات ستون فقرات ۷۷

۴. بیماری های پوستی ۷۸

فصل پنجم: آسیب های فرهنگی اجتماعی شبکه های اجتماعی

۱.ترویج و تغییر سبک زندگی ۸۰

۲. تأخیر در ازدواج..۸۲

۳. طلاق و فروپاشی خانواده ۸۴

استفتاء...۸۸

۴.عادی سازی قمار بازی ۸۹

قوانین قمار بازی اینترنتی.....................................۸۹

سوالات فقهی ۹۰

۵. ایجاد هویت و شخصیت مجازی......................۹۲

۶. حجم گسترده اطلاعات بی سانسور ۹۴

۷. دریافت اطلاعات از کانال غیرسالم ۹۵

۸.تخریب زبان فارسی.......................................۹۶

۹. کم شدن مطالعه و افت تحصیلی ۹۷

استفتاء ۹۸

۱۰.کودک ربایی و سوء استفاده جنسی............۹۹

فصل ششم: آسیب های امنیتی شبکه های اجتماعی ۱.سرقت اطلاعات کاربران ۱۰۲

استفتا...۱۰۵

۲. شناخت رفتارهای جامعه ۱۰۶

۳. راهنمای سارقان ۱۰۷

۴.فیلم برداری از زندگی خصوصی کاربران ۱۰۷

فصل هفتم: آسیب های سیاسی- اقتصادی شبکه های اجتماعی

۱.انقلاب های مخملی ۱۰۹

۲. تعیین ریاست جمهور ۱۱۱

۳. خروج ارز از کشور ۱۱۱

استفتا ۱۱۲

بخش پنجم: جرائم شبکه های اجتماعی

مهم ترین جرم های اینترنتی در جهان ۱۱۶

۱. عبور از فیلترینگ..۱۱۶

علل و زمینه پیدایش فیلترینگ ....۱۱۷پاسخ به یک شبهه ۱۱۸

فیلترینگ در فرانسه...۱۱۸

فیلترینگ در انگلیس ۱۲۰

فیلترینگ در آلمان ۱۲۱

آسیب های استفاده از ابزار عبور از فیلترینگ ۱۲۱

قوانین عبور از فیلترینگ ۱۲۵

سوالات فقهی عبور از فیلترینگ ۱۲۵

۲.جاسوسی رایانه ای ۱۳۱

قوانین جاسوسی رایانه ای ۱۳۲

استفتاء...۱۳۴

۳.سرفت رایانه ای ۱۳۵

قوانین و سؤالات فقهی سرقت رایانه ای ... .۱۳۵

۴. لینک دادن به شبکه های اجتماعی فیلتر شده . ۱۳۷

قانون و استفتاء درباره لینک دادن ۱۳۸

۵. تولید و توزیع محتویات مستهجن ۱۳۹

مجازات تولید و توزیع محتویات مستهجن ۱۴۰

حکم فقهی تولید و توزیع محتویات مستهجن.......۱۴۱

۶.تشویق به دیدن سایت مستهجن ۱۴۱

قوانین تشویق به دیدن سایت مستهجن............۱۴۳

استفتا..۱۴۴

۷.نشر اکاذیب و شایعات ۱۴۵

قانون و استفتا ۱۴۶

۸. تغییر چهره دیگران ۱۴۷

استفتاء ۱۴۷

۹.اخاذی اینترنتی...۱۴۸

سوالات فقهی ۱۵۰

۱۰.کلیک دزدی ۱۵۰

۱۱. هک کردن ۱۵۲

- استفتاء ۱۵۳

۱۲.ترساندن کاربران ۱۵۴

۱۳. نرم افزارهای مورد استفاده در جرم ۱۵۴

بخش ششم: آداب استفاده از شبکه های اجتماعی

فصل اول: بایدهای استفاده از شبکه های اجتماعی

۱.شناخت و آگاهی لازم.....................................۱۵۷

۲.اعتدال در استفاده از شبکه های اجتماعی ۱۵۸

سوالات فقهی ۱۵۹

۳.نقل مطالب مفید و مستند ۱۶۱

سوالات فقهی ۱۶۳

۴. احترام نهادن به قوانین گروه ها ۱۶۳

استفتاء...۱۶۴

۵. رعایت انصاف در انتقاد از دیگران ۱۶۵

۶. برخورد مناسب باید رفتاری ها ۱۶۶

سوالات فقهی ۱۶۷

ص: ۱۰

فصل دوم: نبایدهای استفاده از شبکه های اجتماعی ۱.ساختن گروه و کانال به نام دیگران ۱۷۰

۲.ارسال مطالب، بدون مطالعه محتوای آن ۱۷۱

۳. منتشر کردن تصاویر خصوصی...........................۱۷۲

آسیب های انتشار عکس های خصوصی ۱۷۳

قبح شکنی...۱۷۳

الگو گیری ۱۷۳

سوالات فقهی...۱۷۴

۴.نشر و تأیید همه مطالب ۱۷۵

سوالات فقهی...۱۷۶

۵.عضو شدن در هر کانال و گروهی ۱۷۷

سوالات فقهی ۱۷۸

۶. قبول مطالب بدون سند و مدرک ۱۸۰

۷.نزدیک شدن به محرمات ۱۸۰

بخش هفتم: وظایف مدیران گروه های شبکه اجتماعی

۱. تناسب گروه با نیاز و مشکل جامعه ۱۸۴

۲. انتخاب نام مناسب برای گروه و کانال ۱۸۴

۳. تبیین دقیق اهداف تشکیل گروه ۱۸۴

۴. حرکت در جهت اهداف گروه ۱۸۵

۵. دقت در عضو کردن افراد ۱۸۵

۶.عضو گردن افراد با اجازه آنها.........................۱۸۷

بخش هشتم: احکام و نکات متفرقه

فصل اول: کودکان و شبکه های اجتماعی

نظارت والدین بر فعالیت اینترنتی فرزندان ۱۹۳

توصیه هایی به والدین.....................................۱۹۶

فصل دوم: همسریابی

آسیب های همسریابی اینترنتی ۲۰۱

قوانین و سوالات فقهی.....................................۲۰۳

فصل سوم: تصاویر و فیلم های اینترنتی

سوالات فقهی ۲۰۵

فصل چهارم: مطالب مفید

گفتگوهای اینترنتی ۲۱۳

سوالات فقهی ۲۱۵

منع همسر در استفاده از شبکه های مجازی.......۲۱۸

هدیه دادن شبکه های اجتماعی مفسددار..........۲۱۹

دانلود کردن از شبکه های اجتماعی ۲۲۰

بلوتوث کردن شبکه های اجتماعی ۲۲۲

- موسیقی در شبکه های اجتماعی ۲۲۲

جملات بازدارنده تحریک کننده ۲۲۳

نگهداری محتوای مفسده دار ۲۲۴

طهارت در تایپ کردن ۲۲۵

شنیدن آیه سجده دار ۲۲۵

جواب سلام ایمیل و چت ۲۲۶

آدرس دفاتر مراجع تقلید..............................۲۲۷

منابع و کتابنامه... ۲۲۹

سخن پژوهشکده

فقه و زندگی و سبک زندگی اسلامی

اسلامی شدن زندگی اجتماعی در مرحله شناخت سه گام دارد؛

شناخت معروف و منکر در فعالیت های فردی و روابط انسان و خداوند عزوجل.

شناخت معروف و منکر در حوزه روابط اجتماعی و معاملات اقتصادی

شناخت معروف و منکر در روابط دولت و ملت

در گام اول فعالیت های فقهی، اخلاقی پژوهش های اخلاق مدار فراوانی توسط عالمان و محققان پدید آمده و اصلاح و تقویت روابط عبادی، عقیدتی و معرفتی انسان با خداوند متعال را مورد توجه قرار داده است.

ص: ۱۳

گام دوم یعنی شناخت معروف و منکر در روابط اجتماعی ومعاملات اقتصادی، کاری است که با وجود برخی از آثار علمی و پژوهش های ارزشمند با نگاه تخصصی به هر صنف مورد توجه قرار نگرفته است. سلسله کتاب های «فقه و زندگی» به پژوهش و نگارش در حوزه اصناف خاص توجه دارد و بایدها و نبایدهای فقهی و اخلاقی و آداب اسلامی هر اتحادیه صنفی و دست اندرکاران مشاغل مختلف تولیدی، توزیعی، و خدماتی را محور پژوهش و نگارش و اطلاع رسانی خویش می داند.

گام سوم در شناخت معروف و منکر به روابط مردم و حکومت ها اختصاص دارد، اسلامی شدن روابط دولت و ملت بالاترین گام به سوی رضای خداوند متعال محسوب می شود و در سایه پیروی از رهبری الهی و تسلیم دولت و ملت در برابر قوانین قرآن و عترت امکان پذیر است.

در حدود سالهای ۱۳۷۲ ش با آغاز فعالیت های ستاد امر به معروف و نهی از منکر طرح پژوهشی افقه و زندگی توسط جناب حجه الاسلام والمسلمین حاج شیخ محمد

حسین فلاح زاده، پی ریزی شد. هدف طرح، تألیف و تدوین مجموعه کتاب هایی در زمینه آداب و احکام اسلامی برای اصناف و مشاغل گوناگون اقتصادی و بازاریان

کشور بود. با هماهنگی این دو نهاد فرهنگی تألیف حدود بیست جلد از این مجموعه در سالهای آغاز کمک خوبی به بازاریان متدین در زمینه شناخت احکام شرعی و حلال وحرام مشاغل بشمار می رفت. أما مثل بسیاری دیگراز طرحها این کار هم به دلایل مختلف ناتمام ماند و در زمینه احکام فقهی بسیاری اصناف اثری فراهم نیامد.

ضرورت اسلامی شدن بازار، علاقه بسیاری از کسبهٔ محترم در بخش های تولید و توزیع و خدمات و پیگیری دبیر محترم ستاد امر به معروف و نهی از منکر حجه الاسلام والمسلمین زرگر دام عزه العالی سبب احیای مجدد این طرح پژوهشی کاربردی در سال ۱۳۹۳ ش شد و تالیف وتدوین کتبی دیگر در زمینه فقه اصناف در دستور کار پژوهشکده امربه معروف و نهی از منکر قرار گرفت.

درسال های آغازین، این پژوهش ها با هدایت و حمایت ستاد و نظارت علمی و فقهی برادران گرامی حجج اسلام محمدحسین فلاح زاده و محمود مهدی پور شکل گرفت و بیست و چند دفتر از آن فراهم آمد. اینک بار دیگر پس از

حدود چهارده سال، این کار ناتمام و بر زمین مانده به توفیق الهی و نظارت جناب حجه الاسلام والمسلمین آقای حاج سید محمد تقی علوی و همکاری گروهی از فضلای حوزه

علمیه قم در پژوهشکده امربه معروف پیگیری می شود.

همیشه اصناف محترم و صاحبان مشاغل در انجام وظیفه خود نیاز به احکام و قوانین الهی دارند و لازم است معروف و منکرات صنفی را بشناسند. تحولات صنفی و دگرگونی ها در حوزه کسب و کار سبب می شود که احکام براساس نیازهای روز مورد بازنگری فقهی و علمی قرار گیرد وتفقه واجتهاد جدید ضرورت یابد. از این رو بار دیگر با استفاده از فتاوی مراجع بزرگوار تقلید و قوانین مصوب شورای نگهبان موضوعات کارنشده در برنامه پژوهشی قرار گرفت و بیست اثر جدید تحقیق و تولید شد. عناوین پژوهش های سال ۱۳۹۳ ش بدین شرح است:

احکام صنف طلاوجواهر

احکام تلفن همراه

احکام بازی های رایانه ای

احکام صنف اتوبوس رانی

احکام صنف فرش و تابلوفرش

احکام صنف کیف و کفش (سراجان)

احکام صنف ماهی فروشان

احکام صنف ناشران

احکام صنف پوشاک

ص: ۱۶

احکام صنف نانوایان

احکام رایانه و اینترنت

احکام صنف پرندگان و پرنده فروشان

احکام صنف اغذیه فروشان

احکام صنف پارکها

احکام عمومی کسب و کار

احکام صنف قهوه خانه ها

احکام صنف الکتریکی

احکام صنف عطاری و دارو گیاهی

احکام صنف لوازم صوتی و تصویری

احکام بیمه ها

این دفتراز فقه و زندگی که با تلاش برادر گرامی حجه الاسلام والمسلمین محمود صادقی پدید آمده به احکام شبکه های اجتماعی اختصاص یافته است و امیدواریم محققان و دست اندرکاران محترم با ارائه تجارب و مسائل شرعی خویش ما را در تکمیل این اثر یاری کنند.

با درخواست توفیق از خداوند دانا و توانا و یاری محققان حوزوی و همراهی اصناف کشور، بسیج اصناف و مسؤلان ستادهای امر به معروف، می توان به سوی اسلامی شدن بازار، آرامش روانی جامعه، کاهش جرم و تخلفات اقتصادی

و کسب رضای حضرت حق گام هایی بلندتر برداشت.

امیدواریم با شناخت احکام الهی در تمام بخش ها و اجرای آن در زندگی فردی و اجتماعی و در سایه فقه ناب اسلامی و با هدایت حضرت بقیه الله عجل الله تعالی فرجه الشریف، توحید و عدالت در سراسر عالم حاکم گردد. ان شاء الله.

قم پژوهشکده امر به معروف و نهی از منکر

خیابان سمیه کوچه ۱۲ پلاک ۳۵۵

fmaroof.ir info@fmaroof.ir

ص: ۱۸

مقدمه

در دنیای، امروز شـکل روابط افراد با یکدیگر، با گذشـته تفاوت کرده و افراد کم کم به این سمت می روند که روابط مستقیم و حضوری به فراموشـی سپرده می شود و به جای آن، روابط غیر مستقیم مانند چت و تلفن و تلگرام و سایر مصادیق ارتباط در فضای مجازی جایگزین گردد.

لـذا یکی از روش هـایی که در آن افراد بـا همـدیگر ارتبـاط برقرار می کننـد و در آن به تبـادل نظر می پردازنـد، «شـبکه های اجتماعی» است که روز به روز در حال گسترش می باشد.(۱)

ص: ۱۹

۱- تعداد کاربران فیس بوک، یک میلیارد و پانصد و نود میلیون نفر است (www.yjc.ir، مقاله «شما چقدر برای فیس بوک می ارزید؟»، ۲۰/۱۱/۱۳۹۴). کاربران واتس آپ، حـدوداً پانصـد میلیون نفر می باشد (www. isna.ir، مقاله «افزایش تعداد کاربران واتس آپ پس از ادغام در فیس بوک»، ۵/۲/۱۳۹۳).

شبکه های اجتماعی اگر به صورت صحیح و اصولی مورد استفاده قرار گیرد، به یکی از بهترین نعمت هایی که خدای متعال به بشریت عطا فرموده است؛ تبدیل می شود و موجبات رشد و تعالی جامعه ها را فراهم می کند؛ ولی اگر نادرست مصرف شود زمینه سقوط و انحطاط کاربران و بالتبع جوامع بشری را مهیا می کند.

درباره شبکه های اجتماعی، کتاب ها و مقالات فراوانی نوشته شده است؛ ولی نوشته ای که در بردارنده همه جوانب شبکه های اجتماعی این موضوع باشداین موضوع باشد؛ مانند کارکردهای مثبت و منفی، قوانین و احکام شرعی، کمتر مورد توجه قرار گرفته است؛ اما در نگارش حاضر سعی شده در حدّ توان به این رویکرد مهم پرداخته شود.

این کتاب مشتمل بر هشت بخش، شامل مباحثی در زمینه (تولید، فواید و خطرات شبکه های اجتماعی، جرائم موجود در شبکه های اجتماعی، آداب استفاده از شبکه های اجتماعی، وظایف مدیران شبکه های اجتماعی و ...) می باشد.

ص: ۲۰

در این نوشته، سوالات شرعی را از مراجع تقلید مشهور ذکر کرده ایم؛ لذا اگر در کتاب، دیدگاه فقهی مرجع تقلیدی ذکر نشده است یا به آن دست نیافتیم یا در این مورد نظری نداشته اند؛ در صورت امکان در چاپ های بعدی اضافه می شود.

خوانندگان محترم در صورتی که در یک موضوع خاص، پاسخ به مسئله ای شرعی را در این کتاب پیدا نکردند؛ حتماً به رساله مرجع تقلید خودشان یا دفاتر مربوط رجوع و یا از ایشان استفتا کنند.

تذکر: در این کتاب هر جا از آیت الله شبیری زنجانی، مسئله یا استفتایی با قید «احتیاط وجوبی» یا «احتیاط واجب» آمده باشد، عمل به این گونه احتیاط، واجب است و مُقلّد نمی تواند در آن به فتوای مجتهد دیگر رجوع کند.(۱)

امید است این مجموعه بتواند رسالت خود را در جهت روشن کردن افکار جامعه و تعلیم افراد در زمینه احکام شبکه های اجتماعی به انجام رساند و مورد قبول درگاه اَحدیَّت قرار گیرد!

در پایان از زحمات و راهنمایی های حجت الاسلام محمد خلیلی و آقای علی نصیری و تمام کسانی که بنده را

۱- توضیح المسائل آیت الله شبیری زنجانی، ص ۸، م ۷.

در تهیه این اثر یاری کردند، تشکر می کنم و از خدای متعال توفیق و موفقیت آنها را خواستارم.

محمود صادقی

۲۷ رجب(۱) ۱۴۳۷، برابر با ۱۶/۲/۱۳۹۵

ص: ۲۲

۱- مبعث پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله.

بخش اول: کلیات

تاریخچه پیدایش شبکه های اجتماعی

نخستین بـار مفهومی با عنوان «شـبکه های اجتماعی اینترنتی» در سال (۱۹۶۰م) در دانشـگاه ایلی نویز در ایالات متحده امریکا مطرح و پس از آن در سـال (۱۹۹۷م) نخستین سایت شـبکه اجتماعی اینترنتی به آدرس (Six Degrees.com) راه اندازی شد. در سال (۲۰۰۲م) شبکه های اجتماعی «فرنداستر»(۱)، «اورکات»(۲)

ص: ۲۳

۱- Friendster.

۲- Orkut

و «لینکداین»[(۱)](#)ساخته شد و در سال (۲۰۰۴م) سایت شبکه اجتماعی فیس بوک راه اندازی گردید.[(۲)](#)

تعریف شبکه های اجتماعی

«شبکه هـای اجتمـاعی»، ساختـاری اجتمـاعی انـد که افراد و سازمان های انسانی میان خود ایجاد کرده انـد تا در موضوعات و مقوله های از پیش تعیین شده با یکدیگر تعامل کنند.[(۳)](#)

انواع شبکه های اجتماعی

شبکه های اجتماعی خارجی و ایرانی دو نوع هستند: عمومی و تخصصی. در شبکه های اجتماعی عمومی مانند«تبیان»[(۴)](#)،

۱- LinkedIn.

۲- www. hamshahrionline.ir، مقاله «آشنایی با تاریخچه شبکه های اجتماعی اینترنتی»، جواد افتاده، ۲۰/۳/۱۳۹۰.

۳- «سـیر تطور شـبکه هـای اجتماعی(نگاهی به آغاز و انجام شـبکه های اجتماعی)»، مصـطفی علیمرادی، مجله «ره آورد نور»، شهریور ۱۳۸۹، ش ۳۱.

۴- این شـبکه با شـعار «شـبکه اجتماعی تبیان؛ سـرای پاک ایرانیان» همزمان با ولادت کوثر پیامبر، حضرت زهرا سلام الله علیها در سوم خرداد، سـال ۱۳۹۰ بـا مـدیریت فاطمه غفوری آغاز به کار کرد. شـبکه تبیان، در واقع جامعه مجازی شبیه سازی شـده همان زنـدگی واقعی افراد است و در واقع کوشـیده است به هویت واقعی افراد بها بدهـد. این شـبکه به اعضای خود امکان می دهـد در محیطی امن، به اتفـاق خـانواده خـود حضور یابنـد و این امنیت را به دیگر اعضـای حاضـر در این شـبکه تسری دهند (www.tebyan.net، خبر «شبکه اجتماعی تبیان راه اندازی شد»).

«افسران»، «فیس بوک»(۱)، «مای اسپیس»(۲)، «توییتر»(۳)و

۱- این شبکه اجتماعی توسط مارک زاکربرگ در چهارم فوریه سال (۲۰۰۴ م) راه اندازی شد. در این پایگاه اینترنتی می توان با دوستانی که دارای حساب کاربری در فیس بوک هستند، عکس، فیلم یا پیغام به اشتراک گذاشت (معرفی شبکه های اجتماعی برتر، مهدی امینی مقدم، مجله «ره آورد نور»، شهریور ۱۳۸۹، ش ۳۱).

۲- در سال (۲۰۰۳ م) چند نفر از کارمندان شرکت «eUniverse» که عضو شبکه اجتماعی «فردندستر: Friendster» بودند، طراحی پایگاه جدیدی را شروع کردند و نام آن را «مای اسپیس» نهادند. با بالا گرفتن کار مای اسپیس در سال (۲۰۰۵ م) رابرت مرداخ، رئیس کمپانی «نیوز کرپیریشن: News Corporation» با پرداخت مبلغ ۵۸۰ میلیون دلار آن را خریداری کرد. در سال (۲۰۰۶ م) نسخه مخصوص برای کاربران بریتانیایی و به دنبال آن نسخه کاربران چینی و بقیه کشورها نیز راه اندازی شد. با اوج گیری پایگاه فیس بوک، در بین سال های (۲۰۰۷ م) تا (۲۰۰۸ م) مای اسپیس نسخه جدید پایگاه خود را برای عقب نماندن از فیس بوک راه اندازی کر. (همان).

۳- توییتر به معنای «چهچه زدن و صداهای متناوب ایجاد کردن» است که از جولای سال (۲۰۰۶ م) فعالیتش را شروع کرد. سرویس توییتر را «اوان ویلیمامز» و «جک دورسی: Jack Dorsey» و «بیز استون: Biz Stone» طراحی کردند. در حال حاضر، مَقرّ آن در سان فرانسیسکو می باشد که دارای ۱۷۵ کارمند است (همان).

«اینستاگرام»(۱)؛ کـاربران با اهـداف و انگیزه های مختلف و با موضوعات متنوع حضور دارنـد؛ ولی در شـبکه های تخصصـی مانند «لینکداین»(۲)، افراد حول یک موضوع خاصی بحث و گفت گو می کنند.

علت رو آوردن به شبکه های اجتماعی

انسان موجودی اجتماعی است که برای برطرف شـدن نیازهایش باید با دیگران ارتباط برقرار کند و با آنان تعامل داشـته باشد. در طول تاریخ، نوع و شکل ارتباط با دیگران

ص: ۲۶

۱- شـرکت اینسـتاگرام در سـیلیکون واقع است ولی شـهر سـان فرانسیسـکو آمریکـا، توسـط دو دانشـجوی دانشگاه اسـتنفورد کالیفرنیا در اکتبر (۲۰۱۰ م) تولیـد شد. در آوریل سال (۲۰۱۲ م)، در شـرکت فیس بوک، اینسـتاگرام را به قیمت ۷۱۵ میلیون دلار با ۱۳ کارمند خریداری کرد (www.hamshahrionline.ir، مقاله «آشنایی با اینستاگرام» آیدا رزاقی، ۹/۶/۱۳۹۲).
۲- شـبکه اجتماعی حرفه ای لینکداین «LinkedIn» بزرگ ترین شـبکه حرفه ای جهـان در بیش از ۲۰۰ کشور فعالیت دارد. این شرکت در سال (۲۰۰۲ م) توسط «رید هافمن» تاسیس شد و افتتاح رسـمی آن در تاریخ پنجم مه (۲۰۰۳ م) به ثبت رسید. تیم هـدایت این شـرکت را مـدیرانی از شـرکت های یاهو، گوگل، مایکروسافت، پی پال و الکترونیک آرتز تشـکیل داده اند. بیش‌ترین بخش درآمـد این شـبکه اجتمـاعی از اشتراک کـاربران و فروش تبلیغات به دست می آیـد (همان، مقاله «آشـنایی با شبکه اجتماعی لینکداین: «LinkedIn»، ۹/۱۱/۱۳۹۲).

تغییر و تکامل یافته؛ ولی غالباً ارتباط ها فیزیکی و حضوری بوده است؛ در حالی که امروزه با ورود تکنولوژی های جدید مانند شبکه های اجتماعی، افراد از راه دور با هم مرتبط هستند.

در این شبکه ها از یک طرف، به دلیل نوع ارتباط ها، که متنوع و دارای جذابیت زیادی است و از سوی دیگر به دلیل امکان برقراری ارتباط با هر شخصی از هر جنس و هر ملیت؛ افراد زیادی به این شبکه ها رو آورده و در آنها عضو می شوند.

برخی از کارشناسان علت رو آوردن به شبکه های اجتماعی را چنین مطرح کرده اند(۱): انسان موجودی اجتماعی است و هر ابزاری که انسان را در اجتماعی شدنش کمک کند، یا اجتماعات جدید

را به او معرفی کند و حتی به این موضوع کمک نماید که انسان در ارتباط های مختلفش بروز و ظهور داشته باشد؛ مورد استقبال این موجود قرار می گیرد.(۲)

بر اساس پژوهش های انجام شده، افراد به دلایلی، از قبیل میل به نوجویی، هیجان خواهی، محبوبیت، خود

۱- مصطفی حیدرزاده، کارشناس معاونت محتوای شورای عالی فضای مجازی.

۲- www.gerdab.ir، مقاله «اعتمادهای مجازی و آسیب های اجتماعی»، ۹/۷/۱۳۹۳.

شیفتگی، حفظ ارتباط با دیگران، فرار از محرک های تنش آور بیرونی، قابل احترام بودن با استفاده از پوشش هویت دوم و چشم و هم چشمی؛ در شبکه های اجتماعی عضو می شوند.(۱)

ص: ۲۸

---

۱ - www.jahannews.ir، مقاله «همه تهدیدات شبکه های اجتماعی/آیا می دانید به چه جامعه ای پا گذاشته اید؟!»، منصوره صامتی، ۲۸/۲/۱۳۹۴.

بخش دوم: تولید شبکه های اجتماعی داخلی

اشاره

ص: ۲۹

فصل اول: ضرورت تولید شبکه اجتماعی ایرانی

اشاره

با توجه به استفاده زیاد کاربران ایرانی از شبکه های اجتماعی خارجی مانند تلگرام(۱)، لازم است دولت، ضمن از متخصصان داخلی به منظور تولید وطراحی بهترین شبکه های اجتماعی متناسب با فرهنگ و نیاز جامعه، آن را در اختیار علاقه مندان قرار دهد تا افراد کم تر به سراغ شبکه های اجتماعی خارجی، که غالباً دارای محتوای مفسده دار هستند؛ بروند.

ص: ۳۱

۱- ابوالحسن فیروزآبادی (دبیر شورای عالی فضای مجازی کشور): در حال حاضر ۲۲ میلیون ایرانی عضو تلگرام هستند که ۱۵ میلیون نفر آنها فعالیت می کنند (www.gerdab.ir، مقاله«آمار فیروزآبادی از کاربران ایرانی تلگرام»، ۴/۱۲/۱۳۹۴).

به گفته دبیر شورای عالی فضای مجازی کشور(۱)

۱۱۲ شبکه اجتماعی در کشور وجود دارد. طبق آخرین بررسی های انجام شده ۵۰ درصد جمعیت، روزانه بیش از یک ساعت زمان را برای حضور در این فضاها اختصاص می دهند که باید از این فرصت مناسب بهترین بهره برداری کرد.(۲)

بسیاری از کارشناسان معتقدند تولید شبکه اجتماعی ایرانی ضروری است؛ زیرا همه کشورهای پیشرفته دنیا متناسب با فرهنگ جامعه متبوع شبکه های اجتماعی دارند(۳)؛ اما کاربران ما از محصولات بیگانه استفاده می کنند که به مرور زمان فرهنگ آنها مورد پذیرش قرار می گیرد. پس باید شبکه های اجتماعی داخلی به سرعت تولید و با تبلیغات گسترده در اختیار کاربران ایرانی قرار بگیرد.

استفتا

سؤال: با توجه به اینکه کاربران ایرانی زیادی از شبکه های

ص: ۳۲

۱- ابوالحسن فیروز آبادی.

۲- همان.

۳- کره جنوبی (لاین)، ژاپن (تانگو)، چین (وی چت)، آلمان (تلگرام)، آمریکا (واتس آپ و اینستاگرام) و اسرائیل (وایبر).

اجتماعی خارجی استفاده می کنند، آیا تولید شبکه های اجتماعی ایرانی توسط متخصصین داخلی واجب است؟

جواب: باید برای جلوگیری از مفاسد(۱) به مقداری که ضرورت دارد(۲) و مفسده ای هم ندارد، اقدام شود.(۳)

ص: ۳۳

۱- استفتا پیامکی از دفتر آیت الله صافی گلپایگانی، ۱۶/۱۱/۱۳۹۴.

۲- استفتا پیامکی از دفاتر آیت الله مکارم، آیت الله جوادی آملی، ۱۲/۱۱/۱۳۹۴.

۳- استفتا پیامکی از دفتر آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۲۶۶۳۱)، ۱۷/۱۱/۱۳۹۴.

فصل دوم: راه کارهای حمایت از تولید کنندگان داخلی

اشاره

متخصصان با غیرت و با همت کشورمان، توان تولید شبکه های اجتماعی با کیفیت را دارند و این را با تولید چند نرم افزار شبکه اجتماعی ایرانی ثابت کرده اند؛ ولی برای تقویت آنها دولت باید با تمام نیروی خود به آنان کمک و موانع پیش روی آنها را بر طرف کند.

طراحان شبکه های اجتماعی داخلی در صورتی می توانند موفق و موثر باشند که همه آحاد جامعه، از مسئولین تا مردم به این نهال تازه پاگرفته اعتماد ورزند و از آن به هر صورتی که می توانند حمایت کنند.

ص: ۳۴

دولت و متخصصین وظیفه دارند از بین صدها شبکه اجتماعی ایرانی، بهترین و کاربردی ترین آنها را انتخاب و ضمن معرفی به مردم، به صورت ویژه از شبکه های برگزیده از آنها حمایت کنند.

دولت و مردم جامعه می توانند با استفاده از راهکارهایی که ذیلاً ارائه می شود، به تولید کنندگان شبکه های اجتماعی داخلی کمک کنند:

۱.ایجاد اینترنت ملی

تا زمانی که از اینترنت کشورهای خارجی استفاده می کنیم، امنیت و سلامت در فضای مجازی وجود ندارد، لذا باید به سمتی حرکت کنیم که کاربران داخلی با اطمینان خاطر از فضای مجازی استفاده کنند و ضمن اینکه دغدغه سرقت اطلاعات شخصی خویش را نداشته باشند؛ و اینترنت و شبکه های اجتماعی از محتوای فاسد و منحرف کننده پاک باشند و این کار با راه اندازی اینترنت ملی محقق می شود. متأسفانه تاکنون این راهکار تحقق پیدا نکرده است.

اگر اینترنت ملی راه اندازی شود، متخصصین داخلی می توانند با اطمینان خاطر به ایجاد شبکه های اجتماعی ایرانی بپردازند و نیازهای مردم جامعه را برطرف کنند.(۱)

ص: ۳۵

۱- ر.ک: «تدوین راهبرد ملی پدافند غیر عامل در حوزه ارتباطات»، محمد رضا لونی؛ محمد جلالی فراهانی، مجله «نگرش راهبردی»، تیر ۱۳۸۷، ش ۹۲ و www.gerdab.ir، مقاله «شبکه ملی اطلاعات چیست؟ آیا با برقراری شبکه ملی اطلاعات، اینترنت قطع خواهد شد؟»، ۱۷/۶/۱۳۹۴.

۲. استفاده دولت از شبکه های اجتماعی داخلی

از بهترین راه های حمایت از تولیدات داخلی، خصوصاً ابزار و تکنولوژی های جدید؛ حمایت مسئولین کشور از شبکه های اجتماعی داخلی و استفاده از این شبکه هاست. برخی از مسئولان کشور، عضو بعضی از شبکه های اجتماعی ایرانی هستند و در ساعتی مشخص از هفته با کاربران ارتباط برقرار می کنند و این کار شایسته موجب دلگرمی تولید کنندگان داخلی و جذب کاربران بیشتر برای استفاده از شبکه های اجتماعی داخلی شده بود؛ اما به راستی چرا برخی از مسئولان از شبکه های اجتماعی خارجی استفاده می کنند و از شبکه های داخلی غافل هستند؟

برخی از مراکز دینی برای ارتباط با مخاطبان خود از شبکه های اجتماعی ایرانی و خارجی استفاده می کنند و البته سزاوار است بیشتر از شبکه های داخلی استفاده کنند تا مردم به پیروی از آنان از تولیدات کشور خودمان استفاده کنند.

ص: ۳۶

برخی از مردم معتقدند: شبکه های اجتماعی خارجی از سرعت و کیفیت بیشتری برخوردار بوده و اشکالات کم‌تری دارند. لذا استفاده از آنان بهتر است. در جواب این عده از کاربران می گوییم: آیا این شبکه های اجتماعی خارجی در زمان تولید نیز کیفیت و سرعت امروز را داشتند؟ آیا از ابتدا بدون اشکال بودند؟ قطعاً این گونه نبوده، بلکه با مرور زمان و با استفاده کاربران زیاد، مشکلات آنها برطرف و کیفیت آن بهتر شده است. لذا لازم است همه مردم به نرم افزارهای داخلی اعتماد کنند تا سازندگان بتوانند به کیفیت آنها بیفزایند و مخاطبان خود را راضی کنند.

۳.تبلیغ رسانه ای شبکه های اجتماعی داخلی

اشاره

امروزه رسانه های تصویری از مهم ترین ابزار ترویج و تبلیغ به حساب می آید. غول های رسانه ای استکبار از این وسیله بیشترین استفاده را کرده، اهداف خود را محقق می کنند.

صدا و سیما می تواند در تولید شبکه های اجتماعی داخلی نقش مهم و بسزایی داشته باشد. این سازمان حساس و کلیدی در همه دوران انقلاب، به خوبی در تبیین و ترویج اهداف انقلاب وظیفه خود را انجام داده است.

صدا و سیما باید با ساخت فیلم و سریال های جذاب و با محتوا، مردم جامعه را با فضای مجازی بیشتر آشنا

ص: ۳۷

کرده و آنها را تشویق کند که حتماً با آگاهی لازم به سمت فضای مجازی بروند. مصادیق فراوانی وجود دارد که گویای تأثیر عمیق رسانه ها بر افکار عمومی است؛ مثلاً تا چند سال پیش مردم در رانندگی کم تر از کمربند ایمنی استفاده می کردند؛ ولی رسانه با پخش انیمیشن های زیبا و جذاب

مردم را بـا فوایـد این موضوع آشـنا کرد و الان بیشتر راننـدگان از کمربنـد ایمنی اسـتفاده می کننـد. همین کار را می توان در مورد فضـای مجازی انجام داد؛ به طوری که هیـچ شخصـی بـدون آگاهی از فوایـد و نیز آسـیب ها و نحوه اسـتفاده صـحیح از شبکه های اجتماعی به سراغ این ابزار نرود.

صـدا و سـیما می توانـد ضـمن اسـتفاده از چهره های تأثیر گذار و الگوی جامعه، مانند مراجع تقلید، هنرمندان و ورزشـکاران، مردم را با فضای مجازی آشنا کند و هم معایب و هم فواید این ابزار را با زبانی زیبا، جذاب و کارآمد بیان کنند.

رسـانه های داخلی، مخصوصاً صـدا و سـیما می تواننـد در برنامه های خود از مخاطبان بخواهنـد برای ارتباط با آن‌ها از شـبکه های اجتماعی داخلی استفاده کنند؛ اما متأسفانه مشاهده می شود که بیشتر برنامه های تلویزیونی از

مخاطبین خود می خواهند از طریق «تلگرام»(۱) با آنها ارتباط داشته باشند و با این کار به زیاد شدن مخاطبان این شبکه اجتماعی خارجی کمک می کنند.

استفتاء

سؤال: آیا تبلیغ و ترویج استفاده از شبکه های اجتماعی خارجی جایز است؟

جواب: اگر خلاف قانون بوده و موجب تقویت دشمنان شود(۲) یا مفسده دار باشد یا زمینه فساد را فراهم کند، جایز نیست.(۳)

۴.معرفی گروه ها و کانال های معتبر از طریق رسانه

سزاوار است مسئولان محترم، شبکه های اجتماعی

۱- "تلگرام" یک پیام رسان دارای نسخه های موبایل، دکستاپ و افزونه وب است که به کاربرانش این امکان را می دهد تا پیام ها، تصاویر، ویدئوها و اسناد را تبادل کنند. دو برادر روس به نام «های پل» و «نیکلای دوروف» این برنامه را طراحی کرده اند.(www.hamshahrionline.ir، مقاله «آشنایی با تلگرام»، ۷/۳/۱۳۹۴).

۲- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله نوری همدانی، ۳/۱۱/۱۳۹۴ و آیت الله مکارم، ۴/۱۱/۱۳۹۴.

۳- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۲۶۲۳۷)، ۲/۱۱/۱۳۹۴؛ آیت الله خامنه ای، ۳/۱۱/۱۳۹۴ و آیت الله مکارم، ۴/۱۱/۱۳۹۴.

داخلی و گروه ها و کانال های مفید و سالم را شناسایی و آنها را از طریق رسانه با تبلیغات زیبا و جذاب به کاربران معرفی کنند تا هر کاربر، متناسب با نیاز و علاقه خویش از این گروه ها و کانال ها استفاده کند و کمتر به سراغ شبکه های اجتماعی خارجی مفسده دار برود.

۵.حضور افراد متخصص در گروه ها و کانال ها

از بهترین راهکارهای ترویج و استفاده صحیح از شبکه های اجتماعی، حضور و به کارگیری افراد متعهد و متخصص می باشد. امروزه از بهترین وسایلی که می توان با آن، معارف بلند دینی را تبلیغ کرد؛ شبکه های اجتماعی است و مراکز علمی مانند حوزه های علمیه و دانشگاه باید از این فرصت طلایی و استثنایی استفاده کرده و جامعه داخلی و خارجی را به سمت سعادت و سربلندی رهنمون باشند.

مقام معظم رهبری خطاب به حوزه های علمیه فرمودند:

امروز وظایف حوزه های علمیه با گذشته تفاوت های زیادی کرده است. امروز شما ببینید وسایل تبلیغ در دنیا چقدر متنوع شده؛ این طرفِ دنیا یک نفر جوان پای یک دستگاه کوچک می نشیند و افکار، تصورات، تخیلات، پیشنهادهای فکری و عملی را از سوی

هر کسی، بلکه هر ناکسی، از آن طرفِ دنیا دریافت می کند. امروز اینترنت و ماهواره و وسایل ارتباطی بسیار متنوع وجود دارد و حرف، آسان به همه جای دنیا می رسد. امروز ما در یک میدان جنگ و کارزار حقیقیِ فکری قرار داریم. این کارزار فکری به هیچ وجه به زیان ما نیست؛ به سود ماست. اگر وارد این میدان بشویم و آنچه را که نیاز ماست – از مهمات تفکر اسلامی و انبارهای معارف الاهی و اسلامی – بیرون بکشیم و صرف کنیم؛ قطعاً بُرد با ماست.(۱)

حوزه های علمیه باید افراد متخصصی را تربیت کنند تا در گروه ها به فعالیت مشغول شوند و نیاز علمی، دینی، فرهنگی و سیاسی کاربران را تأمین کنند؛ وگرنه دیگران که تخصص و تعهد آنها را ندارند، و محتوای ناسالم و غیر صحیح مقوله های دینی و فرهنگی را به افراد منتقل می کنند.

حوزه های علمیه، نهادهای مسئول فرهنگی و افراد مومن باید اعتقادات مردم را با روش های مناسب تقویت کنند تا در برابر آسیب های فضای مجازی، مخصوصاً شبکه های اجتماعی در امان باشند و در برخورد با شبهات، از مسیر حق خارج نشوند.

ص: ۴۱

۱- farsi.khamenei.ir، بیانات در دیدار علما و روحانیون کرمان،۱۳۸۴/۰۲/۱۱.

۶. برگزاری جلسات آموزشی

سزاوار است جلسات آموزشی فضای مجازی در تمام نهادها، ارگان ها، مساجد و مراکز علمی برگزار شود و والدین و کاربران را با فواید، آسیب ها و نحوه استفاده اصولی و صحیح از شبکه های مجازی آشنا کنند. در مدارس نیز باید این گونه جلسات برای دانش آموزان بر قرار گردد تا آنها با آگاهی لازم به سراغ این ابزار بروند و نیاز علمی خویش را برطرف کنند.

آموزش و پروش باید مطالب مفید و آموزنده ای را درباره فضای مجازی در کتاب های درسی دانش آموزان قرار دهد و آنها را بیشتر با این محیط آشنا کنید.

۷. لزوم نظارت جدّی بر شبکه های اجتماعی خارجی

اشاره

امروزه در جامعه ما شبکه های اجتماعی خارجی زیادی مورد استفاده قرار می گیرد و بی تردید بسیاری از این شبکه ها، با اهداف خاصی ساخته شده و کاربران را به سوی انحراف و تباهی می کشاند. از سوی دیگر، اکثر کاربران از آسیب ها و اهداف پنهانی آنها بی اطلاع هستند و فقط برای سرگرمی به سمت این نرم افزارها می روند. لذا یکی از مهم ترین وظایف مسئولان و دست اندرکاران، فیلتر کردن و پاک سازی شبکه های اجتماعی غربی از صحنه ها

و محتوای غیر اخلاقی است؛ گرچه برخی از کارشناسان معتقدند فیلتر کردن شبکه های اجتماعی مفسده دار راهکار اساسی و کارآمدی نیست؛ ولی باید توجه داشت که فیلتر کردن محتوای نامناسب در حدّ خودش مفید و کارآمد است؛ هرچند کافی نیست. لذا مسئولان باید علاوه بر فرهنگ سازی استفاده صحیح از فضای مجازی، قوانین و مجازات های سنگین و بازدارنده ای را وضع و آنها را با تمام قدرت اجرا کنند تا کاربرانی که قصد آلوده کردن فضای مجازی را دارند، نتوانند به مقاصد شیطانی خود برسند.

مسئولان باید افرادی را برای این کار انتخاب کنند که دارای ایمانی قوی باشند و از آسیب ها و آلودگی های این کار مهم در امان بمانند.

سوالات فقهی

سؤال: مسئولین(۱) نظارت بر شبکه های اجتماعی خارجی، برای تشخیص موارد مجاز آنها، باید به تصاویر مبتذل و مستهجن نگاه کنند؛ آیا اینکار جایز است؟

جواب: در مقام انجام وظیفه قانونی، به مقدار ضرورت اشکال ندارد؛ ولی باید از قصد لذت و ریبه احتراز کنند و واجب است افرادی که برای نظارت و بررسی گمارده

ص: ۴۳

۱- مانند کارگروه جرائم رایانه ای و پلیس فتا.

می شوند، از جهت فکری و روحی زیر نظر و راهنمایی مسئولین باشند.(۱)

سؤال: اگر مسئولین نظارت بر سایت ها و شبکه های اجتماعی خارجی در وظیفه خود کوتاهی کنند؛ درآمد و کارشان حرام است؟

جواب: اگر در انجام وظیفه شرعی و قانونی خود کوتاهی کنند، عمل حرامی را مرتکب شده اند(۲)و درآمد آنها نیز حرام است.(۳)

۱- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله صافی گلپایگانی، آیت الله نوری همدانی، ۱۱/۲/۱۳۹۴ و با استفاده از أجوبه الاستفتائات آیت الله خامنه ای، ص ۲۶۳، سوال ۱۲۰۲.آیت الله شبیری زنجانی: نگاه کردن به این تصاویر جایز نیست؛ حتی برای سانسور کنندگان؛ مگر اینکه امر اهمی وجود داشته باشد (استفتای پیامکی از دفتر، ۱۰/۲/۱۳۹۴). آیت الله سیستانی: نگاه کردن با شهوت حرام است؛ بلکه بنا بر احتیاط واجب، بدون شهوت هم جایز نیست (استفتای پیامکی از دفتر، ۱۰/۲/۱۳۹۴).
۲- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله نوری همدانی، آیت الله مکارم، ۲۸/۵/۱۳۹۴ و آیت الله صافی گلپایگانی، ۲/۶/۱۳۹۴.
۳- همان؛ آیت الله خامنه ای، ۲۸/۵/۱۳۹۴ و آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتاء: ۲۰۳۳۵)، ۳۱/۵/۱۳۹۴.

بخش سوم: فواید شبکه های اجتماعی

۱.آموزش مفاهیم عالی

اگر کاربران با آگاهی لازم سراغ شبکه های اجتماعی بروند، می توانند از این ابزار برای نشر و ترویج معارف الاهی استفاده کنند و انسان های مستضعف و تشنه معارف را دست گیری کرده و آنها را از ظلمت و جهل به حقیقت نورانی اسلام رهنمون باشند.(۱)

یکی از بهترین شواهدی که ثابت می کند شبکه های

۱- ر.ک: "ظرفیت ها و چالش های شبکه های اجتماعی مجازی برای تبلیغ دین"، محمد علی قیصریان، فصلنامه «مطالعات جوان و رسانه»، بهار ۱۳۹۳، ش ۱۳.

اجتماعی با شرایط خاصی می توانند مردم را به حقیقت و نورانیت برسانند، نامه مقام معظم رهبری به جوانان اروپا است که در آن از جوانان خواسته بودند با تحقیق لازم، از اسلام و حقیقت آن آگاهی پیدا کنند و از سخنان غرض ورزانه رسانه های غربی (که غالباً با اهداف خاصی منتشر می شوند) خودداری کنند. رهبر معظم انقلاب با استفاده از فضای مجازی و شبکه های اجتماعی این پیام تاریخی و مهم را به دنیا ارسال کردند. بر این اساس، اگر از این ابزار به خوبی استفاده شود، نه تنها ضرر ندارد؛ بلکه موجب رشد و ترقی خود و دیگران می شود.

۲.ارتباط آسان با مراکز علمی و مذهبی

امروزه بیشتر مراکز علمی و مذهبی برای ارتباط با مخاطبان خود از شبکه های اجتماعی استفاده و نیازهای آنان را برطرف می کنند. گستره این استفاده تا آن جاست که مراجع تقلید نیز از این تکنولوژی استفاده کرده و دیدگاه های فقهی خود را در اختیار مقلّدان قرار می دهند.

کاربران باید توجه داشته باشند که برخی از افراد، صفحات و گروه هایی را به نام مراکز علمی و دینی ایجاد کرده و با کاربران ارتباط برقرار می کنند؛ لذا بهترین راه این است که به سایت های رسمی این مراکز رجوع؛ آدرس

صفحات اجتماعی آنها را به دست آورده و با آنان ارتباط برقرا کنند و از هر صفحه یا گروهی که به نام این مراکز علمی و دینی ارائه شده است، استفاده نکنند.

همچنین یکی از راه هایی که استادان می توانند با دانشجویان ارتباط برقرار کنند، شبکه های اجتماعی می باشد؛ و طبعاً مسئولین دانشگاه ها باید برای تبادل علمی بین مراکز دانشگاه زمینه مناسبی فراهم کنند.(۱)

۳.صله رحم

سفارش تمام ادیان الاهی، ارتباط انسان با خویشاوندان خود و نیز تلاش برای برطرف کردن نیازهای آنان می‌باشد.(۲) پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در این باره فرمودند:

به امت خود، به حاضرین و غائبین و افرادی که در آینده متولد می شوند، سفارش می کنم صله رحم به جا بیاورند؛ اگر چه نیاز باشد یک سال راه بروند؛ زیرا صله رحم جزئی از دین حساب می شود.(۳)

۱- ر.ک: "استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی در آموزش(فرصت ها و چالش ها)" و لیلا چراغ ملایی، پروین کدیور، غلامرضا صرامی، مجله «اندیشه های نوین تربیتی»، پاییز ۱۳۹۳، ش ۳۹.

۲- ر.ک: کافی، ج ۲، ص ۱۵۰، بَابُ صِلَهِ الرَّحِم.

۳- "أُوصِی الشَّاهِدَ مِنْ أُمَّتِی وَ الْغَائِبَ مِنْهُمْ وَ مَنْ فِی أَصْلَابِ الرِّجَالِ وَ أَرْحَامِ النِّسَاءِ إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَهِ أَنْ یَصِلَ الرَّحِمَ وَ إِنْ کَانَتْ مِنْهُ عَلَی مَسِیرَهِ سَنَهٍ فَإِنَّ ذَلِکَ مِنَ الدِّین" (همان، ص ۱۵۱، ح ۵).

صله رحم علاوه بر آگاه شدن از مشکلات خویشاوندان و بر طرف کردن آنها فواید دیگری است؛ چنان که امام باقر علیه السلام درباره فواید صله رحم فرمودند:

صله رحم؛ اعمال را تزکیه(۱) و اموال را زیاد و بلاها را دفع و حساب و کتاب قیامت را آسان می کند و مرگ را به تأخیر می اندازد.(۲)

متأسفانه شاهد هستیم که با ورد تکنولوژی های جدید (تلفن، ایمیل، شبکه اجتماعی) روز به روز ارتباط حضوری اقوام و بستگان کم تر شده و افراد به جای اینکه به خانه و محل کار فامیل خود بروند از طریق تلفن، پیامک و شبکه های اجتماعی از حال یکدیگر با خبر می شوند. البته با این مقدار از ارتباط، وظیفه شرعی انجام می شود؛ ولی این شیوه ارتباط، جای رفت و آمد خانوادگی را نمی گیرد، زیرا خانواده و فامیل، به حضور فیزیکی افراد نیاز دارند و با آمدن و رؤیت آنها شاداب گشته و نیازهای روحی و عاطفی شان

۱- معنای این قسمت روایت این است که ثواب اعمال را زیاد کرده یا نقص آنها را از بین می برد و یا موجب قبول شدن آنها می شود (مرآه العقول، ج ۸، ص ۳۶۴).
۲- "صِلَهُ الْأَرْحَامِ تُزَکِّی الْأَعْمَالَ وَ تُنْمِی الْأَمْوَالَ وَ تَدْفَعُ الْبَلْوَی وَ تُیَسِّرُ الْحِسَابَ وَ تُنْسِئُ فِی الْأَجَل" (کافی، ج ۲، ص ۱۵۰، ح ۴).

برطرف می شود؛ ضمن اینکه با دیدن وضع زندگی اطرافیان متوجه مشکلات آنها می شویم و پر واضح است که این دستاوردها با ارتباط از طریق ابزار جدید تحقق نمی یابد.

سزاوار است افراد تا جایی که ممکن است با حضور فیزیکی خود نزد فامیل، صله رحم به جا بیاورند و در صورتی که شرایط فراهم نبود، می توانند از این ابزار استفاده کرده و وظیفه شرعی و انسانی خویش را ادا کنند.

۴.ارتباط با دوستان و آشنایان

شبکه های اجتماعی، بستری را فراهم کرده است که افراد و دوستان می توانند از هر نقطه دنیا با کمترین هزینه ای با همدیگر ارتباط برقرار کنند و از حال یکدیگر آگاه شوند؛ ولی باید توجه شود که این ارتباط از نوع ارتباط نامحرم و روابط نامشروع نباشد که این کار دارای آسیب های فراوانی است؛ لذا کاربران شبکه های اجتماعی باید از آن خودداری کنند.

۵.اطلاع رسانی عمومی

شبکه های اجتماعی از بهترین وسایل اطلاع رسانی به حساب می آید، زیرا در دسترس بیشتر افراد است؛ لذا کاربران می توانند مطلبی را به سرعت در بین جامعه منتشر

کنند و به اطلاع همه برسانند.

۶.تبلیغ کالاهای تجاری

در دنیـای امروز، شـبکه های اجتماعی از بهترین ابزار تجارت به حساب می آیـد؛ لـذا تجّار و شـرکت های خریـد و فروش می توانند از شـبکه های اجتماعی برای تبلیغ کردن کالای خویش استفاده کنند و کالاهای خود را مخصوصاً محصولات با کیفیت ایرانی را با تبلیغات زیبا به فروش برسانند.(۱)

۷.دسترسی به اخبار و اطلاعات روز دنیا

امروزه بیشتر مراکز دینی و علمی و سایت های خبری دنیا برای نشـر مطالب خود از شـبکه های اجتماعی استفاده می کنند و به روزترین اخبار و مطالب خود را با کاربران به اشتراک می گذارند و آنها را از مسائل جهان آگاه می کنند.

ص: ۵۰

۱- ر.ک: "۵۳ اصل کسب درآمد از شبکه های اجتماعی"، پاتریس آنه راتلیج، ترجمه ریحانه هاشم پور، تهران، ۱۳۹۰؛ "تاثیر شبکه اجتماعی بر عملکرد کسب وکار" اثر تعدیل کنندگی الگوی نقش و انگیزه کارآفرینانه (مورد مطالعه ایران، کرواسـی و دانمارک)، محمدرضا زالی، توماس شات، اسدالله کرد نایبج، مینا نجفیان، مجله «پژوهش های مدیریت در ایران (مدرس علوم انسانی)»، دوره شانزدهم، تابستان ۱۳۹۱، ش ۲.

۸.پر کردن اوقات فراغت با مطالب مفید

شبکه های اجتماعی می توانند کاربران خود را با مطالب مفید و آموزنده سرگرم و آنها را در جهت رشد و تعالی خویش و جامعه یاری کنند. این کار از یک سو فنابخشی به اوقات فراغت افراد است و از سویی آگاهی های عمومی و حتی تخصصی آنها را ارتقا می بخشد.

ص: ۵۱

بخش چهارم: آسیب ها و پیامدهای شبکه های اجتماعی

اشاره

شاید بسیاری از کاربران اطلاع نداشته باشند که شبکه های اجتماعی خارجی با اهداف خاصی ایجاد شده و حتی تصور کنند این شبکه ها فقط برای سرگرم کردن مخاطبان ساخته شده اند. باید دانست از مهم ترین اهداف این شبکه ها تغییر مبانی اعتقادی، اخلاقی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی کاربران و القای تفکرات خود به آنان است. و این نکته همان خطر عمیق و آسیب بزرگ این شبکه هاست.

البته این آسیب عمدتاً متوجه شبکه های اجتماعی خارجی می باشد؛ ولی ممکن است برخی از شبکه های داخلی نیز دارای چنین آسیب هایی باشند؛ لذا کاربران باید خودشان مواظب دین و ایمان و اخلاقیات خود باشند تا از این وسائل، آسیبی نبینند.

با توجه به این حقیقت، ممکن است کاربران با استفاده از این شبکه ها، با آسیب هایی رو به رو شوند که رهایی از آنها کار آسانی نخواهد بود. در این فصل به این آسیب ها به صورت اختصار اشاره می شود.(۱)

ص: ۵۴

۱- ر.ک: "آسیب شناسی شبکه های اجتماعی مجازی"(golohtaPA fo lautriv laicos skrowten)، صمد عدلی پور، تهران، انتشارات پارسینه، ۱۳۹۳ و "شبکه های اجتماعی؛ فرصت ها و تهدیدها"، روح الله سلیمانی پور، مجله «ره آورد نور»، تابستان ۱۳۸۹، ش ۳۱.

فصل اول: آسیب های اعتقادی شبکه های اجتماعی

اشاره

مهم ترین آسیب شبکه های اجتماعی خارجی، ضررهای اعتقادی و ضربه به مبانی دینی است؛[1] زیرا در این شبکه ها اطلاعات و معلومات عقیدتی، یا تضعیف می شوند و یا اعتقادات مخرب ترویج می گردند؛ در ادامه برخی از این آسیب ها خواهد آمد:

ص: ۵۵

۱- ر.ك: "نقش شبکه های اجتماعی در باورهای دینی"، شعبان علی خان صنمی، فریده پیشوایی، فاطمه خان صنمی، فصلنامه «مطالعات جوان و رسانه»، بهار ۱۳۹۳، ش ۱۳.

۱. تضعیف اعتقادات

۱. تضعیف اعتقادات(۱)

مهم ترین موضوع برای هر شخصی باورهای اعتقادی اوست؛ به طوری که زیر بنای وجودی او را تشکیل می دهند. در بسیاری از شبکه های اجتماعی خارجی با پیش رفته ترین روش ها مسائل اعتقادی کاربران مورد هدف سازندگان قرار می گیرد.

در این شبکه ها باورهای اعتقادی کاربران مانند توحید، معاد، نبوت، امامت و حجاب، مورد هجوم تولید کنندگان قرار می گیرد. آنان با شبهه افکنی و طرح مسائل اختلافی، ذهن مخاطب خود را درگیر کرده و به مرور زمان او را نسبت به این موضوعات، سست و بی علاقه می کنند. مثلاً حجاب را که یک دستور الاهیِ مطابق با فطرت زنان است، مورد حمله فکری و فرهنگی خویش قرار داده و با استفاده از روش های خاصی، این دستورات را با عناوین «عقب افتادگی» و «دوری از آزادی و تمدن» معرفی می کنند و حتی از کاربران می خواهند که برای مخالفت با حجاب، عکسی های بدون حجاب و پوشش خود را در شبکه های اجتماعی قرار دهند.

۱- ر.ک: www.gerdab.ir، مقاله «آیا انتقال مفاهیم دینی از طریق فضای مجازی امری ممکن است؟»، ۴/۳/۱۳۹۵.

چندی پیش کمپینی با عنوان «آزادی های یواشکی زنان»(۱) در فیس بوک ایجاد شد این کمپین زنان را تشویق می کرد که برای مخالفت با حجاب شرعی در ایران، از خود عکس های بدون پوشش و بی حجاب بگیرند و آنها را در صفحات شخصی خویش قرار دهند. متأسفانه برخی از زنان در این دام بی حیایی و بی عفت افتادند و عکس هایی از خود را که بدون پوشش و روسری بود، در این صفحات منتشر کردند که این کار نوعی همراهی با آرمان های دشمنان انقلاب حساب بود و مخالفان پاکدامنی را شادمان کرد.

برای اثبات هدفدار بودن ایجاد شبکه های اجتماعی و از جمله کمپین مذکوره کافی است اعتراف یکی از مسئولین این شبکه های را مطرح کنیم و آن این که مدیر اجرایی فیس بوک(۲)مشاهده صفحه «آزادی های یواشکی زنان» در فیس بوک را یکی از بخش های محبوب شغل خود دانست!(۳)

۱- این عنوان با ظرافت خاصی بیان می کند که زنان با حجاب، اسیر و در بند هستند و برای رهایی از زندان حجاب به صورت پنهانی پوشش خود را کنار کذاشته و آزادی را؛ ولو برای مدت کوتاهی، احساس کنند. لازم است زنان با حیا و با عفت با حفظ هوشیاری خود، در دام این شیطان صفتان نیفتند و گوهر زیبای وجودی خویش را به چشمان ناپاک نفروشند.

۲- شریل سند برگ.

۳- www. gerdab.ir، مقاله «صفحه محبوب مدیر فیس بوک چیست؟!»، ۲۰/۷/۱۳۹۳.

۲.تمسخر معارف و احکام دینی

در برخی شبکه های اجتماعی، بعضی از احکام الهی مورد تمسخر واقع می شود؛ مثلاً تصاویر و فیلم های توهین آمیز که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، ولایت فقیه، روحانیت و مرجعیت را مسخره می کنند؛ در این شبکه ها پخش می شود.

۳.ترویج باورهای انحرافی

۳.ترویج باورهای انحرافی(۱)

اتاق های گفت و گو و شبکه های اجتماعی، محلّی برای اِبراز عقاید و باورها و طرح شبهات است؛ به ویژه آن‌که در بسیاری از موارد، جوانان و نوجوانان ما مجال مناسبی برای ابراز وجود و بیان دیدگاه ها و شبهات دینی خود پیدا نمی کنند؛ اما در مقابل، اغلب کسانی که توانایی پاسخ گویی به این سؤالات و شبهات را دارند، در این شبکه ها عضو نیستند؛ یا حضورشان آن چنان کم رنگ است که در عمل، این فضاهای اینترنتی به محلّی برای ترویج باورهای انحرافی و طرح شبهات بدون ارائه پاسخی مناسب تبدیل می شود که این، می تواند زیر بنای فکری جوان و نوجوان را

۱- ر.ک: www.yjc.ir، مقاله «مراقب گوساله های سامری در فضای مجازی باشیم»، ۱۹/۸/۱۳۹۴.

دستخوش تغییر کند.(۱)

مسئولان دینی و فرهنگی کشور باید در ارتقای اعتقادات مردم جامعه تلاش بیشتری از خود نشان دهند و کاربران را با غنی سازی مطالب دینی فضای مجازی در برابر هجمه های دشمنان ایمن کنند؛ و گرنه روز به روز شاهد سست شدن باورهای دینی مردم خواهیم بود.

ص: ۵۹

۱- www.afkarnews.ir، مقاله «حیا زدایی در فضای مجازی.»

فصل دوم: آسیب های ضد اخلاقی شبکه های اجتماعی

اشاره

مهم ترین عاملی که می تواند انسان را در برابر انحرافات حفظ کند، پایبندی به اصول اخلاقی است؛ ولی متأسفانه در برخی از شبکه های اجتماعی، این پایبندی کم تر دیده می شود و یا به کلی در این مقوله چیزی دیده نمی شود. مهم ترین پیامدهای ضد اخلاقی شبکه های اجتماعی به این شرح می باشد:

ص: ۶۰

۱. قبح زدایی ازگناه

۱. قبح زدایی از گناه(۱)

در بسیاری از شبکه های اجتماعی غربی، مسائل اخلاقی مانند حیا، عفت و حجاب، تضعیف می شوند و کاربر را با روش ها و تکنیک های روانشناختی تشویق می کنند که به این امور پایبند نباشد.

آنچه به وضوح ملاحظه می شود، آن است که اینترنت و شبکه های اجتماعی غربی از امنیت اخلاقی برخوردار نیستند؛ زیرا در این شبکه ها با نشان دادن تصاویر و فیلم های مبتذل و مستهجن زنان، کاربران را به سوی بی غیرتی و بی حیایی می کشانند و شخص بعد از مدتی ناخواسته، تحت تأثیر کارهای زشت و ناپسند قرار می گیرد و مانند گذشته نسبت به این امور حساسیت نخواهد داشت.(۲)

در این شبکه ها، با پوشش و حجاب شرعی زنان مسلمان به شدت مبارزه می شود و از هر روشی استفاده

۱- ر.ک: www.gerdab.ir، مقاله های «حیا زدایی در نشریات به اصطلاح علمی»، ۲۰/۵/۱۳۸۹، «خنجر سایت های مستهجن بر شاهرگ خانواده ایرانی»، ۲۲/۶/۱۳۹۰، «سنگرهای کمین دشمن در وبلاگ های زنانه»، ۲۰/۲/۱۳۹۱.

۲- ر.ک: www.snn.ir، مقاله «بیش از یک میلیارد جستجوی غیر اخلاقی در اینترنت/ واریز ۲۰ سنت به حساب رژیم صهیونیستی توسط هر کاربر وایبر+ فیلم.»

می کنند تا زنانِ با عفتِ مسلمان را مانند برخی از خانم های غربی به منجلاب بی حیایی سوق داده و آنها را نسبت به رعایت این واجب الاهی سست و تضعیف و تمایل به هرزگی را در آنان ایجاد کنند.

در برخی از شبکه های اجتماعی که بیشتر برای ارسال تصاویر به کار برده می شود، گروه ها و کانال های مستهجن بسیاری وجود دارد که به راحتی در اختیار کاربران قرار می گیرد و افراد را به سمت نابودی و انحطاط اخلاقی می کشاند؛ لذا مسئولان باید از انتشار این گروه ها و کانال جلوگیری و با افراد خطاکار به شدت برخورد کنند.

۲.تحریک شهوت کاربران

یکی از آسیب ها و خطرهای استفاده از شبکه های اجتماعی خارجی، آن است که محتوای فاسد و مستهجن برخی از آنها شهوت کاربران را تحریک می کند و آنها را به سمت گناه و آلودگی های جنسی می کشاند.

آیا با وجود این همه مسائل غیر اخلاقی که در شبکه های اجتماعی غربی وجود دارد، جوانان و نوجوانان کشور می توانند از آسیب های جنسی در امان بمانند؟ آیا همسران و شوهران می توانند خود را از ضررهای این شبکه های اجتماعی حفظ کرده و بنیان خانواده را پا برجا نگه دارند؟

ص: ۶۲

آیا والدین می توانند نوجوانان خود را که در آستانه سنین بلوغ جنسی هستند، در برابر این آسیب ها حفظ کنند؟ به راستی چرا برخی از والدین تبلت، لپ تاپ و موبایل های پیشرفته را در اختیار فرزندان خردسال و نوجوان خود قرار می دهند؛ در حالی که آنها توان تحلیل محتوای فاسد این شبکه های اجتماعی منحرف کننده را ندارند؟ آیا تضمینی وجود دارد که به مرور زمان خاکریز عصمت و حیای این نوجوانان و جوانان به تصرف صحنه های منحرف کننده این شبکه ها در نیاید؟

۳. بلوغ جنسی زودرس

۳. بلوغ جنسی زودرس(۱)

بسیاری از محتواهای ارائه شده در فضای مجازی، به خصوص شبکه های اجتماعی، نظیر فیس بوک و اتاق های گفت و گو، بدون در نظر گرفتن اقتضای سنی مخاطب، در معرض دید و برداشت و تحلیل وی قرار می گیرد. اغلب این محتواها، اعم از متن، عکس و فیلم دارای زمینه های انحرافی هستند(۲)و در نتیجه کاربران قبل از زمان لازم، به

بلوغ جنسی می رسند که دارای ضررهای جسمی و روحی برای آنها است؛

۱- ر.ک: WWW. gerdab.ir، مقاله «بلوغ زودرس ارمغان شبکه های اجتماعی برای کودکان و نوجوانان»، ۱۸/۵/۱۳۹۴.
۲- www.afkarnews.ir، مقاله «حیا زدایی در فضای مجازی.»

لذا والدین تا جایی که ممکن است باید از ورود فرزندانشان به شبکه های اجتماعی خارجی جلوگیری و در صورت نیاز، فقط با نظارت آنها از فضای مجازی استفاده کنند.

۴. دوستی ها و ارتباط های بی قید و بند

۴. دوستی ها و ارتباط های بی قید و بند(۱)

پنهان بودن هویّت کاربران، یکی از ویژگی های فضای مجازی، مانند شبکه های اجتماعی است. برخی از افراد از این فرصت استفاده کرده و کارهایی را که در عالم واقعیت توانایی انجام دادن آنها را ندارند در دنیای مجازی به راحتی انجام می دهند. از اعمالی که در فرهنگ دینی ما نسبت به آن حساسیت بالایی وجود دارد؛ ارتباط دختر با پسر خارج از چارچوب دستورات اسلامی است که بعضی از اشخاص نمی توانند به راحتی آن را در محیط واقعی محقق کنند؛ در حالی که در شبکه های اجتماعی به آسانی و بدون هیچ گونه محدودیتی با هم ارتباط برقرار می کنند؛ حتی تصاویر خصوصی همدیگر را برای یکدیگر ارسال کرده و به راحتی آن‌ها را مشاهده می کنند و یا ممکن است ارتباط تصویری برقرار کرده؛ همدیگر را با پوشش نامناسب مشاهده کنند.

۱- ر.ک: www.snn.ir، مقاله «لایک به این حجاب زیبا؛ دمتون گرم خواهر!/ حدود شرعی (ارتباط با نامحرم) درشبکه های اجتماعی+ تصاویر»، ۱/۶/۱۳۹۴.

در این شبکه ها، چون نظارت کمتری از جانب والدین اِعمال می شود، نوجوانان و جوانان، ضمن برقراری با رابطه های عاطفی با جنس مخالف، اطلاعات خصوصی همدیگر را مشاهده و ذخیره می کنند و ممکن است بعداً مورد اخاذی افراد شیطان صفت واقع شوند.(۱)

هر روز در خبرها و مجلات می خوانیم دختری از دوست اینترنتی خود مورد سوء استفاده قرار گرفت و از او اخاذی شد.(۲) با بررسی قضیه متوجه می شویم علاوه بر دختر، والدین در این ماجرای وحشتناک مقصر هستند؛ زیرا پدر و مادر با رها کردن فرزندان خود و فراهم کردن همه تکنولوژی های جدید و اعتماد بیش از اندازه به آنها، زمینه بروز چنین پیامدهایی را مهیا می کنند.

حس اطمینانی که ناشناس بودن در فضای مجازی به انسان می دهد، سبب می شود انسان ها به سراغ جرایمی بروند که در دنیای واقعی هرگز به تجربه آنها فکر هم نمی کنند. در نمونه ای، پسری ۱۹ساله از ایالت ویسکانسین در فیس بوک،

۱- ر.ک: www.gerdab.ir، مقاله «شبکه های اجتماعی چگونه ما را فریب می دهند؟!»، ۹/۶/۱۳۹۴.

۲- ر.ک: "شبکه های اجتماعی اینترنتی؛ تحلیل انتقادی آثار آنها بر زندگی فردی و اجتماعی"، بیسواجیت داس، مترجم: منا نادعلی، فصلنامه «مطالعات جوان و رسانه»، تابستان ۱۳۹۱، ش ۵).

خود را دختر معرفی و ۳۰ تن از همکلاسی اش را تشویق کرده بود تا عکس های برهنه شان را برایش بفرستند. در نهایت، وی با تهدید آنان به وسیله همین عکس ها و ویدئو ها، آنان را مجبور کرده بود تا به خواسته های جنسی اش تن دهند. این موارد، بیشتر در شبکه های اجتماعی رخ می دهد؛ ولی قربانی از ترس آبروی خود مسئله را آشکار نمی کند.

از بهترین و مهم ترین راهکاری جلوگیری از ارتباط بی قید و بند دختران و پسران در فضای مجازی، آسان کردن زمینه ازدواج است زیرا با ازدواج کردن بسیاری از نیازهای روحی، عاطفی و جنسی افراد تأمین می شود و دیگر نیازی به ارتباط با جنس مخالف ندارند.

۵. گسترش تجسس در امور خصوصی دیگران

در برخی از شبکه های اجتماعی تبلیغ می شود: "با استفاده از این نرم افزار می توانید به صورت مخفیانه و بدون فهمیدن شخص، پیام های دریافتی و ارسالی او را مشاهده کنید؛ چه پیام هایی از گوشی همسرتان دریافت و ارسال شده و نمی دانید!؟" و یا: "اگر به کسی شک داری به دردت می خوره! به نامزدت شک داری!؟ به رفیقات چطورا!؟" و همچنین: «فرزندانتان را مدیریت کنید! به راحتی و در چند ثانیه اطلاعات لازم را به دست آورید!» و در قبال دریافت

این برنامه از افراد متقاضی هزینه ای دریافت می شود.

این تبلیغات فریبنده، علاوه بر سلب امنیت روانی، فرهنگ «تجسس» در زندگی دیگران را ترویج می دهد؛ زندگی خصوصی افراد، حاوی مسائل و اسراری است که نمی خواهد دیگران بدانند یا عیوب و ضعف هایی دارد که از مردم پنهان است.

تجسس در امور دیگران حتی در امور همسر و فرزندان، نوعی افشای راز و ورود به حریم زندگی خصوصی دیگران و طبعاً کاری زشت و ناپسند است و خدای متعال از این کار نهی فرموده است:

یـا أَیُّهَا الَّذینَ آمَنُوا ... وَ لا تَجَسَّسُوا؛ ای اهل ایمان! ... و [در اموری که مردم پنهان مانـدنش را خواهاننـد] تفحص و پی جویی نکنید.(۱)

از این رو می توان این گونه تبلیغات کلاهبردارانه را با سبک زندگی اسلامی ایرانی مغایر دانست؛ زیرا ترویج فرهنگ تجسس و فضولی در جامعه علاوه بر بردن آبروی دیگران، ترویج فساد و فحشاء در میان مردم را باعث می شود.(۲)

۱- حجرات/۱۲.

۲- www.jahannews.com، مقاله «سرقت امنیت روانی مردم با هک تلگرام +تصاویر»، ۲۲/۱۲/۱۳۹۴؛ با کمی تغییر.

فصل سوم: آسیب های روحی روانی شبکه های اجتماعی

۱. ایجاد یا تشدید انزوا و گوشه گیری

۱. ایجاد یا تشدید انزوا و گوشه گیری(۱)

این ابزار به علت جذابیت و تنوع در ارتباط، ممکن است به مرور زمان برخی از کاربران را به انزوا و تنهایی بکشانند؛ زیرا این شبکه ها با ذائقه سازی، ارتباط های مجازی را به جای

ص: ۶۸

۱- ر.ک: www.yjc.ir، مقاله «انزوا طلبی ارمغان استفاده از شبکه های اجتماعی»، ۶/۲/۱۳۹۵؛ www.asriran.com، مقاله «شبکه هایی که تنهایم کردند».

جمع های واقعی ترویج می کنند.(۱)

برخی از کـاربران، به علت کم رویی، از رو در رویی و ارتبـاط بـا دیگران ترس دارنـد و لـذا به گوشه گیری و انزوا دچـار می شونـد. این افراد برای جبران نیـاز خود از شـبکه های اجتماعی اسـتفاده می کننـد؛ در حالی که بهتر است اینان، خود را با جمع های دوستانه و خانوادگی مشغول کنند و برای برطرف شدن این مشکل به روانشناس مومن مراجعه کنند.(۲)

اریـک سـیگمن، عضو جـامعه سـلطنتی دارو، بر این بـاور است: «شـبکه هـای اجتمـاعی اینترنتی در منزوی ساختن مردم نقشـی اساسـی ایفـا کرده انـد. عـدم ارتبـاط رو در رو به تغییر عملکرد ژن هـا، واکنش های ایمنی بـدن، سـطح هورمون ها و عملکرد شریان ها منجر می شود و بر عملکرد ذهن هم تأثیرگـذار خواهد بود. این مسـئله می تواند میزان خطر مشـکلات جسـمی، نظیر سرطان، سکته، بیماری قلبی

۱- ر.ک: آسـیب شناسـی اجتماعی «اجتماعی کردن مانع اجتماعی شدن است»، عبدالعظیم کریمی، مجله «پژوهش های تربیت اسلامی» زمستان ۱۳۸۴، ش ۱.

۲- ر.ک: www.gerdab.ir، مقاله «گوشه گیر ها بیش تر از وایبر استفاده می کنند»، ۴/۸/۱۳۹۳.

و جنون را افزایش دهد.»(۱)

۲. کاهش اعتماد به نفس

۲. کاهش اعتماد به نفس(۲)

طبق تحقیقات دانشگاه گلاسکو، هر قدر که زنان و دختران به تصاویر زنان دیگر در شبکه های اجتماعی دقت کنند و به این تصاویر اهمیت بدهند؛ به مرور، برداشت منفی از خصوصیات ظاهری خود در آنها تشدید خواهد شد. این پژوهش نشان می دهد که برای اکثر زنان، مقایسه خود با تصویر دوستان و آشنایان، از مقایسه با تصویر افراد سرشناس مهم تر و تاثیر گذارتر است. (۳)

سه نفر از محققان جامعه شناس دانشگاه"Utah Valley" معتقدند:

بیشتر کاربران فیس بوک، به جای آگاهی از حقایق

ص: ۷۰

۱- شبکه های اجتماعی اینترنتی؛ تحلیل انتقادی آثار آنها بر زندگی فردی و اجتماعی، بیسواجیت داس، برگردان: منا ناد علی، فصلنامه «مطالعات جوان و رسانه»، تابستان ۱۳۹۱، ش ۵.

۲- ر.ک: www.farsnews.com، مقاله «کاهش اعتماد به نفس در کودکان با ظهور شبکه های مجازی اجتماعی»، ۱۲/۴/۱۳۹۴؛ hamshahrionline.ir، مقاله «شبکه های اجتماعی، تصویر ذهنی و کاهش اعتماد به نفس»، ۱۰/۱۰/۱۳۹۳.

۳- www.gerdab.ir، مقاله «فیس بوک اعتماد به نفس دختران و زنان را کاهش می دهد»، ۲۸/۱/۱۳۹۳.

و زندگی واقعی دوستان خود، تنها با دقت تمام به عکس های آنها که در لحظات شاد زندگی شان گرفته شده است، نگاه می کنند؛ لذا تصور می کنند که دوستانشان از آنها شادترند. همچنین افرادی که مدت زمان کمتری را در فیس بوک می گذرانند، و بیشتر وقت خود را با دوستان واقعی در زندگی حقیقی صرف می کنند؛ کمتر احساس ناراحتی و ناخشنودی دارند.(۱)

۳. افسردگی

۳. افسردگی(۲)

به گفته برخی روان شناسان(۳)

کسانی که از شبکه های اجتماعی، مانند فیس بوک استفاده می کنند؛ نسبت به افراد عادی افسردگی بیش‌تری از خود نشان می دهند؛ زیرا این کاربران با باز کردن صفحات دیگران و دیدن صحنه های زیبا و مطالب خوب، به خوبی های زندگی آنها فکر می کنند و این رویکرد زندگی دیگران را با دشواری های زندگی

۱- همان، مقاله «چرا فیس بوک افراد را افسرده می کند؟»، ۵/۱۱/۱۳۹۰.

۲- ر.ک: www.yjc.ir، مقاله «استفاده از شبکه های اجتماعی شما را گوشه گیر و افسرده می کند»، ۳/۲/۱۳۹۴؛ www.tabnak.ir، مقاله «شبکه های اجتماعی افسرده می کنند!»، ۲۲/۱/۱۳۹۵.

۳- حسین ابراهیمی مقدم (روانشناس و استاد دانشگاه).

خود مقایسه می کنند [در نتیجه دچار افسردگی می شوند].(۱)

۴. افزایش احساس نیاز به توجه

برخی از کـاربران به دلیـل کمبود محبت و مشـکلات خانوادگی، بیشتر وقت خود را با افراد دیگر در شـبکه های اجتماعی می گذراننـد. این افراد برای اینکه نیاز عاطفی خویش را ارضا کننـد، کارهایی انجام می دهنـد که مورد توجه دیگران، مخصوصاً کاربران اینترنتی قرار بگیرند؛ مثلاً عکس های خاص و حتی خصوصی خود را در این شبکه ها به اشتراک می گذارند و یا این که خود را با عناوین جـذابی(۲) معرفی می کننـد تا مخاطبان بیشتری با آنها ارتباط برقرار سازنـد؛ ولی غافل از اینکه این گونه ارتبـاط هـا نیاز واقعی او به محبت را جبران نمی کنـد، بلکه این افراد محبت کاذب را دریافت کرده. در عوض، حیثیت خود را در بازار هوسرانی به حراج گذاشته اند.

ص: ۷۲

۱- همان، مقاله « افسردگی، از اثرات منفی شبکه های اجتماعی مجازی است»، ۴/۸/۱۳۹۳، با کمی تغییر.

۲- دکتر، مهندس، استاد دانشگاه، تاجر و... .

۵. افزایش شکست های عاطفی

شناختی که از طریق ارتباط واقعی با افراد به دست می آید، از شناخت دنیای مجازی بهتر و واقعی تر است؛ زیرا در دنیای واقعی، شخص روحیات و اخلاقیات مخاطب خویش را می بیند و آن را درک می کند؛ ولی در دنیای مجازی، برخی افراد خود را در پشت نقاب پنهان کاری مخفی می کنند و اجازه شناخت واقعی خویش را به دیگران نمی دهند. حال اگر در این شرایط کسی دلبسته دیگری شود، نمی تواند ادعا کند که فرد مورد علاقه خویش را به دست آورده است؛ زیرا معمولاً این گونه ارتباط ها دوام ندارد؛ چون فرد، هنگام رو به رو شدن با واقعیت متوجه می شود که ادعاهای مطرح شده در این شبکه ها با واقعیت خیلی تفاوت دارد و او فرد ایده آل او نیست و طبعاً احتمال شکست عاطفی از این رهگذر بیشتر می شود.

۶.جرأت برای ارتکاب جرم

۶.جرأت برای ارتکاب جرم(۱)

بسیاری از کاربران شبکه های اجتماعی، تصور می کنند در دنیای مجازی می توانند هر کاری را انجام دهند و هیچ کس از آن اطلاعی نداشته باشد؛ لذا ممکن است اَعمال

ص: ۷۳

۱- ر.ک: www.farsnews.com، مقاله «سوءظن، طلاق و قتل در بین زوج های جوان؛ ثمره شبکه های اجتماعی»، ۱/۱۱/۱۳۹۳.

مجرمانه ای را که در دنیای واقع نمی توانند انجام دهند، در فضای مجازی عملی سازند.

کاربران باید یقین داشته باشند که همه اعمال و رفتار آنها در دنیای مجازی توسط متخصصین پلیس فتا قابل ردیابی است.(۱)

ص: ۷۴

۱- ر.ک: www.afkarnews.ir، مقاله «حیا زدایی در فضای مجازی.»

فصل چهارم : آسیب های جسمی شبکه های اجتماعی

اشاره

استفاده زیاد از شبکه های اجتماعی موجب می شود به بدن کاربر آسیب هایی وارد شود.(۱) که ذیلاً به برخی از این ضررهای جسمی اشاره می شود:

۱.ضعف بینایی

اشاره

برخی از کاربران به علت استفاده زیاد و مداوم از نرم افزارها و سایت های شبکه های اجتماعی و خیره شدن به

۱- ر.ک: www.tabnak.ir، مقاله «شبکه های اجتماعی قوای ذخیره بدن را از بین می برند»، ۵/۴/۱۳۹۵.

صفحه رایانه و تلفن همراه، به خشکی چشم و طبعاً اختلال در بینایی مبتلا می شوند.

کارشناسان برای رهایی از این مشکل، به کاربران توصیه می کنند:

پلک زدن را فراموش نکنید تا دچار خشکی و قرمزی چشم نشوید. هر نیم ساعت یک بار، پشت سر هم ده بار پلک بزنید و در هر ۲ ساعت، ۱۵ دقیقه به چشمانتان استراحت دهید و هر ۲۰ دقیقه ای به مدت ۲۰ ثانیه به تصویری [غیر از صفحه] کامپیوتر نگاه کنید تا عضلات چشمتان استراحت کند.(۱)

استفتا

سوال: اگر استفاده زیاد از شبکه های اجتماعی موجب شوند کاربر به بیماری هایی مانند ضعف بینایی مبتلا شود، آیا استفاده کردن برای او جایز است؟

جواب: اگر این نرم افزارها دارای ضرر جدی و اساسی باشند، استفاده از آنها جایز نیست و شخص باید اجتناب

ص: ۷۶

۱- www. rasekhoon.net، با استفاده از مقاله «عوارض جسمی استفاده از کامپیوتر و بهبود آنها»، حمید فرودیان.

کند.(۱)

۲. چاقی

استفاده زیاد از شبکه های اجتماعی، ممکن است به علت کم تحرکی کاربران، برخی از آنان را به چاقی و اضافه وزن دچار کند. کاربران باید در استفاده از این شبکه ها اعتدال را رعایت کنند و بعد از مدتی استفاده از رایانه، اینترنت و شبکه های اجتماعی، در حالت بی تحرکی، مانند نشستن؛ بلند شوند، مقداری حرکت کرده و با حرکات نرمشی خود را از بی حالی و خستگی رها کنند.

۳. مشکلات ستون فقرات

برخی از کاربران، از طریق رایانه و لپ تاپ از شبکه های اجتماعی استفاده می کنند و طبعاً ممکن است در نشستن بر روی صندلی به ستون فقرات آنها فشار بیاید؛ لذا باید در انتخاب صندلی دقت کنند که مناسب کار باشد؛ به طوری که به ستون فقرات فشار نیاورد. بهتر است آنان بعد از مدتی از روی صندلی بلند شده و نرمش های مناسب را

۱- با استفاده از استفتای پیامکی «بازی های رایانه ای و ضعف بینایی» از دفاتر آیت الله مکارم، آیت الله نوری همدانی، آیت الله سیستانی، ۱۷/۵/۱۳۹۴؛ آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۱۹۷۹۹)، ۱۷/۵/۱۳۹۴؛ آیت الله خامنه ای، ۱۸/۵/۱۳۹۴ و آیت الله صافی گلپایگانی، ۱۹/۱/۱۳۹۴.

انجام دهند تا بدن آنها آرامش یابد.

۴.بیماری های پوستی

افرادی که با رایانه از شبکه های اجتماعی استفاده می کنند، در معرض مشکلات پوستی قرار می گیرند. متخصصان و پزشکان معتقدند: «این افراد، پوستشان در معرض مداوم اشعه هایی قرار می‌گیرد که از صفحه رایانه پخش می شود [و همین امر سبب بیماری های پوستی آنان می گردد].»(۱)

۱- با استفاده از سایت: www. isna.ir، مقاله «مهم ترین عوارض اعتیاد به بازی های رایانه ای.»

فصل پنجم: آسیب های فرهنگی اجتماعی شبکه های اجتماعی

اشاره

شبکه هـای اجتمـاعی بر هنجـار و ناهنجـاری هـای جامعه تأثیر فراوانی دارنـد؛ به طوری که می تواننـد فرهنگ ساز و یا هنجار شکن باشند. در ادامه برخی از آسیب های فرهنگی اجتماعی(۱) این شبکه های اجتماعی غربی بیان می شود:

ص: ۷۹

۱- ر.ك: "پایش آسیب های اجتماعی شبکه های اجتماعی تلفن همراه"، محمود سوری، حمید فلاحتی، مجله «پایش سبک زندگی» خرداد ۱۳۹۳، ش ۲.

۱.ترویج و تغییر سبک زندگی

۱.ترویج و تغییر سبک زندگی(۱)

یکی از مهم ترین اهداف شبکه های اجتماعی، تغییر باورهای زندگی کاربران می باشد. در این شبکه ها، افراد با دنیای جدیدی رو به رو می شوند و بسیاری از مطالب این شبکه ها برای آنها تازگی دارد؛ به طوری که هر روز با مسئله و موضوع تازه ای آشنا می شوند؛ غافل از اینکه همه این اطلاعات و موضوعات، هدفمند در اختیار کاربران قرار می گیرد و به مرور زمان سبک رفتار و کردار شخص تغییر می کند. مثلاً شخصی که در گروه های سیاسی حضور دارد بعد از مدت کوتاهی نسبت به مسائل سیاسی کشورش دچار بی تفاوتی می شود و یا به مسئولین سیاسی بی اعتماد می گردد.

این شبکه ها با استفاده از بهترین تکنیک های روانشناسی و بهره بردن از تجربه و آموزه های متخصصین

ص: ۸۰

۱- ر.ک: شبکه های اجتماعی اینترنتی و سبک زندگی جوانان: مطالعه موردی بزرگ ترین جامعه مجازی ایرانیان، حسن بشیر، محمدصادق افراسیابی، مجله «تحقیقات فرهنگی»، سال پنجم، بهار ۱۳۹۱، ش ۱؛ مطالعات شبکه های اجتماعی و سبک زندگی جوانان، محمد صادق افراسیابی، تهران، انتشارات سیمای شرق، ۱۳۹۳؛ تحلیل سبک زندگی جوانان کاربر شبکه اجتماعی فیس بوک، آسیه شپهری، فصلنامه «مطالعات جوان و رسانه»، بهار ۱۳۹۳، سال ۴، ش ۱۳.

فرهنگی، سیاسی و اجتماعی؛ اهداف خود را به کاربران القا می کنند. به عنوان نمونه به یک مورد از تغییر سبک زندگی کاربران در کشورهای غربی(۱) اشاره می شود:

یک جراح پلاستیک در نیویورک(۲) می گوید:

حس غروری که شبکه های اجتماعی به افراد تزریق می کند، جراحان پلاستیک را به تأمین نیازهای این بازار رو به رشد ترغیب کرده است. در این میان، جراحی صورت برای زیباتر به نظر رسیدن در فیس بوک رشد فراوانی داشته است. مردم پیش من می آیند و می گویند: من خود را در آینه نگاه می کنم؛ اما متوجه چیزی نمی شوم تا آنکه در فیس بوک یا آی فون یا آی پد به خودم نگاه می کنم [آنگاه زیبایی خود را متوجه می شوم؛ زیرا در این شبکه ها، کاربران و مخاطبان از زیبایی من شگفت زده می شوند و من متوجه زیبایی خودم می شوم].

این پزشک آمریکایی در ادامه سخنانش می گوید:

حتی برخی پزشکان دست به جراحی های تخصصی برای زیبا به نظر رسیدن در فیس بوک و اسکایپ

۱- تصور نشود که این امور در کشور ما اتفاق نمی افتد ؛بلکه ممکن است اتفاق افتاده باشد و به مرور زمان در ایران هم امری متداول شود.

۲- آدام شافنر.

می زننـد و نـام آن را " FaceTime Facelift" گذاشـته انـد. تـا چنـدی قبـل، اسـتفاده از نرم افزارهـای ویرایش تصاویر، مشـکلات کـاربران اینترنت را حـل می کرد؛ اما امروزه با زنـده شـدن بسـیاری از ارتباطات اینترنتی، این روش دیگر کاربردی ندارد.(۱)

اگر در زندگی افراد اطراف خود توجه کنیم می بینیم نوع سـخن گفتن، سـبک لباس پوشیدن(۲) و ... کاربران برخی از شبکه های اجتماعی غربی با دیگران فرق می کند؛ در حالی که قبلاً چنین رفتار و منشی نداشتند.

۲. تأخیر در ازدواج

برخی از کـاربران به علت ارتبـاط و تماس زیاد و طبعاً خارج از چارچوب دین، با نامحرم؛ از ازدواج منصـرف می شونـد؛ زیرا نیاز واقعی خود را با این گونه رابطه های عاطفی مجازی

۱- www.gerdab.ir، مقاله «نقش فیس بوک در افزایش جراحی های پلاستیک».

۲- محمـد صـادق افراسـیابی(معـاون مرکز توسـعه فناوری اطلاعات و رسانه های دیجیتال): «آخرین نظر سـنجی انجام شـده در خصوص شبکه های اجتماعی اینترنتی بیانگر این است که حدود ۲۰ درصد خانم ها و ۱۰ درصد آقایان اعتراف کرده اند که سبک پوشـش آنها از مشاهـده تصاویر مربوط به پوشـش دیگر اعضای شـبکه های اجتماعی اینترنتی متأثر بوده است.»(همان، مقاله «تأثیر شبکه های اجتماعی بر پوشش بانوان ایرانی»، ۲۰/۴/۱۳۹۱)

برطرف می کننـد؛ در حالی که با این کار، غریزه خـدادادی خویش را سـرکوب می سازند؛ زیرا برطرف شدن نیازهای عاطفی از طریق فصاهای مجازی، رفع نیاز است، به صورت کاذب و هرگز جای ازدواج طبیعی را نخواهد گرفت.

بعضـی از کـاربران در این شـبکه هـا بـا افراد مختلف و متفاوتی، اعم از زن و مرد ارتباط برقرار می کننـد و بین آنها دلبسـتگی ایجاد می شود؛ ولی هنگام رویارویی با واقعیت، متوجه می شونـد که فریب خورده انـد؛ لـذا به همه مردان و زنان بـدبین شده، همه را بد می دانند؛ زیرا اکثر زنان در این شبکه ها با کوچک ترین ارتباط و ابراز علاقه ای، با مردان ارتباط برقرار می کنند و از سوی دیگر، مردان هم در واقعیت به هیـچ زنی اعتماد نمی کنـد؛(۱) در نتیجه از ازدواج و تشـکیل خانواده منصـرف شده یا آن را به

تأخیر می اندازند که همین مقدار، به ضرر شخص و جامعه است.(۲)

۱- ر.ک: همان، مقاله «شبکه های مجازی عامل طلاق در ایران»، ۶/۱۲/۱۳۹۴.

۲- ر.ک: www.afkarnews.ir، مقـاله «حیازدایی در فضای مجازی»؛ www.balagh.ir، مقاله «تأملی در تأثیر شـبکه های مجازی بر ازدواج.»

۳. طلاق و فروپاشی خانواده

اشاره

۳. طلاق و فروپاشی خانواده(۱)

خانواده ای که اعضای آن عضو شبکه های اجتماعی مختلفی بوده و هر عضو خانواده ساعاتی را با این نرم افزارها مشغول است، از وظایف خود نسبت به همدیگر غافل می شود. این کار به مرور زمان، زمینه دوری اعضای خانواده را از همدیگر فراهم می سازد.(۲)

مادری که در خانه به جای تربیت صحیح فرزندان، به شبکه های اجتماعی سرگرم باشد و یا پدری که به جای فعالیت بیشتر برای فراهم کردن امکانات رفاهی خانواده، ساعات با برکت خود را با این نرم افزارها هدر می دهد و یا فرزندی که باید مشغول تحصیل علم باشد؛ اما اوقات خود را با این گونه ابزارها پر می کند؛ آیا انتظار می رود که روابط این

۱- ر.ک: www.tasnimnews.com، مقاله «شبکه های اجتماعی، می توانند تسهیل کننده خیانت در روابط زناشویی باشند»، ۲۳/۴/۱۳۹۵؛ www.gerdab.ir، مقاله «شبکه های اجتماعی زوجین را به طلاق عاطفی سوق می دهد/ شخصیت های مجازی انسان ها را از چهره های حقیقی اطراف خود دلسرد می کند»، ۵/۲/۱۳۹۵ و www.iribnews.ir، مقاله «تاثیر شبکه های اجتماعی و فضای مجازی بر روابط اعضای خانواده»، ۵/۴/۱۳۹۵.
۲- ر.ک: "اثر شبکه های اجتماعی بر طلاق عاطفی در شهر مشهد"، مریم اسکافی نوغانی، فرح ترکمان، باقر ساروخانی، مجله «علوم اجتماعی (فردوسی مشهد)»، سال دوازدهم، بهار و تابستان ۱۳۹۴، ش ۱.

خانواده مانند قبل، گرم و صمیمی باشد؟ هرگز این اتفاق نمی اُفتد؛ زیرا روابط صمیمی زمانی محقق می شود که افراد در کنار هم باشند و از احوال همدیگر اطلاع داشته باشند؛ ولی این خانواده ها به دلیل سرگرم شدن به این نرم افزارها و تأثیرپذیری از آنها از یکدیگر دور شده اند و هر کدام مشغول کار خود هستند.

در ادامه برخی از گزارش ها و تحقیقاتی که درباره تأثیرات منفی و مُخرب شبکه های اجتماعی را بر روی خانواده ها ذکر می کنیم تا خانواده های ایرانی ارزش کانون گرم خود را بدانند و با آگاهی کامل به سراغ این نرم افزارها بروند و مراقب تأثیر این شبکه‌ها بر کانون اصیل خانواده باشند.

یک وکیل(۱) آمریکایی گفته است:

در بیش از ۹۰ درصد موارد منجر به طلاق، فیس بوک و دیگر رسانه های اجتماعی عامل اصلی اختلاف میان زوجین هستند. موارد بسیاری را می توان یافت که افراد به دلیل یافتن عکس نامناسبی از همسرشان در فیس بوک به طلاق دادن آنها راضی می شوند.(۲)

ص: ۸۵

۱- کارین کنستانتین.

۲- www.gerdab.ir، مقاله «عضو فیس بوک باشید، طلاق بگیرید»، با کمی تغییر.

یکی از محققان(۱) دانشکده خبرنگاری دانشگاه میزوری آمریکا درباره تأثیر شبکه های اجتماعی بر روابط اعضای خانواده می گوید:

افرادی که به طور مداوم از توییتر و فیس بوک استفاده می کنند، بیشتر در معرض جدایی از همسر خود قرار دارند. آمار خیانت در بین این افراد نسبت به افرادی که از این شبکه ها استفاده نمی کنند و یا استفاده آنها کم‌تر است، بالاتر است. شبکه اجتناعی توییتر بر روابط تمام زوجین تأثیر منفی دارد؛ به گونه ای که حضور مداوم در این شبکه اجتماعی می تواند تنش های شدید و حتی جدایی بین زوج های با سابقه ازدواج بیش از ده سال را باعث شود.(۲)

در یک نظر سنجی که از سوی اتحادیه وکلای آمریکا انجام شده، معلوم گردید که عامل اصلی یک پنجم طلاق ها در آمریکا فیس بوک است. علاوه بر این، ۸۰ درصد طلاق ها به دلیل استفاده افراد از رسانه های اجتماعی، به منظور برقراری ارتباط میان زوجین صورت می گیرد.(۳)

۱- راسل کلایتون.

۲- همان، مقاله «تاثیر منفی فیس بوک و توییتر بر بنیان خانواده»، با کمی تغییر.

۳- همان، مقاله «عضو فیس بوک باشید، طلاق بگیرید.»

به گفته مدیر اجرایی(۱) شرکت «طلاق آن لاین» انگلیس:

رواج هر چه بیشتر انواع شبکه های اجتماعی، مخصوصاً فیس بوک باعث شده است که زوج های شکاک، افرادی را ترغیب کنند که در فضای فیس بوک، به سراغ همسران شان بروند تا بتوانند با جمع کردن شواهد، از همسران شان طلاق بگیرند!(۲)

شبکه های اجتماعی خارجی بر روی خانواده های ایرانی نیز تأثیرات منفی و خانمان سوزی داشته است؛ کارشناسان پلیس فتا(۳) معتقدند که فیس بوک، عامل یک سوم طلاق ها در ایران شناخته می شود.(۴)

از دیگر آسیب هایی که شبکه های اجتماعی خارجی بر روی خانواده کاربران دارد، این است که مردان با دیدن تصاویر افرادی که خود را مانکن و مدل می نامند، سطح توقعاتشان از همسرانشان بالا رفته و در صورتی که همسر آن ها قادر نباشد خود را به زن ایده آل آن ها نزدیک کند، زندگی شان دچار مشکل می شود. همچنین بسیاری

۱- مارک کینان.

۲- همان، مقاله «شبکه های اجتماعی موتور محرک طلاق در جوامع پیشرفته»، ۲/۲/۱۳۹۲.

۳- سرهنگ یلی، رئیس پلیس فتا، خراسان شمالی.

۴- www.yjc.ir، مقاله «فیس بوک تنفر آمیزترین ابزار جاسوسی دنیا.»

از زنان با الگو قرار دادن این مدل های دروغین، هر روز به انواع عمل های زیبایی و کلاس های لاغری و مدل های گوناگون لباس تمایل پیدا می کنند و در نهایت اگر همسرشان به تأمین مخارج آن ها قادر نباشد؛ زندگی شان از هم پاشیده می شود.(۱)

استفتا

سوال: اگر شبکه های اجتماعی موجب طلاق و جدایی زن و شوهر شود، آیا استفاده از آنها جایز است؟

جواب: استفاده صحیح و مناسب از چنین شبکه هایی مستلزم طلاق و جدایی نمی شود؛ ولی اگر مفسده داشته باشد،(۲)

استفاده از آنها جایز نیست.(۳)

۱- www.gerdab.ir، مقاله «عرض اندامی به سبک مدلینگ در اینستاگرام+تصاویر»، ۱۴/۹/۱۳۹۴.

۲- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله نوری همدانی و آیت الله مکارم، ۲۷/۱۱/۱۳۹۴. آیت الله شبیری زنجانی: اگر همراه با حرام یا ترس از وقوع در حرام نباشد، اشکال ندارد (استفتای پیامکی از دفتر، کد استفتا: ۲۷۱۲۳، ۲۹/۱۱/۱۳۹۴). آیت الله سیستانی: اگر با ترس افتادن به گناه (هر چند به صورت تدریجی) همراه باشد، جایز نیست (استفتای پیامکی از دفتر، ۲۹/۱۱/۱۳۹۴).

۳- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله خامنه ای، ۲۹/۱۱/۱۳۹۴. آیت الله صافی گلپایگانی: استفاده مشروع از شبکه های اجتماعی اشکال ندارد؛ ولی اگر کسی دریابد که شبکه های اجتماعی به زندگی او لطمه می زند، انجام آن به نفع او نیست (استفتای پیامکی از دفتر، ۰/۱۱/۱۳۹۴).

۴.عادی سازی قمار بازی

اشاره

۴.عادی سازی قمار بازی(۱)

کارشناسان پلیس فتا هشدار می دهند، بازی های شرط بندی(۲) زیادی بر روی فیس بوک می باشد که کودکان را ترغیب می کند تصور کنند قمار بازی، تفریحی بدون ضرر می باشد. هر چند که این بازی ها رایگان می باشد؛ کاربران تشویق می شوند که برای ادامه یا افزایش جوایز، پول خرج کنند [و همین کار، آنها را به قمار بازی معتاد می کند].(۳)

قوانین قمار بازی اینترنتی

قمار بازی با هر وسیله ای ممنوع و مرتکبین آن به یک تا شش ماه حبس و یا تا (۷۴) ضربه شلاق محکوم می شوند و در صورت تجاهر(۴) به قمار بازی به هر دو مجازات محکوم می گردند.(۵)

ص: ۸۹

۱– ر.ک: www.farsnews.com، مقاله «از کازینوهای شبانه تا تورهای قمار؛قمار باز همیشه می بازد!»

۲– ر.ک: مجله فقه اهل بیت علیهم السلام، ج ۱۸–۱۷، ص۳۲۰ – ۳۸۴ و حقوق مدنی، حبیب الله طاهری، ج ۴، ص۳۸۰ – ۳۸۵.

۳– www. Cyber Police.ir، مقاله «فیس بوک کودکان را قمار باز می کند.»

۴– آشکار کردن.

۵– قانون تعزیرات و مجازات های بازدارنده، ماده ۲۰۸، مصوب ۲/۳/۱۳۷۵.

هر کس آلات و وسایل مخصوص به قماربازی را بخرد یا حمل یا نگهداری کند، به یک تا سه ماه حبس یا پانصد هزار تا یک میلیون و پانصد هزار ریال جزای نقدی محکوم می شود.(۱)

هر کس آلات و وسایل مخصوص به قماربازی را بسازد، یا بفروشد، یا در معرض فروش قرار دهد، یا از خارج وارد کند، یا در اختیار دیگری قرار دهد، به سه ماه تا یک سال حبس و یک میلیون و پانصد هزار تا شش میلیون ریال جزای نقدی محکوم می شود.(۲)

هر کس قمارخانه دایر کند، یا مردم را برای قمار به آن‌جا دعوت نماید، به شش ماه تا دو سال حبس و یا از سه میلیون تا دوازده میلیون ریال جزای نقدی محکوم می شود.(۳)

تمام اسباب و نقود متعلق به قمار حسب مورد معدوم یا به عنوان جریمه ضبط می شود. (۴)

سوالات فقهی

مسئله: قمار بازی حرام است و کسب درآمد از این راه

۱- همان، ماده ۲۰۹.

۲- همان، ماده ۲۱۰.

۳- همان، ماده ۲۱۱.

۴- همان، ماده ۲۱۲.

هم جایز نیست.(۱)

سؤال: آیا بازی با آلات قمار مانند پاسور و تخته نرد، از طریق کامپیوتر با کامپیوتر، جایز است؟

جواب: اگر با آلات قمار و شرط بندی (برد و باخت) باشد، حرام است.(۲)

سؤال: آیا بازی با آلات قمار مانند پاسور و تخته نرد، از طریق کامپیوتر یا اینترنت با شخص دیگری، جایز است؟

۱- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم، آیت الله نوری همدانی، ۸/۸/۱۳۹۳ و آیت الله شبیری زنجانی، ۱۱/۸/۱۳۹۳.

۲- آیت الله سیستانی: www.sistani.org، پرسش و پاسخ، بازی های کامپیوتری؛ استفتائات آیت الله بهجت، ج ۴، ص ۵۵۴، س ۶۴۴۴؛ جامع الأحکام، آیت الله صافی گلپایگانی، ج ۱، ص ۳۰۳، س ۱۰۴۳ و استفتای پیامکی از دفتر آیت الله شبیری زنجانی، ۱۲/۱۲/۱۳۹۳. آیت الله مکارم: اشکال ندارد (www.makarem.ir، احکام شرعی، استفتائات). آیت الله خامنه ای: در قمار و شرط بندی باید دو نفر با هم بازی کنند؛ ولی در بازی با کامپیوتر، چون شخص با خودش بازی می کند، اشکال ندارد(www. farsi.khamenei.ir، رساله آموزشی، ج ۲، قمار و غش و نَجَش). آیت الله سیستانی: اگر در عرف محل این وسایل از آلت قمار شمرده شوند، بنابر احتیاط واجب بدون برد و باخت هم جایز نیست (www.sistani.org، پرسش و پاسخ، بازی های کامپیوتری).

جواب: اگر با آلات قمار و شرط بندی (برد و باخت) باشد، حرام است.(۱)

۵.ایجاد هویّت و شخصیت مجازی

۵.ایجاد هویّت و شخصیت مجازی(۲)

هر شبکه اجتماعی، دارای منش و گفتار مخصوص و منحصر به فردی است. فرد با عضویت در هر شبکه اجتماعی درگیر نوع خاصی از فرهنگ ارتباطی می شود که شامل برخورد، تکیه کلام، اصطلاحات مخصوص، رفتار،

۱- أجوبه الاستفتائات آیت الله خامنه ای، ص۲۴۷، س۱۱۲۴؛ استفتائات آیت الله بهجت، ج ۴، ص ۵۵۴، س ۶۴۴۴؛ جامع الأحکام، آیت الله صافی گلپایگانی، ج ۱، ص ۳۰۳، س ۱۰۴۳ و استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله سیستانی، آیت الله نوری همدانی و آیت الله مکارم، ۱۲/۱۲/۱۳۹۳.

۲- ر.ک: "بررسی آثار و پیامدهای جامعه شبکه ای روی هویت اجتماعی جوانان"، صمد کلانتری، فروغ عریضی، رسول ربانی، مهدی قادری، مجله «پژوهشی دانشگاه اصفهان»، ش ۲۸، ۱۳۸۶؛ "بررسی نقش شبکه اجتماعی وایبر در برساخت هویت نسلی جوانان"، توحید علیزاده، نریمان محمدی، مجله «مطالعات فرهنگ – ارتباطات» سال شانزدهم، زمستان ۱۳۹۴، ش ۳۲؛ "شبکه های اجتماعی مجازی و بحران هویت (با تأکید بر بحران هویتی ایران)"، ثریا معمار، صمد عدلی پور، فائزه خاکسار، مجله «مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران»، دوره اول، زمستان ۱۳۹۱، ش ۴ و "بررسی تأثیر شبکه های اجتماعی مجازی در تغییر ویژگی های شخصیتی جوانان"، الهه ودودی، علی دلاور، مجله « روانشناسی تربیتی»، سال یازدهم، بهار ۱۳۹۴، ش ۳۵.

تیپ شخصیتی و ظاهری است. پس هر شبکه اجتماعی، هویت مطلوب خود را ترویج می کند. فرد در تاثیر پذیری از فرهنگ ارتباطاتی این گروه ها، بر خود لازم می بیند که سبک و هویت خویش را در ارتباط با دیگران را تغییر دهد. به طور کلی، همه اجزای یک شبکه اجتماعی که فرد با آن در تعامل است، در ضمیر ناخودآگاه فرد تاثیر می گذارد. مثلاً زنانی که گرایش افراطی به ارتباطات اجتماعی مجازی دارند، همدلی، نزدیکی و صحبت با اعضای خانواده و اطرافیان خویش را از دست می دهند و چون بیش‌تر وقت خود را در شبکه های اجتماعی مصروف می دارند، دیگر نمی توانند آن طور که باید و شاید به همسر و فرزندان و امور خانواده بپردازند و همین مسئله به بروز اختلافات در خانواده منجر می گردد.(۱)

کودکان و نوجوانان در فضای مجازی فعالیت نمی کنند؛ بلکه زندگی می کنند؛ دوستانی از نقاط مختلف با فرهنگ و عقاید مختلف پیدا می کنند، هیچ مرزی در دسترسی اطلاعات و محتوا برای آن ها وجود ندارد، آن ها همانند بسیاری از کاربران دیگر این فضا، به دلیل این ویژگی فضای

۱- www.gerdab.ir، مقاله «شبکه های مجازی عامل طلاق در ایران»، ۶/۱۲/۱۳۹۴.

مجازی که حیات افراد مساوی با فعالیت کردن شان است؛ باید شب و روز وقت بگذارند. در این شبکه ها هیچ کس از عیب و نقص های خود چیزی نمی گوید و به این ترتیب هویت دومی ساخته می شود که مطلوب سایرین نیز هست و کم کم بر خود کاربر القاء می شود که خیلی فرد بی عیب و نقصی هست و به این ترتیب نیمی از زندگی‌اش در اوهام و توهم پیش می رود. (۱)

۶.حجم گسترده اطلاعات بی سانسور

در شبکه های اجتماعی هر فردی متناسب با سلیقه و تخصص خود اطلاعاتی را به اشتراک می گذارد؛ کاربران نیز آنها را مطالعه می کنند؛ ولی بعد از مدتی با حجم گسترده ای از معلومات (غالباً غیر مستند) رو به رو می شوند و چون بیش‌تر آنها توان تحلیلی صحیح از محتوای این اطلاعات را ندارند در یک سر در گمی علمی گرفتار می شوند.(۲)

فرد در مواجهه با حجم بالای اطلاعاتِ بی تحلیل، سطحی و گسسته، بمباران اطلاعاتی می شود؛ در نتیجه قدرت تحلیل و جمع بندی او کاهش یافته و در گذر زمان

۱- همان، مقاله «شبکه های اجتماعی چگونه ما را فریب می دهند؟! »، ۹/۶/۱۳۹۴.

۲- ر.ک: همان.

رفتار و گفتار بـدون تحلیل و گرایش به اطلاعات کم ارزش در دنیای حقیقی نیز از ویژگی های شخصـیتی اش خواهد بود(۱) و او را به فردی غیر محقق تبدیل کرده و به مرور هر چیزی را بدون تحقیق و جست‌وجو می پذیرد.(۲)

حجم بسـیار زیاد اطلاعاتی که در فضای مجازی جا به جا می شود، به فرد نوعی احساسِ کاذبِ عالِم بودن می دهـد؛ در حالی که علمی که از این طریق به دست می آید، بسیار سطحی است.(۳)

۷. دریافت اطلاعات از کانال غیر سالم

یکی از مهم ترین آفـات و آسـیب هـای شـبکه هـای اجتماعی، دریافت اطلاعات دینی و علمی از راه های غیر معتبر می باشـد. مثلاً کاربران معلومات دینی را که جنبه عملی و کاربردی دارد، از افراد غیر عالِم و غیر متخصص علوم دینی دریافت کرده و به آنها عمل و جالب توجه اینکه

ص: ۹۵

---

۱ - www.jahannews.ir، مقاله «همه تهدیـدات شـبکه های اجتماعی/ آیا می دانیـد به چه جامعه ای پا گذاشـته ایـد؟!»، منصوره صامتی، ۲۸/۲/۱۳۹۴.

۲- ر.ك: www. gerdab.ir، مقاله «اعتمادهای مجازی و آسیب های اجتماعی»، ۹/۷/۱۳۹۳.

۳- همان، مقاله «شبکه های اجتماعی چگونه ما را فریب می دهند؟! »، ۹/۶/۱۳۹۴.

تصور می کنند وظیفه شرعی خویش را ادا کرده اند؛ در حالی که چه بسا به دستوری غیر دینی عمل کرده باشند؛ زیرا بسیار مشاهده شده است که یک نکته دینی و شرعی به صورت غلط در بین گروه ها و کانال ها منتشر شده است.

کاربران باید مسائل شرعی خود را از طریق مراجعه به توضیح المسائل و استفتائات مراجع تقلید یا از سایت های آنان دریافت کنند و از مراجعه به مراکز غیر معتبر دینی خودداری ورزند.

۸. تخریب زبان فارسی

۸. تخریب زبان فارسی(۱)

برخی از کاربران شبکه های اجتماعی از ادبیات و واژگان صحیح فارسی استفاده نمی کنند. کلمات و جملات را خلاصه می کنند یا آنها را تغییر می دهند و یا از واژگان بی مفهوم استفاده می کنند. مثلاً به جای کلمه مقدس «سلام» از «س» و یا به جای واژه «تک زنگ بزن»، از واژه «بِزَنگ» استفاده می کنند که همه این امور، زبان فارسی را از بین می برند. و با لااقل نوعی اباحه گری ادبی را رواج می دهد.

ص: ۹۶

۱- ر.ک: www.isna.ir، مقاله «تهدیدهایی برای زبان فارسی»، ۱۸/۴/۱۳۹۵ و www.tabnak.ir، مقاله «تغییر زبان فارسی در شبکه های اجتماعی»، ۹/۶/۱۳۹۴.

به گفته دبیر شورای عالی فضای مجازی(۱)؛ تسلط زبان های خارجی از جمله تهدیدهای فضای مجازی به شمار می رود.(۲)

سزاوار است کـاربران از واژگـان صـحیح و بـا مفهوم فارسـی بیشتر از بقیه زبـان ها اسـتفاده کننـد و کلمات زبان ها دیگر را تا جایی که ممکن است به کار نبرند؛ زیرا با این کار، زبان شیرین و اصیل فارسی در جامعه رشد و توسعه پیدا می کند. همچنین واژگان فارسی را نیز درست و کامل به کار برند و از به کار بردن واژه های جعلی و بی هویت خودداری ورزند.

۹.کم شدن مطالعه و اُفت تحصیلی

اشاره

۹.کم شدن مطالعه و اُفت تحصیلی(۳)

یکی از آفـات اسـتفاده زیـاد از شـبکه هـای اجتماعی، افزایش مشـکلات تحصـیلی است؛ زیرا افرادی که دائماً از این شـبکه ها استفاده می کنند، کم تر به درس و تحصیل خود می پردازند و بیشتر وقتشان را با دوستان خود در گروه ها

۱- محمد حسن انتظاری.

۲- www.tebyan.net، مقاله «وجود شبکه های اجتماعی،تهدیدی بزرگ برای دانش آموزان»، ۱۷/۹/۱۳۹۳.

۳- ر.ک: www.tabnak.ir، مقاله «ضربه ای که توسعه شبکه های اجتماعی به سرانه مطالعه می زند»، ۱۳/۸/۱۳۹۴.

یا کانال ها می گذارند.

آیت الله حسینی بوشهری فرمود: «امروزه با توجه به شکل گیری شبکه های ارتباطی و سرگرم کننده، متأسفانه میزان مطالعه در جامعه کاهش یافته است، درگیر شدن با ابزارهای ارتباطی جدید بدون مدیریت زمان، جامعه آموزشی را از رسالت اصلی خود عقب می اندازد، و این مسئله شامل همه دانش پژوهان اعم از طلاب و دانشجویان می شود.»(۱)

استفتاء

سؤال: اگر استفاده از شبکه های اجتماعی سبب اُفت شدید تحصیلی یا مردود شدن شود، در این صورت آیا استفاده از شبکه های اجتماعی جایز است؟

جواب: باید از افراط و زیاده روی در استفاده از شبکه های اجتماعی اجتناب شود.(۲)

ص: ۹۸

۱- www.jahannews.ir، مقاله «تاثیر مخرب شبکه های اجتماعی بر تربیت»، ۳/۴/۱۳۹۴.
۲- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله مکارم، ۵/۶/۱۳۹۴. آیت الله خامنه ای: اُفت تحصیلی سبب حرمت استفاده از شبکه های اجتماعی مُجاز نمی شود؛ مگر برای کسی که درس خواندن برای او واجب باشد (استفتای پیامکی از دفتر، ۵/۶/۱۳۹۴). آیت الله شبیری زنجانی: اگر به ترک واجب منجر شود؛ مثلا سبب شود به تعهدی که درباره تحصیل داده، عمل نکند، جائز نیست (استفتای ایمیلی از دفتر، کد استفتا: ۲۷۹۶۲، ۲۳/۱۲/۱۳۹۴).

۱۰. کودک ربایی و سوء استفاده جنسی

بسیاری از کارشناسان، استفاده از تکنولوژی، به‌ویژه شبکه اجتماعی را برای افراد زیر ۱۸ سال مضرّ می دانند. این کارشناسان معتقدند:

چون کودکان و نوجوانان به مهارت های عاطفی و ارتباطی آشنا نیستند و معیارهای اخلاقی و شخصیتی هنوز به خوبی در آنها شکل نگرفته، ممکن است آنها را در معرض سوء استفاده های مجرمان خطرناک قرار دهد. کودک ربایی یکی از اتفاقاتی است که به دلیل در اختیار قرار دادن اطلاعات شخصی و در نظر نگرفتن حریم خصوصی توسط کودک و نوجوان در شبکه های اجتماعی، به راحتی اتفاق می اُفتد. مجرمان می توانند به سادگی به اطلاعات شخصی افراد به واسطه عدم رعایت نکات امنیتی، دسترسی پیدا کنند و کودکان و نوجوانان آسیب پذیرترین کاربران این شبکه ها هستند. بنابراین، سوء استفاده سایبری و سوء استفاده جنسی(۱) (به صورت کلام یا

۱- . ر.ک: "شبکه های اجتماعی اینترنتی؛ تحلیل انتقادی آثار آنها بر زندگی فردی و اجتماعی"، بیسواجیت داس، مترجم: منا ناد علی، فصلنامه «مطالعات جوان و رسانه»، تابستان ۱۳۹۱، ش ۵.

تصویر) از جمله آسیب های شبکه های اجتماعی برای

کودک و نوجوان است.(۱)

والـدین محترم بایـد تا جایی که ممکن است از دسترسـی کودکان خود به اینترنت جلوگیری کننـد و در صورت نیاز، به مقدار ضرورت و با نظارت دقیق خودشان، استفاده از فضای مجازی را به فرزندانشان اجازه بدهند.

ص: ۱۰۰

۱- www. gerdab.ir، مقاله «شبکه های اجتماعی چگونه ما را فریب می دهند؟!»، ۹/۶/۱۳۹۴.

فصل ششم: آسیب های امنیتی شبکه های اجتماعی

اشاره

بسیاری از شبکه های اجتماعی خارجی جدا از فوایدی که دارند؛ دارای آسیب های امنیتی فراوانی هستند. به نظر کارشناسان امنیتی و سایبری، خیلی از شبکه های اجتماعی خارجی، مانند فیس بوک و وایبر، بهترین وسیله برای جاسوسی از کاربران محسوب می شود. یکی از مأموران ارشد سرویس امنیت فدرال روسیه (اف. اس. بی) می گوید: «اگر توانایی های فیس بوک محدود نشود، تمام مردم جهان آزادی های خود را کاملا از دست خواهند داد.» این مامور ارشد از مقامات روسیه خواسته بود: «استفاده از اسکایپ،

جی میل و هات میل را به عنوان مهم ترین تهدیدات امنیت ملی، ممنوع کنند.»(۱) همچنین کارشناسان پلیس فتا معتقدند: «فیس بوک تنفرآمیزترین ابزار جاسوسی دنیا است.»(۲)

برای آگاهی بیشتر کاربران، برخی از آسیب های امنیتی شبکه های اجتماعی خارجی را بیان می کنیم:

۱. سرقت اطلاعات کاربران

اشاره

بسیاری از کاربران، نسبت به مسائل امنیتی شبکه های اجتماعی غافل هستند و با خیالی آسوده از این شبکه ها استفاده کرده و اطلاعات شخصی و خصوصی خود را با دوستان و آشنایان به اشتراک می گذارند؛ در حالی که با این کار، با دست خود زمینه سرقت اطلاعاتشان را فراهم می کنند.

معاون اجتماعی پلیس فتا،(۳) نسبت به استفاده صحیح از شبکه های اجتماعی به کاربران هشدار داده؛ می گوید:

عکس و ویدئوهای شخصی و خانوادگی خود را در

۱- www.farsnews.com، مقاله «فیس بوک؛ خطرناک ترین سلاح جنگ اطلاعاتی آمریکا.»

۲- www.yjc.ir، مقاله «فیس بوک تنفر آمیزترین ابزار جاسوسی دنیا.»

۳- سرهنگ محسن میر بهرسی.

سایت ها، به خصوص در شبکه های اجتماعی به اشتراک نگذارید؛ چرا که این گونه محتواها به سرعت به وسیله مجرمان اخلاقی منتشر می شوند و در پی آن سوء استفاده های بعدی صورت می گیرد.(۱)

این کارشناس پلیس فتا می گوید:

زمانی که افراد از دستگاه های مجهز به (GPS)، نظیر برخی تلفن های همراه و تبلت ها استفاده می کنند و در مکانی خارج از محل زندگی خود هستند، اطلاعات مکانی و زمانی خود را در سیستم های جانمایی مثل «گوگل مپ» یا «گوگل ارت» به اشتراک نگذارند، یا سیستم جانمایی خود را غیر فعال سازند زیرا [در غیر این صورت زمینه سرقت اطلاعات خود را فراهم می کنند].(۲)

بنا به گفته برخی از کارشناسان(۳)شبکه های اجتماعی: روزانه ۱۰ میلیون مکالمه، معادل دو میلیارد دقیقه و بیش از شش میلیون پیامک در ماه در شبکه اجتماعی وایبر رد و بدل می شود که همه در اختیار تحلیل گران اسرائیلی قرار می گیرد.»(۴)

ص: ۱۰۳

۱- www.gerdab.ir، مقاله «اشراف کامل پلیس به فیس بوک»، ۳/۱۱/۱۳۹۰.

۲- همان.

۳- محمد مومن نسب.

۴- شبکه خبر، خبر ۲۰، برنامه مثلث، فضای مجازی، فرصت یا تهدید؟

به گفته تحلیل گر ارشد شرکت امنیتی (Bitdefender):

«بعضی از کاربران درک صحیحی از اهمیت (graph search) فیس بوک ندارند و از تهدیداتی که ممکن است آن ها با آن مواجه شوند، نا آگاه اند. این نرم افزار به کاربران اجازه می دهد با جست‌وجوی یک عبارت بتوانند به نتایج و عکس های کاملا شخصی دیگران و دوستان خود دست پیدا کنند.»(۱)

شرکت ریتیون «Raytheon» یکی از بزرگترین تولید کنندگان تجهیزات نظامی ایالات متحده آمریکا، در حال توسعه نرم افزاری بحث برانگیزی به نام«Riot»(۲) است که این نرم افزار می تواند با استفاده از شبکه های اجتماعی و ابزارهای آن، به تمام اطلاعات زندگی یک فرد، اعم از دوستان، عکس های شخصی و مکان هایی که فرد به آن جا سفر کرده است، دسترسی داشته باشد و حتی مهم تر از آن، قادر است رفتار بعدی شما را پیش

بینی کند.(۳)

۱- www. gerdab.ir، مقاله «نگرانی کارشناسان سایبری از ویژگی جدید جستجوی فیس بوک + عکس»، ۲۹/۱۱/۱۳۹۱.
۲- مخفف "Rapid Information Overlay Technology"، به معنای فناوری هم پوشانی سریع اطلاعات است.
۳- همان، مقاله «نرم افزاری که به راحتی رفتارهای شما را پیش بینی می کند + فیلم»، ۲۴/۱۱/۱۳۹۱.

کاربران باید بدانند هنگامی که فایل شخصی ای از آنها توسط خودشان یا دیگران در اینترنت و شبکه های اجتماعی گذاشته شود، هرگز از فضای مجازی پاک نمی شوند؛ حتی اگر (delete) شده باشند؛ بلکه در سروری ذخیره شده است. پس، سزاوار است در حفظ فایل های شخصی و خصوصی خود دقت بیشتری داشته باشند.

استفتا

سؤال: برای نصب برخی از شبکه های اجتماعی،(۱) باید به شرکت سازنده اجازه داده شود تا به اطلاعات خصوصی و مهم گوشی دسترسی داشته باشند، یا از ابزار گوشی مانند دوربین، ضبط صوت استفاده کنند. آیا استفاده از این نرم افزارها و اجازه دسترسی به آنها جایز است؟

جواب: هرگاه این کار خلاف قانون بوده،(۲) یا سبب تقویت دشمنان اسلام گردد، یا مفاسد اخلاقی، اعتقادی و اجتماعی داشته باشد،(۳) یا سبب افشای سر و هتک حرمت

۱- نرم افزارهای شبکه اجتماعی، مانند واتس آپ، وایبر و فیس بوک.

۲- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله نوری همدانی، ۲۳/۳/۱۳۹۴ و آیت الله مکارم، ۲۵/۳/۱۳۹۴.

۳- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله مکارم، ۲۵/۳/۱۳۹۴.

شخص یا دیگری شود، جایز نیست.(۱)

۲. شناخت رفتارهای جامعه

بسیاری از کـاربران معتقدنـد که اطلاعات رایانه و موبایل آنها برای کسـی مفیـد نیست و اگر به سـرقت برود برایشان ضـرری ندارد؛ ولی تصور آنها غلط است؛ زیرا این اطلاعات برای سـرویس های جاسوسـی بسـیار مفید و کاربردی است. سازمان های اطلاعاتی دنیا از مباحث مطرح شـده در گروه های مختلف به سـطح آگاهی کاربران، نوع علائق آنها، میزان تأثیر پـذیری آنان از مطـالب گروه هـا و بسـیاری دیگر از رویکردهـای اجتمـاعی پی می‌برنـد و از این طریـق برای نفوذ فرهنگی و سـایر اهـداف استفاده می کنند.

مثلاـ در گروهی که مباحث دینی مطرح می شود، از اسـتقبال یا عـدم اسـتقبال کاربران این گروه متوجه می شونـد که افراد در این گروه چه مقـدار تقیـد مذهبی دارند و یا از کامنت هایی که برای مطالب گروه می گذارند، از معتقد بودن یا سـست بودن باورهای اعضای گروه با خبر می شوند.

بر این اساس، که اطلاعات به ظاهر جزئی و ناچیز کاربران برای سرویس های جاسوسی و اطلاعاتی به اجزای

ص: ۱۰۶

۱- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۱۶۳۱۰)، ۳۱/۳/۱۳۹۴.

پـازل اطلاعـاتی تبـدیل می شود و از آنهـا نقشه های مختلفی برای کشور ما پی ریزی می کننـد و به جای اینکه میلیون ها دلار برای تربیت جاسوس هزینه بکنند، از اطلاعات ما به بهترین شـیوه استفاده می کنند و نیاز اطلاعاتی خود را از مطالب رد و بدل شده بین گروه های مختلف به دست می آورند.

۳. راهنمای سارقان

بنا به گفته معاون اجتماعی پلیس فتا(۱)

سایت های اجتماعی، مانند فیس بوک و گوگل پلاس، با توجه به این نکته که به (GPS) مجهز هستند، به وسیله مناسبی برای سارقان تبدیل شده تا با استفاده از اطلاعات خصوصی کاربران و آگاهی از نبود آنها در منازلشان، خانه های این افراد را مورد سرقت قرار دهند.»(۲)

۴. فیلم برداری از زندگی خصوصی کاربران

مدیر یکی از بزرگ ترین شبکه های سایت های مستهجن نگاری فارسی زبان(۳) می گوید: «یکی از روش هایی که برای

۱- سرهنگ محسن میر بهرسی.

۲- همان، مقاله «اشراف کامل پلیس به فیس بوک»، ۳/۱۱/۱۳۹۰.

۳- سعید ملک پور.

تولید تصاویر مستهجن و هرزه نگاری استفاده می کردیم، این بود که وب کم افراد را با یک سری نرم افزارهایی که از کانادا یا انگلیس خریداری کرده بودیم، هک می کردیم. وقتی ما وب کم را هک می کردیم، کاربر فکر می کرد وب کم او خاموش است و ما تصاویر مختلفی را که مربوط به حریم خصوصی شخص بود، ضبط کرده، آنها را روی سایت قرار می دادیم. این تصاویر و فیلم ها از پر بازدیدترین قسمت های سایت های ما بود؛ زیرا همه آنها به صورت طبیعی و غیر مصنوعی ضبط شده بودند.»(۱)

با این همه آسیب امنیتی، گاهی شنیده می شود مسئولین کشوری؛ مانند برخی از نمایندگان مجلس، از شبکه های اجتماعی خارجی استفاده می کنند؛ در حالی که با عضویت در این شبکه ها ممکن است به کشور آسیب های جدّی وارد شود؛ حتی بعضی از مسئولان اعتراف کرده اند که موبایل آنها توسط سِرور برخی از شبکه های اجتماعی هک شده است.(۲)

۱- www.farsnews.com، مقاله «ناگفته های پرونده یک سایت مستهجن»، ۱۶/۸/۱۳۸۹.

۲- ر.ک: www. gerdab.ir، مقاله «من که چیز بدی در وایبر ندیدم؛ پس خوب است!»، ۸/۹/۱۳۹۳.

فصل هفتم : آسیب های سیاسی اقتصادی شبکه های اجتماعی

اشاره

فصل هفتم : آسیب های سیاسی(۱)، اقتصادی شبکه های اجتماعی

۱. انقلاب های مخملی

از بهترین و موثرترین ابزاری که در فتنه سال ۱۳۸۸ ایران، مورد استفاده قرار گرفت، شبکه های اجتماعی فیس بوک و توییتر بود. سران و دولت مردان سلطه طلب و مستکبر آمریکا و انگلیس با حمایت همه جانبه از مخالفان، از طریق این شبکه ها، طرفداران خود را به خیابان ها می کشاندند و از آنها

۱- ر.ک: "مطالعه آثار و پیامدهای سیاسی شبکه های اجتماعی مجازی"، صمد پور عدلی، زهرا پیرنیا، مجله «مطالعات اجتماعی و رسانه»، پاییز ۱۳۹۳، سال اول، ش ۴.

می خواستند اهداف و برنامه هایشان را در کشور اجرا کنند.(۱)

کلینتون در دیداری با وزیر خارجه اسرائیل(۲) گفت:

توییتر، ابزاری مهم است که به معترضان ایرانی به ویژه جوانان اجازه می دهد در جریان حوادث اخیر انتخابات ریاست جمهوری با یکدیگر در تماس باشند.» این اظهارات کلینتون، پس از آن عنوان شد که روزنامه نیویورک تایمز گزارش داد: «وزارت خارجه آمریکا با ارسال ایمیلی از شبکه اجتماعی توییتر درخواست کرده به جهت کاربران ایرانی، قطعی شبکه خود را به تعویق بیندازد.(۳)

۱- ر.ك: "نقش شبکه های اجتماعی در ایجاد و مهار بحران ها"، احمد اکبری، مجله «ره آورد نور»، تابستان ۱۳۸۹، ش ۳۱؛ "نقش شبکه های اجتماعی مجازی در ساماندهی فتنه سال ۱۳۸۸"، ناصر شعبانی، مجله «پاسداری فرهنگی»، تابستان ۱۳۹۰، ش ۴؛ "نقش شبکه های اجتماعی مجازی در فتنه ۸۸"، حمید رضا حاتمی، علیرضا حمیدی فر، مصطفی قنبر پور، مجله «امنیت ملی»، پاییز ۱۳۹۲، سال سوم، ش ۹ و "تأثیر شبکه های اجتماعی بر سازماندهی سیاسی فضای یازدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری ایران"، یحیی صفوی، سجاد کرمی پاشاکی، سعید رضا خلخالی، مجله «پژوهش های حفاظتی و امنیتی»، تابستان ۱۳۹۲، ش ۶.

۲- آویگدور لیبرمن.

۳- "نقش شبکه های اجتماعی در ایجاد و مهار بحران ها"، احمد اکبری، مجله «ره آورد نور»، تابستان ۱۳۸۹، ش ۳۱.

۲. تعیین ریاست جمهور

شبکه ها و رسانه های اجتماعی، از جمله فیس بوک و توئیتر و غول های جست و جوگر اینترنتی، مانند گوگل؛ در تعیین نتیجه انتخابات امسال ریاست جمهوری آمریکا نقشی را ایفا خواهند کرد که از نظر وسعت، بی سابقه است. از یک طرف، گوگل با توجه به اطلاعات خصوصی ای که از هر کاربر در اختیار دارد، الگوریتم هایی را به کار می گیرد تا رأی دهندگان مردد را متقاعد کند به یک نامزد خاص رأی دهند. از طرف دیگر، فیس بوک با «دست کاری احساسات» کاربران خود، آنها را به رأی دادن به یک نامزد خاص تشویق می کند. نامزدهای انتخابات آمریکا نیز با اطلاع از این واقعیت ها، تمام تلاش خود را می کنند تا نهایت استفاده را از شبکه های اجتماعی ببرند. این نفوذ گسترده می تواند نه تنها انتخابات در آمریکا، بلکه انتخابات در کشورهای سراسر جهان را تحت تأثیر قرار دهد.(۱)

۳. خروج ارز از کشور

اشاره

اگر به هزینه هایی که سازندگان شبکه های اجتماعی برای طراحی این نرم افزارها می کنند، دقت کنیم؛ معلوم

۱- www. mashreghnews.ir، مقاله «گوگل و فیس بوک چگونه رئیس جمهور آمریکا را انتخاب می کنند + فیلم و عکس»، ۱۴/۲/۱۳۹۵.

می شود که آنها در برابر استفاده (ظاهراً رایگان) کاربران، میلیون ها دلار سود می برند. سازندگان این شبکه ها در قبال فروش اطلاعات کاربران یا تبلیغات کالا و خدمات شرکت های معتبر دنیا در این شبکه ها، به ثروتمند ترین افراد جهان تبدیل شده اند. مثلاً شبکه اجتماعی فیس بوک یک میلیارد و ششصد و پنجاه میلیون کاربر دارد که به صورت ماهانه از فیس بوک استفاده [و درآمد آن را تأمین] می کنند که بیشتر از طریق تبلیغات به دست می آید. درآمد سه ماهه اول سال ۲۰۱۶ مطابق انتظارات ۵.۳۸ میلیارد دلار شد.(۱)

استفتا

سؤال: به گفته کارشناسان، با هر مرتبه ورود به برخی از سایت ها و شبکه های اجتماعی، ارزش مالی آنها بالا می رود. اگر با این‌کار دشمنان اسلام، مانند آمریکا و اسرائیل رشد مالی پیدا کنند و تقویت شوند؛ آیا استفاده از این سایت ها و شبکه های اجتماعی جایز است؟

جواب: اگر شخص علم و یقین داشته باشد که ورود و عضو شدن او سبب رشد دشمنان اسلام، مانند صهیونیسم و اسرائیل می شود، جایز نیست.(۲)

ص: ۱۱۲

۱- www. isna.ir، مقاله «فیس بوک همچنان می تازد»، ۱۲/۲/۱۳۹۵.

۲- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله نوری همدانی، آیت الله مکارم، ۱/۵/۱۳۹۴ و آیت الله صافی گلپایگانی، ۴/۵/۱۳۹۴. آیت الله شبیری زنجانی: در صورتی که تأیید و کمک ظالم در ظلم کردن نباشد و موجب تضعیف اسلام یا تقویت کفر یا تقویت کفار در جنگ با مسلمانان نشود؛ اشکالی ندارد (استفتای پیامکی از دفتر، کد استفتا: ۱۸۹۸۹؛ ۳/۵/۱۳۹۴). آیت الله خامنه ای: اگر خلاف قانون نبوده و مفسده ای نداشته باشد، اشکالی ندارد (استفتای پیامکی از دفتر، ۳/۵/۱۳۹۴). آیت الله سیستانی: اگر مستلزم حرامی شود، مانند این‌که ترویج برای شرکتی باشد که کار او حرام است، جایز نیست (استفتای پیامکی از دفتر، ۱۱/۷/۱۳۹۴).

بخش پنجم: جرائم شبکه های اجتماعی

اشاره

یکی از مهم ترین موضوعـات در حوزه اینترنت، مسئله «جرایم رایانه ای»(1) است که بسیاری از آنها در شبکه های اجتماعی انجام می شود و به کاربران آسیب های

ص: ۱۱۵

۱- ر.ك: www.rc.majlis.ir، "قانون جرائم رایانه ای"؛ فصلنامه «دیدگاه های حقوق قضایی»، مقاله «تحلیل و مقارنه ای میان قانون جرائم رایانه ای و قانون سمعی و بصری»، حسین آقایی نیا، رسول عابد، پاییز ۱۳۹۱، سال هفدهم، دوره جدید، ش ۵۹، ص ۱۳ تا ۵۲؛ فصلنامه دیدگاه های حقوق قضایی، مقاله «جرائم رایانه ای و روش های مقابله و پیشگیری از آن»، مهدی فهیمی، پاییز و زمستان ۱۳۸۰، ش ۲۳ و ۲۴ و فصلنامه علمی پژوهشی حقوق، مقاله «جاسوسی رایانه ای در حقوق ایران و وضعیت بین المللی آن»، محسن رهامی، سیروس پرویزی، پاییز ۱۳۹۱،دوره ۴۲، ش ۳.

جبران ناپذیری وارد می کند.

مهم ترین جرم های اینترنتی در جهان

اشاره

مهم ترین و پرکاربردترین جرم هایی که در شبکه های اجتماعی انجام می شود، به شرح زیر است: انتشار اخبار کذب، ارسال مطالب، تصاویر و فیلم های مستهجن، آموزش و تبلیغ تروریسم، هتک حرمت افراد، طراحی و ارسال برنامه ها و پیام های مخرب، نقض حق مالکیت، هک و ویروسی کردن سایت ها، ورود به حریم خصوصی افراد، کلاهبرداری، سوء استفاده از نام شرکت ها، سرقت اینترنتی و استفاده از علایم اینترنتی، نفوذ به سایت های دولتی و خصوصی، باج خواهی از افراد و ... .(۱)

در ادامه جرم هایی را که در شبکه های اجتماعی انجام می شود؛ از منظر شرع و قانون بررسی می کنیم:

۱. عبور از فیلترینگ

اشاره

از موضوعاتی که ذهن هر کاربر اینترنت و شبکه های اجتماعی را به خود مشغول کرده است، مسئله «فیلترینگ» می باشد. برخی از کاربران از ابزار دور زدن فیلترینگ استفاده

۱- www. hamshahrionline.ir، مقاله «آشنایی با تاریخچه جرایم اینترنتی»، مهدی فتاحی، ۲۱/۹/۱۳۸۵.

می کنند و حال آنکه از آسیب های آن بی خبر هستند.

علل و زمینه پیدایش فیلترینگ

در دنیای امروز خیلی از مردم با اینترنت ارتباط دارند و بسیاری از کارهای خود را با این ابزار جهانی انجام می دهند. متأسفانه بعضی از افراد یا کشورها برای این‌که اعتقادات، دین، اخلاق و فرهنگ افراد دیگر را تغییر دهند به تولید و توزیع مطالب غیر انسانی و غیر اخلاقی اقدام می کنند. متقابلاً کشورها برای اینکه از آسیب های این پدیده شوم و فراگیر (و البته بسیار تأثیر گذار) در امان باشند، سعی می کنند از ابزاری استفاده کنند تا مردم و جامعه خود را از تهاجم این رویه حفظ کنند. یکی از ابزارهایی که جامعه را تا حدودی از خطرها و آسیب های اعتقادی، اخلاقی، سیاسی فضای مجازی حفظ می کند، فیلتر کردن سایت ها و شبکه های اجتماعی است. البته بهترین راه محافظت جامعه از این آسیب ها، فرهنگ سازی استفاده صحیح از فضای مجازی است که کمتر به آن توجه می شود؛ اما فیلتر کردن سایت ها و شبکه های ناهنجار نیز راهکاری است که تا حدودی از این آسیب ها می کاهد و در واقع راه حل موقتی محسوب می گردد.

ص: ۱۱۷

پاسخ به یک شبهه

برخی از کـاربران شـبکه های اجتماعی معتقدنـد که ایران در حوزه اینترنت بسیار سـخت گیر است و افراد را برای اسـتفاده از سـایت ها و شـبکه های اجتماعی با فیلتر کردن، محـدود می کنـد و حال آن‌که مردم کشورهای دیگر به راحتی به هر سایت و شبکه ای که بخواهند دسترسی دارند!

این کـاربران محترم بـا انـدکی جست‌وجو و تحقیق متوجه می شونـد که فیلترینگ در همه کشورها به اشـکال مختلف اجرا می شود و حتی در برخی از این کشورها(۱) به مراتب از کشورمان جدّی تر اجرا می شود.(۲)

برای نمونه فیلترینگ در برخی از کشورهای اروپایی را ذکر می کنیم:

فیلترینگ در فرانسه

کشور فرانسه بـا تصویب قانون (LSQ) در سال (۲۰۰۱م)، کلیه (ISP) هـای این کشور را موظف کرد فعالیت های اینترنتی و پیام های پست الکترونیك مشتریان خود را حداقل به مدت یک سال، ذخیره و نگهداری کنند.

ص: ۱۱۸

۱- کشـور چیـن بیش‌تریـن فیلترینـگ را اجرا می کنـد (www. internet.ir، مقـاله «فیلترینـگ و نظـارت بر اینـترنت در کشورهای جهان»)

۲- ر.ك: همان.

همچنین این قـانون به قضـات و پلیس این کشور اجـازه داد در پیـام هـای شخصـی کـاربران به منظور کشف یـا اثبات جرم، به تفحص بپردازنـد. این کشـور نزدیـک به ۲۲ میلیـون کـاربر اینـترنت دارد که یـک سـوم جمعیتش را تشـکیل می دهنـد. به این ترتیب، فرانسه یکی از آنلاین ترین کشورهای دنیا به نسبت جمعیتش است. قوانین اینترنتی در این کشور، بیش تر شامل قوانین تجارت الکترونیک و رعایت حریم شخصـی و جرایم رایانه ای آن بیش تر به مسایل امنیت ملی و آسیب های اقتصادی مربوط است؛ ضمن اینکه فیلترینگ به طور جدی در مدارس این کشور و با بستن (IP) ها اعمال می شود.

قانون (Hadopi) که در سال (۲۰۰۹م) در فرانسه به تصویب رسـید، این اجازه را به ارائه دهندگان خدمات اینترنتی می دهد که کـاربرانی را که به صورت غیر قـانونی، محتوای دارای حق کپی رایت را از اینترنت دانلود می کننـد؛ از دسترسـی به اتصال اینترنتی محروم سازند. همچنین لایحه (LOPPSI ۲) که در سال ۲۰۰۹ توسط دولت فرانسه به پارلمان این کشور تقدیم شد؛ به (ISP)های فرانسوی اجازه می دهد که یک فهرست مشخص از تارنماهای غیر اخلاقی

ص: ۱۱۹

را تحت نظارت وزارت کشور فرانسه، مسدود و فیلتر کنند.(۱)

فیلترینگ در انگلیس

در انگلیس، فیلترینگ بیش‌تر بر روی مسائلی مانند پورنوگرافی کودکان، نژاد پرستی و مسائل تروریستی اعمال می شود. یک سازمان غیر دولتی و غیر انتفاعی در انگلستان، به نام «بنیاد نظارت بر اینترنت»،(۲) فهرستی از تارنماهای غیر اخلاقی را تهیه کرده و بر اساس آن، دسترسی ۹۸ درصد از کاربران اینترنت در انگلستان به این تارنماها مسدود شده است. وزیر کشور انگلیس،(۳) ضرب الاجلی را تا پایان سال ۲۰۰۷ برای همه سرویس دهندگان خدمات اینترنتی در این کشور تعیین کرده بود تا یک سیستم مسدود سازی محتوا بر اساس سبک (cleanfeed) طراحی و اجرا کنند.

در اواسط سال (۲۰۰۶ م)، دولت انگلیس گزارش داد که دسترسی ۹۰ درصد کاربران اینترنت پر سرعت در این کشور به تارنماهای غیر اخلاقی مسدود شده است.(۴)

ص: ۱۲۰

۱- همان.

۲- Internet . .Watch Foundation

۳- ورنون کوکر.

۴- www. internet.ir، مقاله «فیلترینگ و نظارت بر اینترنت در کشورهای جهان.»

فیلترینگ در آلمان

آلمان کشوری است که مسدود سازی محتوای سیاسی در آن به وفور دیده می شود و اکثر کاربران نمی توانند به محتوای مقالات و نوشته هایی که به نفی هلوکاست می پردازند، دسترسی داشته باشند.(۱)

با توجه به مطالب مذکور، به جد می توان ادعا کرد که «فیلترینگ» در همه کشورها اجرا می شود و از جمله آنها کشور ایران است. ولی دشمنان اسلام و ایران این شبهه را در ذهن جوانان ما القا می کنند تا نسبت به جمهوری اسلامی بدبین شوند؛ در حالی که نظام اسلامی فقط به منظور حفظ سلامت اخلاقی و دینی مردم به این کار مبادرت می ورزد.

آسیب های استفاده از ابزار عبور از فیلترینگ

بر اساس آنچه گفته شد، مسئولان کشور برای حفظ کاربران از خطرها و آسیب های سایت ها و شبکه های اجتماعی مفسده دار و مُخرب، آنها را فیلتر کرده اند؛ ولی برخی از افراد بدون توجه به آسیب های استفاده از ابزار دور زدن فیلترینگ و استفاده از به اصطلاح «فیلتر شکن» در دام هایی می افتند که در بعضی اوقات ضررهای وارد شده غیر قابل جبران است.

۱- همان.

کارشناسان پلیس فتا می گویند:

استفاده کنندگان از فیلتر شکن توجه کنند که اطلاعات آنها بر روی سرورها ثبت می شود و افراد ارائه دهنده این فیلتر شکن ها، به آنها دسترسی دارند؛(۱)حتی به اطلاعات بانکی کاربران دسترسی دارند و اموال آنها را سرقت می کنند. در این نمونه از کلاهبرداری ها، شخص فروشنده از طریق ارسال ایمیل یا از طریق تارنما، کاربر یا خریدار را به درگاه جعلی جهت خرید اینترنتی انتقال و به سرقت اطلاعات وارد شده توسط وی دست می زند. سپس موجودی حساب را به طریقی که قابل شناسایی نباشد، به حساب اشخاص دیگری، انتقال می دهد.(۲)

افرادی که از VPN و فیلترشکن استفاده می کنند، نمی دانند، که ارائه کنندگان این ابزار، نه تنها تمامی اطلاعات رد و بدل شده را بررسی و کنترل می کنند، بلکه با پورت های باز رایانه کاربر، به اطلاعات درون رایانه وی دسترسی پیدا کرده و امکان کپی برداری و یا دیدن اطلاعات داخلی رایانه کاربر، برای سرورهای خارجی مُیَسر می شود. اگر کاربر

ص: ۱۲۲

۱- www.cyberpolice.ir، مقاله «هشدار پلیس فتا درباره فیلتر شکن»، ۱۴/۱۰/۱۳۹۰.

۲- همان، مقاله «هشدار پلیس فتا فارس در خصوص فیلتر شکن»، ۱۰/۶/۱۳۹۳.

در شبکه محل کارش، این نوع ارتباط را برقرار کند، سرور می تواند از طریق رایانه کاربر به اطلاعات شبکه داخلی آن اداره نیز دسترسی پیدا کند و نیز با نرم افزارهای پیشرفته بدون آگاهی کاربر، اطلاعات موجود را در رایانه یا شبکه داخلی کاربر برای خود کپی کند.(۱)

به صورت کلی می توان خطرها و آسیب های استفاده از فیلترشکن و VPN را چنین بیان کرد:

۱. زمینه برداشت کلیه اطلاعات شما از کامپیوترتان را فراهم می سازد؛

۲. آنتی ویروس و فایروالتان(۲) را خنثی می کند؛

۳. زمینه انتقال بدافزارها(۳) به کامپیوتر شما را فراهم می کند؛

۴. امکان ضبط تمامی فعالیت های شما در اینترنت را

ص: ۱۲۳

۱- www.gerdab.ir، مقاله «خطرات استفاده از نرم افزارهای فیلترشکن و VPN»، با کمی تغییر.
۲- "فایروال" یک برنامه و یا دستگاه سخت افزاری است که با تمرکز بر روی شبکه و اتصال اینترنت، تسهیلات لازم را در جهت عدم دستیابی کاربران غیرمجاز به شبکه و یا کامپیوتر شما را ارائه می نماید (www.cyberpolice.ir، مقاله «فایروال چیست؟»)
۳- واژه "بدافزار" به ویروس، کرم، تروجان و هر برنامه دیگری که با نیت اعمال خرابکارانه ایجاد شود، اطلاق می شود (www.certcc.ir، مقاله «همه چیز درباره بدافزار – ۱»).

فراهم می سازد؛

۵. یوزر و پسورد سایت، وبلاگ، کامپیوتر، ایمیل و تمامی قسمت های فضای مجازی را که به تایپ رمز نیاز دارد، افشا می کند؛

۶. زمینه نفوذ هکرها به کامپیوتر شما را فراهم می سازد؛

۷. آمار و مشخصات شما را در تمامی سایت های مورد نظر هکر، ثبت می کند؛

۸. مشخصات کامل شما، به عنوان یک متخلف در تمامی سایت های معتبر علمی و اجتماعی جهان ثبت می شود.(۱)

به گفته این کارشناسان، استفاده از پروکسی(۲) نیز همین آسیب ها را دارد.(۳)

۱- www.gerdab.ir، مقاله «وقتی از فیلتر شکن استفاده می کنید چه اتفاقی می افتد؟»، ۱۹/۲/۱۳۹۱.

۲- «پروکسی»، سروری است که به عنوان یک واسطه بین کاربر و سرور عمل می کند. هنگامی که رایانه ای از طریق پروکسی به اینترنت وصل است و می خواهد به یک فایل دسترسی پیدا کند؛ ابتدا درخواستش را به یک سرور پروکسی می فرستد؛ آن گاه پروکسی به رایانه مقصد متصل شده، فایل درخواستی را دریافت می کند و بعد آن را برای رایانه درخواست کننده می فرستد (www.rasekhoon.net، مقاله «آیا می دانید پروکسی چیست؟»).

۳- www.gerdab.ir، مقاله «وقتی از فیلتر شکن استفاده می کنید چه اتفاقی می افتد؟.»

قوانین عبور از فیلترینگ

قانون برای استفاده غیر صحیح و غیر مجاز از ابزار دور زدن فیلترینگ، مجازاتی را در نظر گرفته است که به آنها اشاره می شود:

هرکس مرتکب اعمال زیر شود، به حبس از نود و یک روز تا یک سال یا جزای نقدی از پنج تا بیست میلیون ریال یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد:

۱. فروش یا انتشار یا در دسترس قرار دادن گذرواژه، یا هر داده ای که امکان دسترسی غیر مجاز به داده ها یا سیستم های رایانه ای یا مخابراتی متعلق به دیگری را فراهم می کند.(۱)

۲. آموزش نحوه ارتکاب جرایم دسترسی غیرمجاز، شنود غیرمجاز، جاسوسی رایانه ای و تخریب و اخلال در داده ها یا سیستم های رایانه ای و مخابراتی.(۲)

تبصره: چنانچه مرتکب، اعمال یاد شده را حرفه خود قرار داده باشد، به حداکثر هر دو مجازات مقرر در این ماده

۱- www.rc.majlis.ir، قانون جرائم رایانه ای، بخش اول، فصل هفتم، ماده ۲۵.

۲- همان.

محکوم خواهد شد.(۱)طبق این ماده قانونی، «انتشار، خرید و فروش فیلتر شکن ها» جرم است.(۲)

گرچه قانون برای استفاده از فیلتر شکن، مجازات هایی را قرار داده است؛ به گفته دبیر کارگروه تعیین مصادیق محتوای مجرمانه،(۳)«استفاده از فیلترشکن در صورتی جرم است که برای انجام عمل مجرمانه باشد»(۴)پس اگر برای استفاده های مفید، مانند کارهای علمی و ترویج معارف الاهی باشد (به شرط اینکه برای آنها آفات دینی و اخلاقی نداشته باشد) اشکال ندارد.

سوالات فقهی عبور از فیلترینگ

سؤال: آیا استفاده از فیلتر شکن، حتی برای فعالیت های علمی اشکال دارد؟

جواب: اگر مخالف قوانین جمهوری اسلامی ایران بوده(۵)

۱- همان.

۲- همان، "فهرست مصادیق محتوای مجرمانه" (موضوع ماده ۲۱ قانون جرایم رایانه ای).

۳- عبد الصمد خرم آبادی.

۴- www.gerdab.ir، مقاله «اگر استفاده از فیلترشکن و vpn جرم است، مجازات آن چیست»، ۹/۱۰/۱۳۸۹.

۵- آیت الله مظاهری: www.almazaheri.ir، استفتائات کپی رایت؛ آیت الله مکارم: www. makarem.ir، احکام شرعی، استفتائات اینترنت و استفتای پیامکی از دفتر آیت الله خامنه ای، ۱۲/۶/۹۳.

و یا برای استفاده از سایت های غیر اخلاقی، مستهجن و منحرف باشد و کاربر از دیدن صحنه های عریان در امان نباشد، اشکال دارد؛(۱) ولی بر مراکز علمی لازم است امکان استفاده از منابع علمی سالم را برای دانشجویان فراهم کنند [تا نیازی به استفاده از فیلتر شکن نباشد].(۲)

سؤال: آیا نصب فیلتر شکن بر روی رایانه خود، یا رایانه دیگران اشکال دارد؟ درآمد به دست آمده حرام است؟

جواب: اگر بر خلاف قوانین حکومت اسلامی باشد(۳) و شخص نصب کننده بداند(۴) یا بترسد که دیگری وارد سایت های منحرف و مستهجن می شود و برای او مفسده دارد(۵)؛ نصب کردن و درآمد آن حرام است.(۶)

ص: ۱۲۷

۱- استفتاء پیامکی از دفتر آیت الله سیستانی، ۱۲/۶/۹۳.

۲- آیت الله مکارم: www. makarem.ir، احکام شرعی، استفتائات اینترنت.

۳- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله خامنه ای، ۲۲/۵/۱۳۹۴؛ آیت الله مکارم، آیت الله صافی گلپایگانی، ۲۴/۵/۱۳۹۴ و آیت الله نوری همدانی، ۲۵/۵/۱۳۹۴.

۴- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله سیستانی، ۲۱/۵/۱۳۹۴.

۵- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله صافی گلپایگانی، آیت الله مکارم، آیت الله شبیری زنجانی (کد استفتا: ۲۰۰۰۲)، ۲۴/۵/۱۳۹۴.

۶- آیت الله شبیری زنجانی: www. zanjani.net، استفتائات سؤال ۴۲۹؛ استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله مکارم، آیت الله نوری همدانی، آیت الله سیستانی، آیت الله صافی گلپایگانی، ۲۴/۵/۱۳۹۴ و آیت الله خامنه ای، ۲۲/۵/۱۳۹۴. آیت الله مظاهری: استفاده از فیلتر شکن، حرام است (www.almazaheri.ir، استفتائات قوانین دولتی و اداری، کپی رایت).

سوال: آیا صِرف نگهداری فیلتر شکن (البته بدون استفاده از آن) در رایانه یا موبایل اشکال دارد؟

جواب: اگر مخالف قانون باشد(۱) و فرد از مفسده های آن (مانند ورود به سایت های منحرف یا دیدن تصاویر مستهجن) در امان نباشد، نگهداری آن اشکال دارد.(۲)

سؤال: آیا فروش فیلتر شکن و VPN جایز است؟

جواب: اگر مخالف قوانین و مقررات حکومت اسلامی باشد، جایز نیست.(۳)

سؤال: آیا نصب نرم افزارهای شبکه اجتماعی فیلتر شده، مانند فیسبوک، توییتر و عضویت در آنها جایز است؟

ص: ۱۲۸

۱- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله مکارم و آیت الله نوری همدانی، ۲۶/۱۱/۱۳۹۴.

۲- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله سیستانی، ۲۶/۱۱/۱۳۹۴؛ آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۲۷۰۸۸)، ۲۷/۱۱/۱۳۹۴ و آیت الله خامنه ای، ۲۸/۱۱/۱۳۹۴.

۳- آیت الله مکارم: www. makarem.ir، احکام شرعی، استفتائات اینترنت؛ استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله خامنه ای و آیت الله شبیری زنجانی، ۲۳/۶/۱۳۹۳.

جواب: اگر عضویت در این شبکه ها مفسده داشته،(۱) یا ترس افتادن به گناه وجود داشته باشد،(۲) یا موجب تقویت دشمنان اسلام شود، جایز نیست؛ و گرنه اشکال ندارد.(۳)

سؤال: درآمد حاصل از نصب نرم افزارهای شبکه اجتماعی فیلتر شده، مانند فیس بوک و توییتر، حلال است؟

جواب: چون عضویت در این شبکه های اجتماعی مخالف مقررات حکومت اسلامی است و مفاسد اخلاقی، سیاسی، اجتماعی و ... دارد و خوف آلوده شدن به گناه وجود دارد؛ کسب درآمد از این راه جایز نیست و پول به دست آمده حرام است.(۴)

سؤال: آیا هدیه دادن فیلتر شکن و نرم افزار شبکه های اجتماعی فیلتر شده، مانند فیس بوک و توییتر به دیگران،

۱- مانند ترویج فساد و عریان گری، نشر اکاذیب و مطالب باطل.
۲- آیت الله سیستانی: هر چند به صورت تدریجی باعث انجام گناه شود (استفتای پیامکی از دفتر، ۵/۶/۹۳).
۳- آیت الله صافی گلپایگانی: www.saafi.net؛ استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم، ۵/۶/۹۳ و آیت الله نوری همدانی، ۲۱/۵/۱۳۹۴.
۴- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی، آیت الله نوری همدانی، ۲۴/۵/۱۳۹۴ و آیت الله خامنه ای، ۲۵/۵/۱۳۹۴.

جایز است؛ و هدیه گیرنده مالک آن می شود؟

جواب: هدیه دادن جایز نیست و هدیه گیرنده مالک آن نمی شود.(۱)

آیت الله مکارم شیرازی درباره علت حرمت عضویت در فیس بوک فرموده اند:

عزیزان من! دلیل حرمت همان نشر گسترده فساد و انواع گناهان از این طریق می باشد؛ زیرا فیس بوک مانند شهر بی در و دروازه ای است که همه کس از دانشمندان و افراد نخبه گرفته تا دزدان و شیّادان و کلاهبرداران و کسانی که به انواع فساد آلوده اند؛ هر کدام در این شهر مغازه ای دارد و در این مغازه ها گاه وسائل ضروری زندگی و در بسیاری از موارد، ابزار گناه و مفاسد و انحراف های اخلاقی فراگیر و ایجاد اختلاف در میان ملّت ها با برچسب های زیبا و پوشش های فریبنده در اختیار همگان قرار می گیرد. حال اگر ورود در این شهر برای همه (از جوانان کم سن و سال گرفته تا بزرگ سالان ناآگاه) ممکن شود؛ آیا هیچ فرد آگاهی می تواند ورود به چنین شهری را برای همه آزاد بگذارد؟! حتی جاسوسان و مفسدان فی الارض می توانند در این شهر بی در و پیکر مبادله

۱- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله مکارم، ۱/۶/۱۳۹۴؛ آیت الله خامنه ای، آیت الله شبیری زنجانی، ۲/۶/۱۳۹۴ و آیت الله نوری همدانی، ۳/۶/۹۴.

اطّلاعات کننـد و با رموز و اشاراتی بـذر توطئه بپاشـند. ما می گوییم بایـد بر مطبوعات و رسانه ها به طور عام نظارتی باشـد تا افراد فاسد و مفسد نتوانند از این طریق جامعه را آلوده کنند. با این حال، چگونه فیس بوک باید از هر قید و شرطی آزاد باشد، آیا آزادی بی قیـد و شـرط در دنیا داریم؟ پاره ای از محـدودیّت های غربی به هیـچ وجه مشـکلی را حل نمی کند. آری، اگر ورود در این شـهر، مخصوص افراد دانشـمند و فرهیخته که خوب و بـد را کاملاًـ می شناسـند و سِرّه از ناسِرّه را تشـخیص می دهنـد، آن هم برای تحقیقات اجتماعی آزاد بود؛ مانعی نداشت؛ درست مانند کتب گمراه کننده که [طبق نظر] فقها مطالعه آن برای عموم حرام است؛ ولی برای محققان مذهبی آزاد شمرده می شود.(۱)

۲. جاسوسی رایانه ای

اشاره

از دیگر جرم هـایی که در فضـای مجـازی، مخصوصـاً شـبکه هـای اجتمـاعی اتفـاق می اُفتـد، جاسوسـی و سـرقت اطلاعات از کاربران و ملت ها است. همه کشورها برای این جرم مجازات سنگینی قرار داده اند.

۱- آیت الله مکارم: www. makarem.ir، احکام شرعی، استفتائات اینترنت، با کمی تغییر.

جاسوسی آن است که اخبار و اطلاعات کسی یا موسسه ای و یا کشوری را مخفیانه گرد آورند و به شخص یا موسسه و یا کشوری بدهند.(۱) اگر این جاسوسی با ابزار رایانه ای و مخابراتی انجام شود، «جاسوسی رایانه ای»(۲). نامیده می شود.(۳)

جاسوسی اگر برای امر مهمی، مانند آگاهی از تحرکات و اطلاعات دشمنان اسلام باشد، اشکال ندارد؛ چون در سیره پیامبر اکرم(۴) (صلی الله علیه و آله) و علی علیه السلام (۵)فرستادن جاسوس در بین سپاه دشمن برای جمع آوری اطلاعات، لازم و امری متداول بوده است؛(۶) ولی مسلمانان و کشورهای اسلامی باید مراقب باشند تا هدف جاسوسی دشمن قرار نگیرند.

قوانین جاسوسی رایانه ای

در قانون برای جاسوسی رایانه ای، قوانین و مجازاتی در

۱- "جاسوسی رایانه ای در حقوق ایران و وضعیت بین المللی آن"، محسن رهامی، سیروس پرویزی، فصلنامه «حقوق»، پاییز ۱۳۹۱، ش ۲۷، ص ۱۸۰.

۲- cyber espionage.

۳- www.persianacademy.ir.

۴- دعائم الإسلام، ج ۱، ص ۳۶۹.

۵- همان.

۶- ر.ك: مجله "فقه اهل بیت علیهم السلام"، ج ۲۶، ص ۷۶ تا ۱۰۱.

نظر گرفته شده است که به آنها اشاره می شود:

هرکس به طور غیر مجاز، نسبت به داده ای سری(۱) در حال انتقال یا ذخیره شده در سیستم های رایانه ای یا مخابراتی یا حامل های داده مرتکب اعمال زیر شود؛ به مجازات های مقرر محکوم خواهد شد:

الف) دسترسی به داده مذکور، یا تحصیل آنها، یا شنود محتوای سری در حال انتقال؛ به حبس از یک تا سه سال یا جزای نقدی از بیست تا شصت میلیون ریال یا هر دو مجازات.

ب) در دسترس قرار دادن داده مذکور برای اشخاص فاقد صلاحیت؛ به حبس از دو تا ده سال.

ج) افشا یا در دسترس قرار دادن داده مذکور برای دولت، سازمان، شرکت، یا گروه بیگانه یا عاملان آنها؛ به حبس از پنج تا پانزده سال.(۲)

هرکس به قصد دسترسی به داده سری موضوع ماده قبلی(۳) این قانون، تدابیر امنیتی سیستم های رایانه ای یا

ص: ۱۳۳

۱- داده ای است که افشای آنها به امنیت کشور یا منافع ملی لطمه می زند (www.rc.majlis.ir، قانون جرائم رایانه ای، بخش ۱، فصل ۱، مبحث ۳، ماده ۳).

۲- همان، بخش ۱، فصل ۱، مبحث ۳، ماده ۳.

۳- همان.

مخابراتی را نقض کند، به حبس از شش ماه تا دو سال یا جزای نقدی از ده تا چهل میلیون ریال یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد.(۱)

استفتاء

سؤال: حکم جاسوسانی که اطّلاعات نظامی یا غیر نظامی کشور اسلامی را با علم و آگاهی، در اختیار دشمن می گذارند، چیست؛ آیا محاربند؟

جواب: اطلاق عنوان "مُحارب" بر جاسوس مشکل است. به طور کلّی جاسوسی را باید مطابق محتوای آن تقسیم کرد؛ هرگاه مربوط به اخباری بوده باشد که پایه های احکام اسلامی یا حکومت اسلامی را متزلزل سازد و یا جان مسلمانان را به وسیله آن به خطر می اندازد، مسلّماً محکوم به اعدام است. همچنین اگر اخبار او سبب گسترش فساد در مقیاس وسیعی گردد؛ به طوری که عنوان مفسد "فی الارض" به معنای قطعی اش بر او صادق شود؛ نیز محکوم به اعدام است؛ ولی اگر در موضوعات کوچک تری باشد که هیچ یک از مسائل فوق در آن نیست؛ مثل اینکه اطّلاعات غیر مهم و خالی از خطر عمده را در اختیار بیگانگان بگذارد؛ در این صورت، مشمول قانون تعزیرات است و مقدار تعزیر

ص: ۱۳۴

۱- همان، ماده ۴.

تناسب با میزان ضرر جاسوسی او خواهد داشت.(۱)

۳. سرقت رایانه ای

اشاره

برخی از سارقان با استفاده از جهل و ناآگاهی کاربران، از طریق اینترنت و شبکه های اجتماعی اطلاعات و اموال آنان را سرقت می کنند.(۲)

اگر کاربران شبکه های اجتماعی، نسبت به تدابیر امنیتی بی توجه بوده و یا از آموزش های لازم برای استفاده از دنیای مجازی بی اطلاع باشند، ممکن است مورد هدف سارقان اینترنتی قرار بگیرند.

قوانین و سؤالات فقهی سرقت رایانه ای

هرکس به طور غیر مجاز، به داده ها یا سیستم های رایانه ای یا مخابراتی که به وسیله تدابیر امنیتی حفاظت شده است، دسترسی یابد؛ به حبس از نود و یک روز تا یک سال یا جزای نقدی از پنج تا بیست میلیون ریال یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد.(۳)

ص: ۱۳۵

۱- استفتائات جدید آیت الله مکارم، ج ۱، ص ۳۶۱، س ۱۲۱۹.

۲- ر.ک: "سرقت اینترنتی حدّی یا تعزیری؟"، علی اکبر ایزدی فرد؛ علی پیردهی حاجیکلا، فصلنامه «فقه و اصول»، بهار و تابستان ۱۳۸۹، ش ۸۴، ص ۴۷.

۳- www.rc.majlis.ir، قانون جرائم رایانه ای، بخش اول، فصل اول، مبحث اول، ماده اول.

هر کس به طور غیر مجاز، داده ای متعلق به دیگری را برباید؛ چنانچه عین داده ها در اختیار صاحب آن باشد؛ به جزای نقدی از یک تا بیست میلیون ریال و در غیر این صورت، به حبس از نود و یک روز تا یک سال یا جزای نقدی از پنج تا بیست میلیون ریال یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد.(۱)

مسئله: سرقت اطلاعات کاربران شبکه های اجتماعی حرام است و باید افراد از این کار خودداری کنند.(۲)

سؤال: شخصی هنگام خرید کالا ـ به جای پرداخت پول از کارت اعتباری خود از حساب اشخاص دیگر این پول را پرداخت می کند؛ آیا باید دست او را قطع کنند؟

جواب: گرچه مرتکب حرام شده و ضامن است؛ ولی حد سرقت بر او جاری نمی شود.(۳)

سؤال: آیا سرقت نرم افزار از طریق اینترنت از سایت های دشمنانی که ما راتحریم کرده اند؛ جایز است؟

ص: ۱۳۶

۱- همان، فصل سوم، ماده ۱۲.

۲- آیت الله مظاهری: www.almazaheri.ir؛ استفتائات آیت الله بهجت، ج ۴، ص ۳۳۰، س ۵۷۰۸؛ جامع المسائل آیت الله فاضل، ج ۲، ص۳۶۴، س۱۴۳ و استفتائات جدید آیت الله مکارم، ج ۲، ص۴۹۶، س ۱۴۳۵.

۳- آیت الله سیستانی: www.sistani.org، پرسش و پاسخ، سرقت، سؤال ۶.

جواب: بدون اجازه صاحب اصلی جایز نیست؛ مگر از کفار حربی باشند، یا از کفاری باشند که با مسلمانان قراردادی در این زمینه نداشته باشند که در این‌صورت اشکال ندارد.(۱)

۴. لینک دادن به شبکه های اجتماعی فیلتر شده

اشاره

یکی از راه هایی که کاربران می توانند با آن، مطلب، گروه و کانالی را گسترش دهند؛ "لینک دادن"(۲) می باشد. سزاوار است کاربران، سایت، گروه و کانالی را که به آن لینک می دهند، نسبت به محتوایش اطمینان داشته باشند؛ یعنی با مذهب و فرهنگ کشورمان منافاتی نداشته باشد؛ چون انسان در برابر کارها و اعمالش باید در محضر خدای متعال پاسخگو باشد. پس، اگر با لینک دادن به شبکه اجتماعی ای که محتوای حرام و منحرف کننده ای داشته باشد، آسیب دیدن و گناه کردن افراد دیگر را موجب شویم، در گناه این افراد شریک هستیم؛ زیرا با این کار زمینه گمراهی و گناه

۱- استفتائات آیت الله بهجت، ج ۴، ص ۳۳۹، س ۵۷۴۲؛ استفتاء پیامکی از دفاتر آیت الله خامنه ای، آیت الله مکارم، آیت الله نوری همدانی، ۲۱/۱۱/۱۳۹۳.

۲- یعنی کاربران را به سایت ها و شبکه های اجتماعی دیگری منتقل می کنند که در سایت ها، معمولاً با عناوین «لینک دوستان و..» و در شبکه های اجتماعی، نام آن را نشان می دهند.

کردن افراد را فراهم کرده ایم. علی علیه السلام در این باره فرمودند:

الرَّاضِی بِفِعْلِ قَوْمٍ کَالدَّاخِلِ فِیهِ مَعَهُمْ وَ عَلَی کُلِّ دَاخِلٍ فِی بَاطِلٍ إِثْمَانِ إِثْمُ الْعَمَلِ بِهِ وَ إِثْمُ الرِّضَی بِهِ؛ آن کس که به کار جمعیتی راضی باشد، همچون کسی است که در آن کار دخالت دارد؛ منتها آن کس که در کار باطل دخالت دارد، دوگناه می کند: گناه عمل و گناه رضایت.(۱)

قانون و استفتاء درباره لینک دادن

بر اساس قانون، درج پیوند (لینک) یا تبلیغ تارنماهای فیلتر شده در پایگاه های اینترنتی، مانند شبکه های اجتماعی فیس بوک و گوگل پلاس جرم است.(۲)

سوال: برخی از کاربران، با لینک کردن سایت ها و شبکه های اجتماعی دیگر در گروه یا کانال خویش؛ این امکان را فراهم می کنند که کاربران به سایت های فیلتر شده و مفسده دار وارد شوند؛ آیا این کار جایز است؟

جواب: اگر مفسده داشته باشد و موجب گمراهی کاربران شود؛ جایز نیست.(۳)

۱- نهج البلاغه ، کلمات قصار، ح ۱۵۴.

۲- ۲۴/۱۱/۱۳۹۱ ، www. Cyber .. Police.ir.

۳- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم، آیت الله نوری همدانی، ۲۵/۱۱/۱۳۹۴ و آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۲۷۰۶۸)، ۲۸/۱۱/۱۳۹۴.

۵. تولید و توزیع محتویات مستهجن

اشاره

از جرم هـای غیر انسـانی در شـبکه هـای اجتماعی که روز به روز در حال گسترش است؛ تولیـد، توزیع و اسـتفاده از محتویات مستهجن می باشد.(۱)

برخی کـاربران اینترنت و شـبکه هـای اجتماعی، تصور می کننـد محیط فضای مجازی، پاک و بـدون آفت است؛ در حالی که تحقیقات میدانی درباره هرزه نگاری در فضای مجازی خلاف این تصور را ثابت می کند.

تحقیقـات نشان می دهـد که ۳۰٪ از کـل ترافیـک اینترنت برای دیـدن تصـاویر مسـتهجن و هرزه نگاری صـرف می شود(۲)و ماهانه در فضای اینترنت حدود ۲۹ پتابایت(۳) مطالب مستهجن، اعم از متن، فیلم، تصویر و... منتشر می شود.(۴)

حدود ۳۵٪ از کل دانلود های انجام شده در فضای

۱- ر.ک: www.gerdab.ir، مقاله «آمار بازدید ایرانی ها از صفحات سکسی، فریب و حیله غربی هاست»، ۳/۷/۱۳۸۹.

۲- همان، مقاله «مستهجن نگاری در اینترنت و تاثیر آن بر جوانان و نوجوانان، قسمت دوم.

۳- هر «پتابایت» برابر«۱۰۲۴ ترابایت» است.

۴- همان.

اینترنت به مستهجن نگاری اختصاص پیدا کرده است(۱) و شرکت های بزرگی مانند «جنرال موتورز، "برادران وارنر" و مایورت» جزء تولید کنندگان اصلی مطالب مستهجن هستند و با فروش آنها سالانه، میلیاردها دلار درآمد مالی دارند.(۲)

مجازات تولید و توزیع محتویات مستهجن

هرکس به وسیله سیستم های رایانه ای یا مخابراتی یا حامل های داده؛ محتویات مستهجن(۳) را تولید، ارسال، منتشر، توزیع یا معامله کند، یا به قصد ارسال یا انتشار یا تجارت تولید یا ذخیره یا نگهداری کند؛ به حبس از نود و یک روز تا دو سال یا جزای نقدی از پنج تا چهل میلیون ریال یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد.

تبصره ۱: ارتکاب اعمال فوق، در خصوص محتویات مبتذل موجب محکومیت به حداقل یکی از مجازات های

ص: ۱۴۰

۱- همان، مقاله «آمارهای پشت پرده هرزه نگاری + اینفوگرافیک»، ۲۱/۱۱/۱۳۹۱.

۲- همان.

۳- به تصویر، صوت یا متن واقعی یا غیر واقعی اطلاق می شود که گویای برهنگی کامل زن یا مرد یا اندام تناسلی یا آمیزش یا عمل جنسی انسان است (www.rc.majlis.ir، قانون جرائم رایانه ای، بخش اول، فصل چهارم، ماده ۱۴).

فوق می شود. محتویات و آثار مبتذل به آثاری اطلاق می گردد که دارای صحنه ها و صور قبیحه باشد.

تبصره ۲: هرگاه محتویات مستهجن به کمتر از ده نفر ارسال شود، مرتکب به یک تا پنج میلیون ریال جزای نقدی محکوم خواهد شد.

تبصره ۳: چنانچه مرتکب، اعمال مذکور در این ماده را حرفه خود قرار داده باشد، یا به طور سازمان یافته مرتکب شود؛ چنانچه مفسد فی الارض شناخته نشود، به حداکثر هر دو مجازات مقرر در این ماده محکوم خواهد شد.(۱)

حکم فقهی تولید و توزیع محتویات مستهجن

مسئله: تولید و توزیع آثار مبتذل و مستهجن که دارای مفاسد اخلاقی فراوانی است؛ حرام است و از این کار باید خودداری شود.(۲)

۶. تشویق به دیدن سایت مستهجن

اشاره

خدای متعال در قرآن می فرماید: «برخی از افراد مریض دل (فی قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ)(۳) چون خودشان منحرف شده اند،

۱- همان.

۲- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم و آیت الله نوری همدانی، ۱۹/۱۱/۱۳۹۴.

۳- "در دل هایشان مرض است" (بقره/۱۰).

دیگران را هم منحرف می کنند: «قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَ أَضَلُّوا کَثیراً.»(۱) همین امر در دنیای مجازی وجود دارد. برخی از افراد با تولید و انتشار مطالب مستهجن و هرزه نگاری و تشوق کاربران به تماشای سایت ها و مطالب منحرف، زمینه انحراف تعدادی از کاربران را فراهم می کنند که در قانون جمهوری اسلامی ایران جرم محسوب می شود و مجازات سنگینی در پی دارد.

"هرزه نگاری" بر روی کاربران تأثیرات مخرّب و خانمان سوزی دارد. تصور برخی از کاربران اینترنتی، آن است که دیدن تصاویر مستهجن بر آنها تأثیری ندارد؛ در حالی که کاملاً در اشتباه هستند؛ چون خدای متعال تأثیر وسوسه های شیطان را گام به گام معرفی می کند «یا أَیُّهَا الَّذینَ آمَنُوا لا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ الشَّیْطانِ وَ مَنْ یَتَّبِعْ خُطُواتِ الشَّیْطانِ فَإِنَّهُ یَأْمُرُ بِالْفَحْشاءِ وَ الْمُنْکَرِ»(۲) در واقع شیطان در ابتدا دیدن تصاویر مستهجن را

۱- "یقیناً پیش از این گمراه شدند و بسیاری را گمراه کردند" (مائده/۷۷).
۲- "ای کسانی که ایمان آورده اید! از گام های شیطان پیروی نکنید! هر کس پیرو شیطان شود [شیطان گمراهش می سازد؛ زیرا] او به فحشا و منکر فرمان می دهد" (نور/۲۱).

توصیه نمی کند؛ بلکه ابتدا فرد را عادت می دهد که تصاویر مختلفی را ببیند؛ ولی لا به لای آنها برخی تصاویر مبتذل را هم جا می دهد. به مرور زمان انسان را نسبت به دیدن تصاویر مستهجن وسوسه می کند و بعد از مدتی بدون این‌که شخص تغییر در روحیات و اخلاق خود را متوجه شود، به تماشای صحنه های محرک و مستهجن عادت کرده است.(۱)

قوانین تشویق به دیدن سایت مستهجن

هرکس از طریق سیستم های رایانه ای یا مخابراتی یا حامل های داده مرتکب اعمال زیر شود، به ترتیب زیر مجازات خواهد شد:

الف) چنانچه به منظور دستیابی افراد به محتویات مستهجن، آنها را تحریک یا ترغیب یا تهدید یا تطمیع کند یا فریب دهد یا شیوه دستیابی به آنها را تسهیل کند یا آموزش دهد؛ به حبس از نود و یک روز تا یک سال یا جزای نقدی از پنج تا بیست میلیون ریال یا هر دو مجازات. ارتکاب این اعمال در خصوص محتویات مبتذل موجب جزای نقدی از دو تا پنج میلیون ریال است.

ص: ۱۴۳

۱- ر.ک: www.gerdab.ir، مقاله «۴ مرحله تاثیر سایت های مستهجن بر سلامت روانی.»

ب) چنانچه افراد را به ارتکاب جرائم منافی عفت یا استعمال مواد مخدر یا روانگردان یا خودکشی یا انحرافات جنسی یا اعمال خشونت آمیز تحریک یا ترغیب یا تهدید یا دعوت کند یا فریب دهد یا شیوه ارتکاب یا استعمال آنها را تسهیل کند یا آموزش دهد، به حبس از نود و یک روز تا یک سال یا جزای نقدی از پنج تا بیست میلیون ریال یا هر دو مجازات.

تبصره: مفاد این ماده و ماده (۱۴) شامل آن دسته از محتویاتی نخواهد شد که برای مقاصد علمی یا هر مصلحت عقلایی دیگر تهیه یا تولید یا نگهداری یا ارائه یا توزیع یا انتشار یا معامله می شود.(۱)

استفتا

سوال: آیا تشویق و تحریک کردن دیگران برای شنیدن یا دیدن یا خواندن مطالب مستهجن و مفسده دار اشکال دارد؟

جواب: حرام است و از این کار باید خودداری شود.(۲)

ص: ۱۴۴

۱- www.rc.majlis.ir، قانون جرائم رایانه ای، بخش اول، فصل چهارم، ماده ۱۵.

۲- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم، آیت الله نوری همدانی، ۱۹/۱۱/۱۳۹۴؛ آیت الله خامنه ای، ۲۴/۱۱/۱۳۹۴ و آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۲۶۸۴۵)، ۲۵/۱۱/۱۳۹۴.

۷. نشر اکاذیب و شایعات

اشاره

از اموری که کاربران شبکه های اجتماعی باید به آن توجه داشته باشند؛ این است که از ایجاد یا انتشار اخبار دروغ به صورت جدّی پرهیز کنند و با حیثیت افراد محترم بازی نکرده و شخصیت آنها را نزد مردم تخریب نکنند.

برخی از کاربران، به محض اینکه مطلبی برای آنها ارسال می شود، بدون بررسی صحت و درستی آن، به نشر و ترویج آن اقدام می کنند؛ غافل از اینکه با این کار چه بسا آبروی انسانی را لکه دار می کنند. امام صادق علیه السلام فرمودند: «حُرْمَهُ الْمُؤْمِنِ أَعْظَمُ مِنْ حُرْمَهِ هَذِهِ الْبَنِیَّه؛ حرمت و آبروی مومن، از حرمت خانه خدا بالاتر است.»(۱)

افرادی که با نشر مطالب تخریب کننده و شایعه پراکنی، آبروی دیگران را می برند؛ باید به این نکته توجه کنند که همین اقدام در انتظار آنان خواهد بود. چنانکه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند:

مَنْ عَیَّرَ مُؤْمِناً بِشَیْ ءٍ لَمْ یَمُتْ حَتَّی یَرْکَبَه؛ هر کس عیبی را به مومنی نسبت دهد، نمی میرد تا اینکه خودش به آن دچار شود.»(۲)

ص: ۱۴۵

۱- إختصاص، ص ۳۲۵.

۲- کافی، ج ۲، ص ۳۵۶، ح ۲.

طبق قانون، هر کس به قصد ضرر زدن به غیر یا تشویش اذهان عمومی، یا مقامات رسمی به وسیله سیستم رایانه یا مخابراتی، اکاذیبی را منتشر نماید یا در دسترس دیگران قرار دهد یا با همان مقاصد اعمالی را برخلاف حقیقت، رأساً یا به عنوان نقل قول، به شخص حقیقی یا حقوقی یا مقام های رسمی به طور صریح یا تلویحی نسبت دهد؛ اعم از این‌که از طریق یاد شده به نحوی از انحاء، ضرر مادی یا معنوی به دیگری وارد شود یا نشود؛ افزون بر اعاده حیثیت به حبس از نود و یک روز تا دو سال یا جزای نقدی از پنج تا چهل میلیون ریال یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد. (۱)

سؤال: آیا انتشار شایعه و سخنان غیر واقعی در شبکه های اجتماعی جایز است؟

جواب: اگر این مطالب دروغ و غیر واقعی باشند، نشر آنها حرام است(۲) و باید از ارسال چنین مطالبی جداً خودداری

ص: ۱۴۶

۱- www.rc.majlis.ir، قانون جرائم رایانه ای، بخش اول، فصل پنجم، ماده ۱۸.

۲- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم، ۱۸/۱۱/۱۳۹۴، آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۲۶۸۱۲)، ۲۰/۱۱/۱۳۹۴ و آیت الله صافی گلپایگانی، ۲۵/۱۱/۱۳۹۴. آیت الله شبیری زنجانی: اگر مخاطبین این سخنان و مطالب را مطابق با واقعیت تلقی کنند، یا عناوینی مانند غیبت، تهمت و مانند آن صدق کند یا مفسده دیگری داشته باشد، جایز نیست (استفتای پیامکی از دفتر، کد استفتا: ۲۶۸۱۲؛ ۲۰/۱۱/۱۳۹۴).

شود.(۱)

۸. تغییر چهره دیگران

اشاره

هر کس به وسیله سیستم های رایانه ای یا مخابراتی، فیلم یا صوت یا تصویر دیگری را تغییر یا تحریف کند و آن را منتشر کند، به نحوی که عرفاً موجب هتک حیثیت او شود؛ به حبس از نود و یک روز تا دو سال یا جزای نقدی از پنج تا چهل میلیون ریال یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد. (۲)

تبصره: چنانچه تغییر یا تحریف به صورت مستهجن باشد، مرتکب، به حداکثر هر دو مجازات مقرر محکوم خواهد شد. (۳)

استفتا

سوال: برخی افراد با استفاده از نرم افزارهایی، مانند فتو شاپ، چهره یا تصویر دیگران را تغییر می دهند؛ مثلاً آنها را

۱- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله مکارم، ۱۸/۱۱/۱۳۹۴.

۲- www.rc.majlis.ir، قانون جرائم رایانه ای، بخش اول، فصل پنجم، ماده ۱۶.

۳- همان.

در کنار یک زن نامحرم قرار می دهند یا آنها را در مکان هایی نشان می دهند که هیچ گاه در آن‌جا نبوده اند؛ در حالی که با این کار آبرو اشخاص را می برند و یا از آنها اخاذی می کنند؛ آیا این کار اشکال دارد؟

جواب: این کار حرام می باشد(۱) و در برابر از بین رفتن آبروی دیگران ضامن است و اگر برای این کار پولی دریافت کرده باشد؛ حلال نیست و واجب است جبران کند.(۲)

۹. اخاذی اینترنتی

اشاره

برخی از کاربران اینترنتی به علت عدم اطلاع کافی از آسیب ها و خطرهایی که آنها را تهدید می کند، با کاربران دیگری ارتباط برقرار می کنند و در کمال تعجب، فایل های شخصی خودشان را در اختیار آنها قرار می دهند، ولی با اخاذی افراد سودجو مواجه می شوند. قانون برای این امور غیر اخلاقی مجازات سنگینی را در نظر گرفته است، که ذیلاً ملاحظه می‌کنید:

هر کس با سوء استفاده از آثار مبتذل و مستهجن تهیه

۱- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۲۶۸۸۰)، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم، آیت الله نوری همدانی، ۲۰/۱۱/۱۳۹۴ و آیت الله خامنه ای، ۲۲/۱۱/۱۳۹۴.

۲- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله خامنه ای، ۲۲/۱۱/۱۳۹۴.

شـده از دیگری، وی را تهدیـد به افشـا و انتشـار آثـار مزبور نمایـد و از این طریق بـا وی زنـا نمایـد، به مجـازات زنای به عنف محکوم می شود؛ ولی اگر عمـل ارتکـابی غیر از زنا و مشـمول حـد باشـد، حـد مزبور بر وی جاری می گردد و درصورتی که مشمول تعزیر باشد، به حداکثر مجازات تعزیری محکوم خواهد شد.(۱)

مرتکبـان جرائم زیر به دو تـا پنـج سال حبس و ده سال محرومیت از حقوق اجتماعی و هفتاد و چهار ضـربه شـلاق محکوم می شوند:

الف) وسیله تهدید قراردادن آثار مستهجن به منظور سوء استفاده جنسی، اخاذی، جلوگیری از احقاق حق یا هر منظور نامشروع و غیرقانونی دیگر.

ب) تهیه فیلم یا عکس از محل هایی که اختصاصی بانوان بوده و آنها فاقد پوشش مناسب می باشند؛ مانند حمام ها و استخرها و یا تکثیر و توزیع آن.

ج) تهیه مخفیانه فیلم یا عکس مبتذل از مراسم خانوادگی و اختصاصی دیگران و تکثیر و توزیع آن. (۲)

۱- www.rc.majlis.ir، قانون سمعی و بصری، ماده ۴، مصوّب ۱۹/۱۰/۱۳۸۶.

۲- همان، ماده ۵.

سوالات فقهی

مسئله: اخاذی کردن از دیگران به هر صورتی که باشد، حرام است؛ مثلا از افراد عکس های بدون پوشش گرفته شود یا اینکه عکس های خصوصی آنان را در صورت همراهی نکردن، پخش کند.(۱)

سؤال: اگر کسی تصاویر خصوصی افراد را که با پوشش لازم گرفته نشده است، در شبکه های اجتماعی قرار دهد، اشکال دارد؟

جواب: اگر بدون اجازه باشد(۲) و موجب آشکار شدن عیب و ریختن آبروی شخص شود یا مفسده داشته باشد، حرام است.(۳)

۱۰. کلیک دزدی

«کلیک دزدی»(۴) روش هوشمندانه ای است که هکرها برای ترغیب کاربران به کلیک کردن روی آیکن و یا فایلی

ص: ۱۵۰

۱- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۲۶۸۸۰)، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم و آیت الله نوری همدانی، ۲۰/۱۱/۱۳۹۴.

۲- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله خامنه ای، آیت الله نوری همدانی و آیت الله مکارم، ۱۸/۱۱/۱۳۹۳.

۳- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۱۲۰۸۷)، ۱۸/۱۱/۱۳۹۳.

۴- .. Clickjacking.

ویروسی به کار می گیرند. در این روش کاربر بدون اینکه بداند ممکن است با یک کلیک کردن ساده چه اتفاقات ناگواری برای سیستم او رخ بدهد؛ در دام هکرها می افتد. این تکنیک به شکل های مختلفی ظاهر می شود؛ به عنوان مثال: آگهی های تبلیغاتی و یا جملاتی مانند «هرگز روی این فایل کلیک نکنید»؛ که می تواند هر کاربری از مبتدی گرفته تا پیشرفته را برای کلیک کردن دچار وسوسه کند.

برای خنثی کردن این ترفند امنیتی، این توصیه ها را جدی بگیرید:

۱. از کلیک روی لینک های مشکوک پرهیز کنید. این گونه صفحات مخرب اغلب کاربر را به کلیک روی لینک هایی ترغیب می کند که توضیحاتی جذاب دارد.

۲. این فایل مخرب اینترنتی ممکن است در قالب یک ایمیل معمولی ارسال شود که لینکی را در خود دارد که به فایل ویدئویی حاوی خبری مهم و یا جالب توجه می رسد؛ اما شما تنها با کلیک روی دکمه اجرای فایل تصویری به صفحه مورد نظر هکر منتقل می شوید.

۳. اگر از مرورگر فایرفاکس استفاده می کنید، پیشنهاد می کنیم حتما افزونه «No Script» را که برای وبگردی

امن در فایرفاکس در نظر گرفته شده است، نصب کنید؛ زیرا این افزونه در مواردی که از اسکریپت های مخرب برای کلیک دزدی استفاده شده باشد؛ از حملات ممکن جلوگیری می کند.

۴.پیش از کلیک کردن روی لینکی در هر صفحه، به بخش «URL» یا همان آدرس اینترنتی آن که با نگه داشتن ماوس روی لینک پدیدار می شود؛ دقت کنید. این آدرس یا باید با آدرس اصلی وب سایت که در نوار آدرس مرورگر است، همخوانی داشته باشد و یا با توضیحاتی که برای لینک مورد نظر نوشته شده است. توصیه ما این است که حتی اگر درصد کمی هم به آدرس لینک شک داشتید، از کلیک روی آن پرهیز کنید.(۱)

۱۱. هک کردن

اشاره

یکی از معضلات و آسیب های جدی و خطرناک در دنیای مجازی مسئله «هک کردن»(۲) می باشد.(۳) متأسفانه

ص: ۱۵۲

۱- www. hamshahrionline.ir، مقاله «مفاهیم: کلیک دزدی چیست؟»

۲- واژه «hack»، به معنای «دست یافتن غیر مُجاز به داده ها در رایانه است» که معمولاً به قصد تخریب یا سوء استفاده است (www.persianacademy.ir.

۳- بایـد توجه داشت که هک کردن، همیشه کار ناشایست و مضرّی نیست، بلکه گاهی اوقات از کارهای مفید به حساب می آیـد؛ مثلا برخی از سایت ها یا برنامه نویسان برای اینکه از امنیت سایت و نرم افزار خودشان اطمینان پیـدا کننـد، از هکرها می خواهند سایت یا نرم افزار آنها را هک کنند تا حفره های امنیتی آن مشخص شود و آنها را برطرف کنند.

در بعضـی از مواقع خود مـا زمینه آن را فراهم می کنیم؛ یعنی بر اثر نداشـتن اطلاعـات کـافی و لازم در حوزه اینترنت و شـبکه هـای اجتمـاعی راه را برای هکرها(۱) هموار کرده، حتی آنهـا را برای هـک سیسـتم شـخص حریص تر می کنیم؛ مثلاً هنگـام خروج از ایمیل فقط صفحه ایمیل را می بندیم؛ در صورتی که باید گزینه «sing out» را انتخاب کرده تا به صورت کامل از صفحه خـارج شویم، یـا اطلاعـات شخصـی خود را در رایـانه قرار داده و به راحتی به دنیـای مجازی وارد می شویم و یا از نرم افزارهایی مانند فیلتر شکن استفاده می کنیم؛ ولی خبر نداریم که ممکن است این نرم افزارها از ابزار جاسوسی باشند.

استفتاء

سؤال: آیا هک کردن سایت های دشمنان اسلام برای منافع حکومت اسلامی جایز است؟

جواب: اشکال ندارد؛(۲) مگر اینکه بر خلاف قوانین کشور

ص: ۱۵۳

۱- به کسی که از رایانه برای دستیابی غیر مجاز به داده ها و معمولاً به قصد تخریب، بهره می گیرد، "هکر" «hacker» گفته می شود (همان).

۲- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله خامنه ای، ۱۶/۶/۹۳.

باشد.(۱)

۱۲. ترساندن کاربران

سؤال: آیا اگر کسی از طریق وب کم، شخصی را بترساند و باعث سکته یا فوت او شود(۲)

جواب: این کار حرام و موجب ضمان است.(۳)

۱۳. نرم افزار های مورد استفاده در جرم

هر کس اقـدام به تولید یا انتشار یا توزیع یا معامله داده ها یا نرم افزارها یا هر نوع ابزار الکترونیکی که صرفاً به منظور ارتکاب جرائم رایانه ای به کار می رونـد، نمایـد؛ به حبس از نود و یک روز تا یک سال یا جزای نقدی از پنج تا بیست میلیون ریال یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد. (۴)

۱- همان، آیت الله مکارم، ۱۶/۶/۹۳ و آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتاء: ۶۹۹۲)، ۲۴/۶/۹۳.

۲- برای اطلاع بیش‌تر از این موضوع، به سریال هوش سیاه ۱ مراجعه شود.

۳- اسـتفتای پیـامکی از دفـاتر آیت الله خامنه ای، آیت الله شبیری زنجانی، آیت الله سیسـتانی، آیت الله مکارم و آیت الله نوری همدانی، ۲۹/۶/۹۳.

۴- www.rc.majlis.ir، قانون جرائم رایانه ای، بخش اول، فصل هفتم، ماده ۲۵.

بخش ششم: آداب استفاده از شبکه های اجتماعی

اشاره

عضویت در شبکه های اجتماعی، و استفاده از آنها مستلزم رعایت نکاتی است که کاربران باید حتما آنها را فرا گرفته؛ سپس از این ابزار استفاده کنند؛ و گرنه به مشکلات شرعی، قانونی و حقوقی برخورد می کنند که خلاصی از آنها مشکل است. این آداب در دو قسمت «باید های استفاده از شبکه های اجتماعی» و « نبایدهای استفاده از شبکه‌های اجتماعی» مطرح می شود:

ص: ۱۵۶

فصل اول: بایدهای استفاده از شبکه های اجتماعی

۱. شناخت و آگاهی لازم

شناخت و آگاهی، شـرط لازم و اساسـی اسـتفاده از هر ابزاری است. در کشور ما معمولاً تکنولوژی های جدید بدون آمادگی مردم جامعه وارد کشور می شوند و بعد از مدتی که آسـیب های خود را نشان می دهند و افراد دچار مشـکلات شدند، تازه به فکر آگاه کردن مردم می افتیم؛ در حالی که باید قبل از ورود این ابزار، مردم را از آسیب ها و فواید آنها آگاه کرد.

یکی از تأثیر گذارترین ابزار و تکنولوژی های جدید،

ص: ۱۵۷

شبکه های اجتماعی است. معمولاً افرادی که از این شبکه ها استفاده می کنند، از آگاهی لازم نسبت به فواید و آسیب های آنها برخوردار نیستند و فقط برای این‌که از قافله جا نمانند از آنها استفاده می کنند لذا هر روز شاهد متضرر شدن برخی از کاربران هستیم؛ به طوری که درصد قابل توجهی از پرونده های قضایی و انتظامی به شبکه های اجتماعی مربوط است.

بر هر کاربری لازم است از اهداف ساخته شدن این شبکه ها آگاهی و اطلاعات کافی داشته باشد تا ناخواسته در مسیر مقاصد سازندگان آنها حرکت نکند.

۲. اعتدال در استفاده از شبکه های اجتماعی

اشاره

انسان در همه چیز باید اعتدال را رعایت کند: «خَیْرُ الْأُمُورِ أَوْسَطُهَا»(۱) و از هر گونه افراط و تفریط در رفتار و گفتار خویش اجتناب کند.

اسلام به مسلمانان دستور می دهد که از هر کاری (حتی کارهای مستحبی) که سبب فوت و ترک واجبات می شود اجتناب کنند: «إِذَا أَضَرَّتِ النَّوَافِلُ بِالْفَرَائِضِ فَارْفُضُوهَا.»(۲) این

۱- امام موسی کاظم علیه السلام فرمودند: «بهترین [حالت در] امور، حد وسط آنهاست» (کافی، ج ۶، ص ۵۴۱).

۲- امام علی علیه السلام فرمودند: «هنگامی که نافله ها به واجبات ضرر می رساند، باید نوافل و مستحبات ترک شوند» (نهج البلاغه، ص ۵۲۵، حکمت ۲۷۹).

نکته گویای رعایت اهم در برابر مهم و رعایت اعتدال در هر حالی است.

مقام معظم رهبری درباره استفاده صحیح از شبکه های اجتماعی فرمودند:

خیلی از بچّه های جوان ما (دانشجو و غیر دانشجو) وقت هایشان را در این شبکه های اجتماعی هدر می دهند؛ یا در بعضی از جلسات [به] بحث و جدل های بیهوده [مشغول می شوند]. وقتتان را بیهوده به هدر ندهید، وقتتان را درست مصرف کنید، هم به درس برسید، هم به کار تشکیلاتی برسید؛ به هردوی اینها باید برسید.(۱)

سوالات فقهی

سؤال: آیا عضویت در شبکه های اجتماعی جایز است؟

جواب: هر گاه این کار خلاف قانون بوده یا سبب تقویت دشمنان اسلام گردد و یا مفاسد اخلاقی یا اعتقادی و یا اجتماعی داشته باشد، جایز نیست و در غیر این صورت، اشکال ندارد.(۲)

۱- farsi.khamenei.ir، بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان، ۱۳۹۴/۴/۲۰.

۲- آیت الله مکارم شیرازی: www.makarem.ir، احکام شرعی، استفتائات، کتب و افکار ضالّه.

سؤال: اگر استفاده از شبکه های اجتماعی موجب ضایع شدن و هدر رفتن عمر شود، آیا استفاده از آنها جایز است؟

جواب: اتلاف وقت دلیل بر حرمت نمی شود؛ ولی شایسته است انسان نسبت به عمر خود که بزرگ‌ترین سرمایه اوست، نهایت دقت را داشته باشد؛(۱)زیرا در برابر هدر دادن عمر در قیامت مسئول و جواب گو خواهد بود.(۲)

سؤال: اگر عضویت در شبکه های اجتماعی موجب شود نماز انسان قضا شود، آیا استفاده از آنها جایز است؟

جواب: جایز نیست(۳)

و لازم است به امور واجب پرداخته شود.(۴)

سؤال: اگر استفاده از شبکه های اجتماعی موجب شود انسان از کارهای واجب (مانند اطاعت از دستورات والدین،

۱- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۲۷۷۹۷)، ۲۴/۱۲/۱۳۹۴.
۲- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله صافی گلپایگانی، ۵/۶/۱۳۹۴.
۳- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله خامنه ای، ۱۷/۳/۱۳۹۴ و آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۱۶۰۹۷)، ۲۱/۳/۱۳۹۴. آیت الله صافی گلپایگانی: ترک کردن عبادت حرام است و انسان در برابر اتلاف عمر در [شبکه های اجتماعی] باید در آخرت جواب گو باشد. (استفتای پیامکی از دفتر، ۱۸/۳/۱۳۹۴).
۴- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله مکارم، ۱۷/۳/۱۳۹۴.

صله رحم و تحصیل علم) باز بماند؛ آیا مشغول شدن به آنها جایز است؟

جواب: حرام است.(۱)

۳. نقل مطالب مفید و مستند

اشاره

یکی از آداب استفاده صحیح از شبکه های اجتماعی، این است که مطالب مفید و آموزنده را برای اعضای گروه ها ارسال کنیم و از هر مطلبی که موجب گمراهی و انحراف کاربران می شود اجتناب کنیم.

آیت الله جوادی آملی در این باره به مسئولین فرمودند:

شما باید فضای [مجازی] را به حقیقت تبدیل کنید و [آن را] به دست بگیرید و بیش‌ترین پیام را در آن منتقل [و ارسال] کنید. لذا بر سرعتتان بیفزایید و این نظام را با هنر دینی تان به سمت پیشرفت بکشانید. امروز خیلی از بزرگان در حوزه ها و دانشگاه های کشور وجود دارند. [شما] باید فقط حرف و سخن این بزرگان را

۱- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۲۰۴۶۳)، آیت الله مکارم، ۱/۶/۱۳۹۴؛ آیت الله نوری همدانی، ۲/۶/۱۳۹۴. آیت الله خامنه ای: هر کاری که موجب اذیت و آزار والدین شود، حرام است و گناه کرده است (استفتای پیامکی از دفتر، ۱/۶/۱۳۹۴) و آیت الله صافی گلپایگانی: ترک نماز و قطع رحم، حرام است(استفتای پیامکی از دفتر، ۵/۶/۱۳۹۴).

منتشر [کنیـد] و مردم هم می شـنوند؛ همانگونه که یک کودک به صدای مادر خود توجه می کند، خاصـیت انسان ها نیز این است که به حقیقت های عالَم و سخنان انبیا که در این راستاست توجه می کند.(۱)

برخی از کاربران هر مطلبی را که می بیننـد یا برای آنها ارسال می شود، در گروه اسـتفاده می کننـد و به صـحت و درستی آن اهمیتی نمی دهنـد و تنها قصـد دارنـد مطالب گروه یا کانال خود را زیاد کرده تا مخاطبان بیش‌تری به دست بیاورند؛ در حالی که ممکن است بعضی از این حرف ها و نوشته ها، آبروی افراد را از بین ببرد و یا موجب تخریب شخصیت دیگران شود.

کـاربران و مـدیران گروه ها یا کانال های شـبکه های اجتماعی، اگر می خواهنـد مطلبی را نقل کننـد؛ بایـد اولاً، از منابع معتبر باشـد؛ ثانیـاً، خودشـان آنهـا را مطـالعه کرده، بعـداً در اختیار دیگران قرار دهنـد؛ ثالثاً، مطالب دیگران را به نام خودشان منتشـر نکنند و حتماً آدرس سایتِ منبع را بیان کنند.

۱- www.mehrnews.com، مقاله «توصیه آیت الله جوادی درباره فضای مجازی»، ۱۵/۲/۱۳۹۴.

سوالات فقهی

سوال: آیا استفاده از مطالب سایت هایی که در آنها نوشته شده است: «نقل مطالب با ذکر منبع اشکال ندارد»؛ بدون ذکر اسم آن سایت اشکال دارد؟

جواب: این کار بدون رضایت صاحبان آن سایت ها جایز نیست.(۱)

سوال: آیا استفاده از مطالب سایت هایی که در آنها هیچ گونه عنوانی وجود ندارد مبنی بر این‌که «استفاده از مطالب سایت با ذکر منبع اشکال ندارد»؛ جایز است؟

جواب: اشکال ندارد.(۲)

۴. احترام نهادن به قوانین گروه ها

اشاره

التزام به قوانین و مقررات در همه امور، لازم و پسندیده است. در شبکه های اجتماعی نیز مدیران برای گروه های خود قوانین و مقرراتی وضع می کنند که از جهت اخلاقی

ص: ۱۶۳

۱- آیت الله مکارم: www. makarem.ir، استفتائات رسانه، اینترنت و استفتای پیامکی از دفتر آیت الله خامنه ای، ۲۰/۱۱/۱۳۹۳. آیت الله شبیری زنجانی: اگر عقلا در این موارد برای تولید کنندگان آثار، حقوقی را قائل هستند، بنا بر احتیاط باید رعایت شود (استفتای ایمیلی از دفتر، کد استفتا: ۲۷۹۶۳؛ ۲۳/۱۲/۱۳۹۴).

۲- همان.

لازم است اعضای گروه آنها را رعایت کنند؛ اما برخی از کاربران به رعایت مقررات گروه ها پایبند نیستند؛ در حالی که این کار موجب به هم ریختگی گروه شده و اعضا را از اهداف تعیین شده گروه ها دور می کند.

استفتا

سؤال: آیا رعایت کردن قوانین و مقرراتی که مدیران گروه های شبکه های اجتماعی برای اعضا قرار می دهند، واجب است؟

جواب: رعایت این مقررات واجب نیست؛(۱)مگر قوانینی که ریشه در حکم شرعی داشته باشند،(۲) یا کاربران برای عضویت در این گروه ها تعهدی داده باشند که در این صورت، رعایت آنها واجب است.(۳)

ص: ۱۶۴

۱- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله مکارم، ۲۲/۱۲/۱۳۹۴؛ آیت الله نوری همدانی، ۲۴/۱۲/۱۳۹۴؛ آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۲۷۹۲۸)، ۲۵/۱۲/۱۳۹۴ و آیت الله خامنه ای، ۱/۱/۱۳۹۵.

۲- مدیر گروه، شرط عضویت را اموری معرفی کند که حکم شرعی هستند؛ مانند این که حرمت دیگران را از بین نبرند؛ شخصیت دیگران را تخریب نکنند و شایعات بی اساس را منتشر نکنند (استفتای پیامکی از دفتر آیت الله خامنه ای، ۱/۱/۱۳۹۵).

۳- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله سیستانی، ۲۳/۱۲/۱۳۹۴. آیت الله شبیری زنجانی: اگر فضای این گروه در اختیار مدیر گروه باشد، یا عنوان حرامی محقق شود، رعایت مقررات لازم است (استفتای پیامکی از دفتر، کد استفتا: ۲۷۹۲۸، ۲۵/۱۲/۱۳۹۴).

۵. رعایت انصاف در انتقاد از دیگران

خدای متعال انسان ها را با ظرفیت ها، استعدادها و سلیقه های گوناگون آفریده است. گاهی ممکن است فردی نسبت به انسان دیگری خشنود نباشد و از او انتقاد کند ولی باید در نقد کردن انصاف را رعایت کند و از اعتدال خارج نگردد.

امام صادق علیه السلام درباره انصاف داشتن فرمودند:

سَیِّدُ الْأَعْمَالِ ثَلَاثَهٌ... انصاف النَّاسِ مِنْ نَفْسِکَ حَتَّی لَا تَرْضَی بِشَیْ ءٍ إِلَّا رَضِیتَ لَهُمْ مِثْلَهُ ...؛ آقا و سرور همه اعمال سه چیز است: ... و رعایت انصاف با مردم؛ به طوری که به چیزی راضی و خشنود نباشی؛ مگر این‌که همانند آن را برای مردم بخواهی.(۱)

برخی از افراد در مسائل سیاسی با بی انصافی درباره دیگران مخصوصاً رجال سیاسی قضاوت می کند و به راحتی آبروی آنها را لکه دار می کنند و موجب تخریب شخصیت آنها می شوند؛ در حالی که غالباً این قضاوت ها با شتاب و عجله انجام می شود و از تحقیق و اطمینان کافی برخوردار نیست.

۱- کافی، ج ۲، ص ۱۴۴، ح ۳.

امیر المومنین، علی علیه السلام فرمودند:

أَلا إِنَّهُ مَنْ یُنْصِفِ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ لَمْ یَزِدْهُ اللَّهُ إِلا عِزّاً؛ آگاه باشید؛ هر شخصی که با مردم با انصاف برخورد کند، خدای متعال عزت او را زیاد می کند.(۱)

۶. برخورد مناسب با بد رفتاری ها

اشاره

برخی از افراد در شبکه های اجتماعی کارهای ناشایستی انجام می دهند؛ مثلاً عکس های نامناسب خود و دیگران را در صفحات و گروه ها می گذارند یا با جملات سخیف و مبتذل آبروی خود و دیگران را خدشه دار می سازد. در این صورت، لازم است با آنها برخورد شده و با زبانی نرم به آنان تذکر داده شود و از هر کاری که آنها را جسورتر می کند، خودداری شود.

برخی از کاربران عکس های نامناسب خود را برای پروفایل قرار می دهند یا آنها را در صفحات و گروه ها پخش می کنند. اگر به آنها تذکر ملایم داده شود و آثار منفی این کارها برایشان بیان شود، ممکن است از این کار دست بردارند.

یکی از کاربران، روش مناسب خود در را نهی از منکر کاربر

۱- همان، ح ۴.

دیگر چنین برای نگارنده نقل کرد: «در یکی از شبکه های اجتماعی، خانمی عکس نامناسب خود را در پروفایل قرار داده بود؛ به او گفتم: می خواهم عکسی از شما را در موبایلم داشتم باشم، اگر ممکن است برایم عکس خود را بفرستید. با ناراحتی گفت: این کار را هرگز نخواهم کرد! به او گفتم: خواهرم؛ شما این کار را انجام داده اید و عکس های خود را در این شبکه ها در اختیار هزاران مرد نامحرم قرار داده اید؛ ولی توجه ندارید. چند لحظه بعد دیدم عکس های خود را از صفحه شخصی اش حذف و از من تشکر کرد که او را به کار اشتباهش آگاه کرده بودم.» عکس العمل این خانم در برابر تذکر این کاربر، مصداق روایت امام صادق علیه السلام است که فرمودند:

أَحَبُّ إِخْوَانِی إِلَیَّ مَنْ أَهْدَی إِلَیَّ عُیُوبِی؛ بهترینِ برادرانم، کسی است که عیب هایم را به من هدیه بدهد [و آنها را به من بگوید].(1)

سوالات فقهی

سؤال: آیا باید افرادی را که در حال استفاده از شبکه های اجتماعی مفسده دار و فیلتر شده هستند، نهی از منکر کنیم؟

ص: ۱۶۷

۱- همان، ج ۲، ص ۶۳۹، ح ۵.

جواب: در صورتی که شرایط نهی از منکر وجود داشته باشد، واجب است که نهی از منکر انجام شود.(۱)

سؤال: آیا حذف کردن شبکه های اجتماعی مفسده دار از روی رایانه و موبایل دیگران بدون اجازه و اطلاع آنها از باب نهی از منکر جایز است؟

جواب: اگر بدون اجازه وارد رایانه و موبایل دیگران شود و تجسس کند تا شبکه اجتماعی را پیدا کرده و حذف کند، جایز نیست؛(۲) اما اگر حذف کردن آنها بدون تجسس باشد(۳)

ص: ۱۶۸

۱- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله خامنه ای، آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۹۴۹۳)، آیت الله سیستانی، آیت الله نوری همدانی و آیت الله مکارم، ۸/۹/۱۳۹۳.

۲- استفتاء پیامکی از دفاتر آیت الله خامنه ای و آیت الله سیستانی، ۱/۶/۱۳۹۴. آیت الله شبیری زنجانی: جایز نیست، مگر اینکه جلوگیری از منکر، متوقف بر حذف کردن باشد؛ در این صورت اشکال ندارد؛ ولی باید لحاظ شود که مفسده دیدن این شبکه اجتماعی مفسده دار (برای حذف کردن) بیشتر است، یا مفسده تصرف در اموال دیگران (استفتا پیامکی از دفتر، کد استفتا: ۲۰۴۲۲ و ۱/۶/۱۳۹۴) آیت الله جوادی آملی: امر به معروف مراحلی دارد؛ از تذکر زبانی شروع می شود؛ ولی تصرف در لوازم شخصی دیگران جایز نیست؛ تذکر زبانی کافی است (استفتای پیامکی از دفتر، ۴/۶/۱۳۹۴).

۳- مثلا صاحب رایانه و موبایل، خودش شبکه اجتماعی مفسده دار را نشان دهد یا خودش تعریف کند که چنین نرم افزاری در رایانه و موبایلش وجود دارد و یا از راه های دیگری غیر از تجسس، علم پیدا شود که این گونه شبکه های اجتماعی وجود دارد.

و مفسده ای (مانند اختلاف و درگیری) نداشته باشد؛ اشکال ندارد؛(۱)

ولی بهتر است در صورت امکان ابتدا با زبان نرم و ملایم آنها را ارشاد کنند تا خودشان نرم افزار را حذف کنند.(۲)

ص: ۱۶۹

۱- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله مکارم و آیت الله نوری همدانی، ۳۱/۵/۱۳۹۴.

۲- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله مکارم، ۳۱/۵/۱۳۹۴.

فصل دوم: نبایدهای استفاده از شبکه های اجتماعی

۱. ساختن گروه و کانال به نام دیگران

بی تردید نمی توان و نباید بدون اجازه افراد به نام آنها گروه یا کانال ساخته شود؛ زیرا ممکن است در این گروه ها مطالبی گذاشته شود که موجب بد نامی این اشخاص گردد، در حالی آنها از این مسائل اطلاعی ندارند.

سؤال: برخی از افراد بدون اجازه و رضایت در شبکه های اجتماعی، صفحات یا گروه هایی را به نام افراد دیگر، مانند هنرمندان، ورزشکاران و چهر های سیاسی و مذهبی ایجاد می کنند که غالباً موجب اذیت و آزار آنها می شود؛ آیا این کار

ص: ۱۷۰

جایز است؟

جواب: اگر این کار موجب اذیت و آزار دیگران شود، حرام است(۱) و باید حقوق افراد در شبکه های اجتماعی محترم شمرده شود.(۲)

۲. ارسال مطالب، بدون مطالعه محتوای آن

از آداب دیگر استفاده از شبکه های اجتماعی، آن است که تا از صحت و سالم بودن مطالب و فایل هایی که برای ما می فرستند، مطمئن نشده ایم، آنها را برای دیگران نفرستیم.

سؤال: برخی از کاربران شبکه های اجتماعی بدون مطالعه کردن مطالبی که برای آنها ارسال شده است، آنها را برای دیگران می فرستند؛ در حالی که بعضی از این مطالب، دارای محتوای مفسده دار و حرام هستند؛ آیا این کار جایز است؟

۱- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم، آیت الله نوری همدانی، ۱۷/۱۱/۱۳۹۴ و آیت الله صافی گلپایگانی، ۲۰/۱۱/۱۳۹۴. آیت الله شبیری زنجانی: اگر ایجاد این صفحات و گروه ها به قصد اذیت کردن دیگران باشد یا موجب استناد مطالب غیر واقعی به آنان گردد؛ جایز نیست (www. zanjani.net، استفتائات، س ۶۱۰).
۲- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله جوادی آملی، ۱۷/۱۱/۱۳۹۴.

جواب: اگر مفسده داشته باشد،(۱)

جایز نیست(۲) و باید از این کار خودداری شود.(۳)

۳. منتشر کردن تصاویر خصوصی

اشاره

از مهم ترین آداب شبکه های اجتماعی، رعایت حریم شخصی خود و دیگران است. برخی از کاربران تصور می کنند صفحات و گروه ها جای منتشر کردن هر گونه عکس و مطلبی است و در این زمینه آزادی کامل دارند؛ در حالی که باید توجه داشت آزادی انسان به رعایت حریم دیگران مشروط است و آزادی تا جایی محترم است که موجبات

ص: ۱۷۲

۱- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله نوری همدانی، ۱۸/۱۱/۱۳۹۴؛ آیت الله صافی گلپایگانی، ۲۲/۱۱/۱۳۹۴ و آیت الله خامنه ای، ۲۷/۱۱/۱۳۹۴. آیت الله خامنه ای: اگر نسبت به مفسده دار بودن آن مطالب شک دارند، باید از مفسده نداشتن محتوای آن مطالب مطمئن شوند؛ و الّا در گناه آن شریک هستند (استفتای پیامکی از دفتر، ۲۷/۱۱/۱۳۹۴).
۲- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله مکارم و آیت الله جوادی آملی، ۱۷/۱۱/۱۳۹۴. آیت الله شبیری زنجانی: اگر بداند مشتمل بر حرام است یا دین را تضعیف می کند، جایز نیست. اگر احتمال بدهد که مشتمل بر حرام است، در عرض و آبروی مومن باید احتیاط کند.(استفتای پیامکی از دفتر، کد استفتا: ۲۶۷۷۳؛ ۹/۱۲/۱۳۹۴). آیت الله سیستانی: جایز است (استفتای پیامکی از دفتر، ۱۸/۱۱/۱۳۹۴).
۳- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله مکارم، ۱۷/۱۱/۱۳۹۴.

آلودگی اخلاقی دیگران را فراهم نکنند. شاید بتوان علت نشر این گونه تصاویر را همان حس خود نمایی و ارضای این نیاز کاذب دانست.(۱)

آسیب های انتشار عکس های خصوصی

اشاره

انتشار تصاویر نامناسب خود و دیگران آفات و آسیب هایی را به دنبال دارد که به برخی از آنها اشاره می شود:

قُبح شکنی

این افراد با انتشار تصاویر نامناسب، قُبح شکنی می کنند. آن ها به دیگران این جرأت را می دهند که عکس های نامناسب خود را در فضای مجازی و شبکه های اجتماعی منتشر کنند. به همین ترتیب، به اشتراک گذاشتن این تصاویر به امری طبیعی در جامعه تبدیل شده و تبعات منفی زیادی دارد.(۲)

الگو گیری

نوجوانان و جوانان با دیدن عکس این افراد آن ها را ایده

۱- ر.ک: www. gerdab.ir، مقالات «تبلیغ فشن_حجاب در شبکه های اجتماعی؟+تصاویر»، ۵/۱۱/۱۳۹۳ و «عرض اندامی به سبک مدلینگ در اینستاگرام+تصاویر»، ۱۴/۹/۱۳۹۴.

۲- همان، مقاله «عرض اندامی به سبک مدلینگ در اینستاگرام+تصاویر»، ۱۴/۹/۱۳۹۴.

آل های خود فرض و در جهت شبیه شدن به آن ها تلاش می کنند. آن ها معیارهای زیبایی و تناسب اندام را از این گروه یاد می گیرند و مطابق معیارهای آن ها پیش می روند. به همین دلیل گرایششان به عمل های زیبایی بیش‌تر می شود.(۱)

سوالات فقهی

سؤال: آیا قرار دادن عکس های شخصی خود در شبکه های اجتماعی جایز است؟

جواب: اگر با پوشش مناسب و کامل باشد، مفسده ای هم نداشته باشد، اشکال ندارد.(۲)

سؤال: آیا قرار دادن عکس های خصوصی خود و دیگران (که دارای پوشش لازم نیستند) در شبکه های اجتماعی جایز است؟

جواب: اگر نوعاً دارای مفسده هایی مانند تحریک شهوت، تضعیف روحیه دین داری افراد شود، یا صاحب عکس را بشناسد،(۳) حرام است(۴) و وظیفه همگان، انجام

۱- همان.

۲- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله خامنه ای، آیت الله نوری همدانی، آیت الله مکارم، ۷/۱۱/۱۳۹۳ و استفتا ایمیلی از دفتر آیت الله شبیری(کد استفتا: ۲۷۹۶۲)، ۲۳/۱۲/۱۳۹۴.

۳- آیت الله شبیری زنجانی: www. zanjani.net، استفتائات، س ۶۱۶.

۴- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله خامنه ای، آیت الله نوری همدانی و آیت الله مکارم، ۷/۱۱/۱۳۹۳.

فریضه امر به معروف و نهی از منکر با لحاظ همه شرایط و جوانب است.(۱)

سؤال: برخی از زنان، تصاویر بدون پوشش خود را برای تضعیف فرهنگ حجاب در شبکه های اجتماعی قرار می دهند؛ آیا این کار دو گناه (گذاشتن عکس بی حجاب و تضعیف فرهنگ حجاب) حساب می شود؟

جواب: این کار حرام است و باید از آن اجتناب کنند.(۲) گناه و عقاب چنین افرادی قطعاً شدیدتر است.(۳)

۴. نشر و تأیید همه مطالب

اشاره

کاربران با تأیید یا ردّ کردن مطالب منتشر شده در شبکه های اجتماعی، نقش مهمی در گسترش معارف یا جلوگیری از مطالب انحرافی دارند. گاهی در گروه ها یا کانال ها مطالب خلاف شرعی منتشر می شود و کاربران می توانند با اعتراض نسبت به این محتوا از گسترش آنها

جلوگیری کنند و یا با تأیید، آن مطالب را در سطح وسیع تری

۱- آیت الله شبیری زنجانی: www.zanjani.net، استفتائات، س ۶۱۶.
۲- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله خامنه ای، آیت الله نوری همدانی، ۱۲/۵/۱۳۹۴ و آیت الله شبیری زنجانی، ۱۳/۵/۱۳۹۴.
۳- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۱۹۵۰۹)، ۱۳/۵/۱۳۹۴.

گسترش دهند. که در این صورت به نشر مطالب ناهنجار و خلاف شرع کمک کرده اند.

در بعضی موارد که مطالب مفید و آموزنده در شبکه های اجتماعی گذاشته می شود، اگر کاربران استقبال نکرده و آن مطالب را مطالعه نکنند؛ زمینه دلسردی افراد را فراهم می کنند. لذا سزاوار است از مطالب مفید و آموزنده با تأیید کردن آنها استقبال کرده و با ردّ کردن محتوای فاسد و انحرافی جلو نشر آنها را بگیرند.

سوالات فقهی

سؤال: آیا خواندن، نشر و تأیید مطالبی حاوی تهمت زدن، غیبت کردن، تحقیر و تمسخر و ... که در شبکه های اجتماعی منشر می شود، جایز است؟

جواب: خواندن، نشر و تأیید این گونه از مطالب جایز نیست.(۱)

سؤال: برخی از اعضای شبکه های اجتماعی مطالب حرامی مشتمل بر توهین، تهمت زدن به افراد و افشای اسرار

۱- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله نوری همدانی، آیت الله جوادی آملی، ۲۱/۳/۱۳۹۴؛ آیت الله صافی گلپایگانی، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی، ۲۳/۳/۱۳۹۴ و آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۱۶۲۴۹)، ۲۶/۳/۱۳۹۴.

خصوصـی دیگران را در صـفحات یا گروه های خود می گذارند و متأسفانه بعضی از افراد گروه ها هم آنها را تأیید می کنند. اگر تأیید این مطالب موجب شود که این شخص، مطالب بیشتری بگذارد؛ آیا تأیید کردن آنها جایز است؟

جواب: اگر موجب گذاشتن مطالب بیشتری شود، تأیید کردن حرام است و باید با زبان ملایم آنها را نهی از منکر کنید.(۱)

۵. عضو شدن در هر کانال و گروهی

اشاره

انسان در برابر وقت و عمر خود بایـد در قیامت جوابگو باشد؛ لذا باید کارهای او از منطق و دلیل برخوردار باشد. امام باقر علیه السلام در این باره فرمودند:

اعْلَمْ أَنَّکَ سَـتُسْأَلُ غَداً إِذَا وَقَفْتَ بَیْنَ یَدَیِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ عَنْ أَرْبَعٍ شَبَابِکَ فِیمَا أَبْلَیْتَهُ وَ عُمُرِکَ فِیمَا أَفْنَیْتَه...؛ بدان، فردای قیامت، هنگـامی که در برابر خـدای متعـال قرار می گیری، دربـاره چهـار چیز از تو سوال و بازخواست می شود: جوانی خود را در چه راهی سپری

۱- اسـتفتای پیامکی از دفاتر آیت الله شبیری زنجانی(کد اسـتفتا: ۱۷۳۵۶)، ۱۰/۴/۱۳۹۴؛ آیت الله خامنه ای، آیت الله سیسـتانی، آیت الله صافی گلپایگانی، آیت الله مکارم، آیت الله نوری همدانی و آیت الله جوادی آملی، ۱۱/۴/۱۳۹۴.

کردی، و عُمرت را در چه تمام کردی ....(۱)

برخی از کاربران در هر شبکه اجتماعی و گروهی عضو می شوند؛ در حالی که عضویت در هر گروه وقت زیادی از شخص می گیرد؛ لذا سزاوار است افراد در شبکه ها و گروه هایی که با نیازهای اعتقادی، دینی، اخلاقی، اجتماعی آنها متناسب است عضو شوند تا از تلف کردن عمر خود در این راه خودداری کنند.

سوالات فقهی

سؤال: آیا عضویت در گروه های شبکه های اجتماعی مجازی که می دانیم در آنها مطالب حرام گذاشته می شود، جایز است؟

جواب: اگر مفسده داشته باشد، جایز نیست.(۲)

سؤال: آیا استفاده از شبکه اجتماعی وایبر (با اینکه می دانیم مدیریت و سازنده آن اسرائیلی است) جایز است؟

جواب: اگر مستلزم مفسده(۳) باشد یا ترس ارتکاب گناه

۱- کافی، ج ۲، ص ۱۳۴، ح ۲۰.
۲- آیت الله شبیری زنجانی: www.zanjani.net، استفتائات سؤال ۳۴۳؛ استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله خامنه ای، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی و آیت الله صافی گلپایگانی، ۲۱/۴/۱۳۹۴.
۳- ترویج فساد، نشر اکاذیب و مطالب باطل، ترویج و تبلیغ مطالب انحرافی و تضعیف اعتقادات.

وجود داشته باشد(۱) یا موجب تقویت دشمنان اسلام شود یا بر خلاف قانون باشد، استفاده از آن جایز نیست.(۲)

سؤال: آیا استفاده از شبکه های اجتماعی منحرف که از ابتدا روی موبایل نصب شده اند و قابل حذف شدن نیستند، جایز است؟

جواب: اگر بر خلاف قوانین حکومت اسلامی باشد یا دارای مفسده بوده و یا ترس به گناه افتادن وجود داشته باشد، استفاده از آن جایز نیست.(۳)

سؤال: اگر شخصی علم داشته باشد که در شبکه های

۱- هر چند به صورت تدریجی باعث ارتکاب گناه شود (استفتای پیامکی از دفتر آیت الله سیستانی، ۵/۶/۹۳).

۲- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله خامنه ای، آیت الله مکارم، ۷/۴/۱۳۹۴ و آیت الله نوری همدانی، ۸/۴/۱۳۹۴. آیت الله شبیری زنجانی: فی حد نفسه استفاده حلال از این نرم افزارها مانعی ندارد (استفتای پیامکی از دفتر، ۷/۴/۱۳۹۴). آیت الله صافی گلپایگانی: استفاده مشروع مانعی ندارد؛ مگر اینکه بدانید استفاده از آن کمک به دشمنان اسلام، مانند اسرائیل است که در این صورت اجتناب شود (استفتای پیامکی از دفتر، ۹/۴/۱۳۹۴).

۳- با استفاده از سایت آیت الله مظاهری: www.almazaheri.ir؛ استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله سیستانی، ۱۲/۶/۱۳۹۳، آیت الله مکارم، آیت الله نوری همدانی، ۲۱/۵/۱۳۹۴؛ آیت الله خامنه ای، ۲۲/۵/۱۳۹۴؛ آیت الله صافی گلپایگانی، ۲۴/۵/۱۳۹۴ و استفتای ایمیلی از دفتر آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۲۷۹۶۷)، ۲۳/۱۲/۱۳۹۴.

اجتماعی به مقدسات مسلمانان، مخصوصاً شیعیان توهین و بی احترامی می شود، آیا جایز است از آنها استفاده کند؟

جواب: جایز نیست؛(۱) به دیگران هم اطلاع رسانی کنید که استفاده نکنند و علاوه بر حرام بودن و گناه، تأثیرات نامطلوب و مخربی بر افکار و عقاید و روح انسان دارند.(۲)

۶. قبول مطالب بدون سند و مدرک

چقدر زیباست که کاربران، خود را مقید کنند هر کلام و مطلبی را که در شبکه های اجتماعی منتشر می شود، بدون دلیل و سند نپذیرند و از افراد و مدیران گروه ها بخواهند حتماً مطالب مستند را بارگذاری کنند و از نقل و نشر هر گونه مطلب سست و بی پایه خودداری کنند.

۷. نزدیک شدن به محرمات

از مهم ترین بایسته های هر کاربر شبکه های اجتماعی؛

ص: ۱۸۰

۱- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله خامنه ای، آیت الله مکارم، آیت الله نوری همدانی، ۲۸/۸/۱۳۹۳ و آیت الله صافی گلپایگانی، ۲۶/۱/۱۳۹۴. آیت الله شبیری زنجانی: اگر به شکلی باشد که عرفا توهین به مقدسات شمرده شود یا خوف تضعیف اعتقادات دینی یا تقویت کفر در آن باشد، حرام است (www. zanjani.net، استفتائات س ۴۹۵).

۲- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله خامنه ای، ۲۸/۸/۱۳۹۳.

این است که کاربر به هیچ وجه به محدوده محرمات الاهی نزدیک نشود و امکان ورود دیگران را نیز فراهم نکند و از هر کار و سخنی که موجب تفرقه و بی آبرویی دیگران می شود، خودداری کند. همچنین از نگاه به تصاویر و فیلم های منحرف کننده و مستهجن و از روابط عاشقانه و عاطفی با نامحرم دوری ورزد.

ص: ۱۸۱

بخش هفتم: وظایف مدیران گروه های شبکه اجتماعی

اشاره

افرادی که در شبکه های اجتماعی گروه و کانال تشکیل می دهند، دارای وظایفی هستند که عدم اطلاع از آنها و یا عدم اجرای آنها؛ مستلزم مشارکت در آسیب هایی است که در این گروه ها به وجود می آید و آنان در این باره مسئول هستند. لذا کسی باید برای ایجاد گروه اقدام کند که واقعاً صلاحیت داشته باشد. در این قسمت برخی از وظایف مدیران(۱) گروه ها را بیان می کنیم:

۱- ر.ک: "مدیریت در شبکه های اجتماعی"، محمد مصطفی حسینی، مجله «ره آورد نور»، شهریور ۱۳۸۹، ش ۳۱.

۱. تناسب گروه با نیاز و مشکل جامعه

بسیار به جا و مناسب است گروه هایی که تشکیل می شوند، فقط برای سرگرم کردن کاربران نباشد، بلکه در صدد برطرف کردن مشکلی از جامعه باشند، یا آگاهی مخاطبان خویش را نسبت به یک موضوع افزایش دهند، اما متأسفانه برخی از گروه ها هیچ گونه کارآیی ندارند و فقط وقت با ارزش کاربران را هدر می دهند.

۲. انتخاب نام مناسب برای گروه و کانال

سزاوار است کاربران برای گروه یا کانال های خویش نام های مناسب، زیبا و با محتوا انتخاب کنند و از عناوین مبتذل؛ ولو جذاب و دارای قدرت جذب مخاطب بیش‌تر، خودداری کنند.

۳. تبیین دقیق اهداف تشکیل گروه

به جرأت می تون ادعا کرد که بسیاری از کاربران نمی دانند گروهی که در آن عضو هستند، برای چه هدفی تشکیل شده است؛ لذا مدیران گروه باید با شفافیت تمام اهداف را به خوبی تبیین و روشن کنند تا اعضا با آگاهی لازم در این گروه ها عضو شوند.

ص: ۱۸۴

۴. حرکت در جهت اهداف گروه

بعد از اینکه اهداف گروه به خوبی معرفی و تبیین شد، باید همه اعضای گروه همسو با آن مقاصد حرکت کرده و مطالب مناسب را در گروه قرار بدهند و از هر گونه بحث و نظری که گروه را از آرمان های خویش دور می کند، خودداری کنند.

۵. دقت در عضو کردن افراد

از دیگر وظایف مدیران گروه ها آن است که هر شخصی را در گروه عضو نکنند، بلکه افرادی را به عنوان عضویت انتخاب کنند که به دین داری و مقید بودن آنها اطمینان داشته باشند و بدانند که مطالب انحرافی و حرام در گروه قرار نمی دهند؛ اما برخی از کاربران، هنگامی که گروه تشکیل می دهند، همه مخاطبان موبایل خویش را در گروه عضو می کنند، بدون اینکه از دین داری آنها مطمئن باشند.

بر همه کسانی که عضو شبکه های اجتماعی هستند، واجب شرعی است که در برابر منکرات و کارهای حرام بی تفاوت نبوده، بلکه با افرادی که در این شبکه ها، بی اخلاقی می کنند، مطالب انحرافی می گذارند و یا به دیگران توهین می کنند؛ برخورد کنند و با مهربانی و زبان

نرم به آنها

ص: ۱۸۵

تذکر بدهند و در صورتی که آن کاربران به کار غلط خود ادامه می دهند، بر مدیران گروه ها لازم است آنها را از گروه اخراج کنند؛ در غیر این صورت، در گناه آنها شریک هستند.

سؤال: آیا بر مدیران گروه های شبکه های اجتماعی واجب است افرادی را برای گروه انتخاب کنند که از کارهای حرام، مانند گذاشتن مطالب نامناسب خودداری می کنند؟

جواب: بر مدیران این گروه ها لازم و واجب است نظارت داشته باشند و افرادی را انتخاب کنند که به سلامت فکری و دینی آنها اطمینان داشته باشند تا از گسترش و اشاعه فحشا جلوگیری شود.(۱)

سؤال: آیا مدیران گروه های شبکه های اجتماعی، از باب نهی از منکر می توانند افرادی را که مطالب حرام در گروه می گذارند، اخراج کنند (اگر چه این اخراج سبب بی آبرو شدن فرد در گروه شود)؟

جواب: ابتدا با زبان نرم و ملایم آنها را ارشاد کنند و تذکر دهند که در صورت تکرار گذاشتن مطالب مفسده انگیز و

۱- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۱۹۱۱۴)، آیت الله مکارم، آیت الله نوری همدانی، ۴/۵/۱۳۹۴؛ آیت الله خامنه ای، ۶/۵/۱۳۹۴ و آیت الله صافی گلپایگانی، ۸/۵/۱۳۹۴.

حرام در گروه، اخراج خواهند شد. اگر موثر واقع نشد و راه دیگری هم برای جلوگیری از او وجود نداشته باشد، او را اخراج کنند.(۱)

۶. عضو کردن افراد با اجازه آنها

ادب دینی و اجتماعی حکم می کند که برای عضو کردن افراد در گروه ها یا کانال ها از آنها اجازه گرفته شود و در صورت تمایل، آنها را عضو کنیم.

سؤال: برخی افراد بدون اجازه دیگران، آنها را در گروه های شبکه اجتماعی عضو می کنند. این کار سبب انتشار نام و هویت اشخاص می شود، در حالی که ممکن است این افراد به این کار راضی نباشند؛ آیا این عضو کردن جایز است؟

جواب: فی نفسه اشکال ندارد؛(۲) مگر اینکه شخص اظهار

۱- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله خامنه ای، آیت الله مکارم، ۷/۵/۱۳۹۴؛ آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۱۹۲۸۸)، ۹/۵/۱۳۹۴ و آیت الله صافی گلپایگانی، ۱۲/۵/۱۳۹۴.
۲- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتاء: ۱۸۶۸۶) و آیت الله سیستانی، ۳۰/۴/۱۳۹۴. آیت الله نوری همدانی: به مقتضای قوانین عمل شود (استفتا پیامکی از دفتر، ۲۹/۴/۱۳۹۴).

نارضایتی کند(۱) یا مفسده داشته باشد که در اینصورت جایز نیست.(۲)

ص: ۱۸۸

۱- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله صافی گلپایگانی، ۳۱/۴/۱۳۹۴.

۲- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله خامنه ای، ۳۱/۴/۱۳۹۴.

بخش هشتم: نکات و احکام متفرقه

اشاره

در این بخش موضوعـاتی مطرح می شود که برای کـاربران اینترنت و شـبکه هـای اجتماعی مفیـد است و بایـد از آنها آگاهی داشته باشند تا بتوانند از این ابزار استفاده بهتری داشته باشند و خود را در برابر آسیب های این تکنولوژی جدید حفظ کنند.

ص: ۱۹۰

فصل اول: کودکان و شبکه های اجتماعی

اشاره

برخی از کاربران شبکه های اجتماعی، کودکان و افراد زیر ۱۵ سال هستند. در کشورهای غربی برای این دسته از کاربران محدودیت هایی وجود دارد و به آنها اجازه نمی دهند از هر شبکه اجتماعی ای استفاده کنند؛ اما چرا در کشور ما بعضی از والدین به فرزندان خود اجازه می دهند از اینترنت و هرگونه شبکه اجتماعی استفاده کنند؛ در حالی که ممکن است این ابزار برای آنها خطرها و آسیب هایی را به دنبال داشته باشد.(۱)

ص: ۱۹۱

۱- ر.ک: www.yjc.ir، مقاله «شبکه های اجتماعی رفیق ناباب کودکان و نوجوانان»، ۹/۷/۱۳۹۴.

متأسفانه برخی از والدین هنگامی که فرزندان آنها از این ابزار استفاده می کنند، افتخار می کنند و آن را نشانه رشد و تعالی فرزندان خود می دانند؛ در حالی که کودکان نمی توانند محتوا و مطالب شبکه های اجتماعی را تحلیل کنند و همین امر زمینه انحرافات آنها را فراهم می کند.

سؤال: آیا استفاده از اینترنت، رایانه و تبلت برای کودکان جایز است؟

جواب: اگر ترس کشیده شدن کودکان به گناه و ترس تأثیر [منفی] در تربیت دینی کودکان وجود داشته باشد، حرام است.(۱)

سؤال: آیا در اختیار قرار دادن رایانه، موبایل و تبلت برای کودکان و نوجوانان در صورتی که احتمال مفسده توسط سایت های غیر اخلاقی وجود داشته باشد، جایز است؟

جواب: تا زمانی که یقین نداشته باشید در راه حرام استفاده می کنند، اشکال ندارد؛(۲) ولی اگر یقین داشته باشید به انجام گناه کمک می کنید؛(۳) یا ترس دارید که به فساد کشیده شوند جایز نیست.(۴)

۱- آیت الله سیستانی: www.sistani.org، پرسش و پاسخ، رایانه.

۲- استفتاء پیامکی از دفتر آیت الله خامنه ای، ۲۰/۶/۹۳.

۳- استفتاء پیامکی از دفتر آیت الله مکارم، ۲۰/۶/۹۳.

۴- آیت الله سیستانی: www.sistani.org، پرسش و پاسخ، رایانه؛ استفتاء پیامکی از دفتر آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتاء: ۶۹۸۰)، ۲۰/۶/۹۳.

سؤال: آیا خرید اینترنت پر سرعت برای منزل در حالیکه فرزندان با اینترنت پرسرعت می توانند به شبکه های اجتماعی با سرعت و کیفیت بیشتری دسترسی داشته باشند، و دسترسی به مطالب و سایت های منحرف و مستهجن راحت تر می شود جایز است؟

جواب: در صورتی که مفسده نداشته باشد(۱) و ترس افتادن به حرام نباشد؛ اشکال ندارد.(۲)

نظارت والدین بر فعالیت اینترنتی فرزندان

والدین باید فرزندانشان را از آسیب ها و خطرهای این گونه ابزارها آگاه کنند و با نظارت کامل و نامحسوس، این استفاده را به کودکان و نوجوانان خود اجازه بدهند.

پدران و مادران باید اطلاعات خود را نسبت به اینترنت و شبکه های اجتماعی بالا ببرند و در این مقوله از فرزندان خود عقب نمانند. والدین می توانند از ابزاری که بر فعالیت فرزندان در اینترنت و شبکه های اجتماعی نظارت دارد،

۱- استفتاء پیامکی از دفتر آیت الله خامنه ای، ۱۳/۱۱/۱۳۹۳.
۲- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم و آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۱۱۹۳۶). آیت الله نوری همدانی: مانعی ندارد (استفتای پیامکی از دفتر،۱۳/۱۱/۱۳۹۳).

استفاده کنند و آنها را از ورود به سایت ها و شبکه های اجتماعی مفسده دار حفظ کنند. و در واقع نوعی نظارت بر کار آنها داشته باشند.

سؤال: آیا بر والدین واجب است برای اینکه از طریق اینترنت و شبکه های اجتماعی، به فرزندان آنها آسیب های اخلاقی و اعتقادی وارد نشود، اطلاعاتشان را درباره رایانه و اینترنت و شبکه های اجتماعی زیاد کنند و در دوره های آموزشی شرکت کنند؟

جواب: در صورتی که تنها راه تربیت، این راه نباشد، واجب نیست؛(۱)

ولی سزاوار است والدین اموری را که در تربیت بهتر فرزندان مفید است، یاد بگیرند.(۲)

سؤال: برخی از والدین برای اینکه به فعالیت های اینترنتی فرزندان خود (مانند استفاده از شبکه های

۱- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله سیستانی، آیت الله نوری همدانی، ۹/۳/۱۳۹۴؛ آیت الله صافی گلپایگانی و آیت الله شبیری زنجانی، ۱۱/۳/۱۳۹۴. آیت الله مکارم: اگر برای پیشگیری از خطرات و تربیت فرزندان به این کار نیاز باشد، لازم است اقدام کنند و همچنین فرزندان خود را طوری تربیت کنند که در برابر این خطرات در امان بمانند (استفتای پیامکی از دفتر، ۱۱/۳/۱۳۹۴).

۲- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله نوری همدانی، ۹/۳/۱۳۹۴ و آیت الله شبیری زنجانی، ۱۱/۳/۱۳۹۴.

اجتماعی) اشراف و آگاهی داشته باشند، نرم افزارهایی(۱) را بر روی رایانه نصب می کنند تا مواظب آنها باشند و در صورت نیاز به آنها، تذکرات لازم را بدهند. آیا این کار جایز است؟ آیا از مصادیق تجسسِ حرام محسوب می شود؟

جواب: اگر مصالح و امور تربیتی فرزندان مشروط به این کار باشد اشکال ندارد؛(۲) ولی نباید به واسطه این کار، در امور دیگرِ فرزندان تجسس شود.(۳)

سؤال: آیا والدین می توانند نرم افزار شبکه های اجتماعی مبتذل و مستهجن را که بر روی رایانه یا موبایل فرزندان است، از بین ببرند؟

جواب: اشکال ندارد.(۴)

ص: ۱۹۵

۱- فیلترینگ خانگی پاساد، آی نت، کید لاگر www.cyberpolice.ir).

۲- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم، آیت الله نوری همدانی، ۵/۸/۱۳۹۳ و آیت الله شبیری زنجانی، ۷/۸/۱۳۹۳.

۳- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله شبیری زنجانی، ۷/۸/۱۳۹۳.

۴- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله شبیری زنجانی و آیت الله مکارم، ۱۰/۲/۱۳۹۴. آیت الله سیستانی: اگر نهی از منکر مستلزم اتلاف مال غیر یا ایراد ضرب باشد، باید بنابر احتیاط واجب با اذن حاکم شرع باشد (www.sistani.org، پرسش و پاسخ، رایانه).

توصیه هایی به والدین

۱. در شبانه روز مقداری از وقت خود را برای گفت وگو و ارتباط با فرزندان قرار دهید و نگذارید فرزندانتان به دلیل کمبود حضور شما، وقت خود را با اینترنت و شبکه های اجتماعی پر کنند.

۲. با استفاده از نرم افزارهای فیلترینگ خانگی (کنترل والدین) بر فعالیت رایانه ای فرزندانتان نظارت داشته باشید.

۳. به فرزندان خود بیاموزید به درخواست کاربرانی که آن‌ها را نمی شناسند، پاسخ ندهند و تحت هیچ عنوان اطلاعات شخصی و مالی خود را ارسال نکنند.(۱)

۴. اگر برای فرزندانتان در خانه اینترنت پر سرعت تهیه می کنید، سعی کنید با نظارت خودتان مورد استفاده قرار گیرد.(۲)

۵. از مهم ترین مواردی که جنبه پیشگیرانه دارد، نصب و راه اندازی رایانه در محلی است که قابلیت کنترل فیزیکی و

۱- www. Cyber Police.ir، مقاله «نظارت والدین در استفاده از رایانه، طی اوقات فراغت فرزندان.»

۲- www.gerdab.ir، مقاله «آمار بازدید ایرانی ها از صفحات سکسی، فریب و حیله غربی هاست»، ۳/۷/۱۳۸۹.

چشمی توسط والدین بر عملکرد فرزندان میسر باشد.(۱)

۶. اگر از فرزندانتان در محیط مجازی خطایی سرزد، از اصل «تغافل»(۲) استفاده کنید و در زمانی مناسب با مهربانی و صمیمیت، آن آسیب را برطرف کنید.

۷. برای استفاده فرزندتان از رایانه و اینترنت برنامه ریزی، زمان بندی و هدف گذاری داشته باشید.(۳)

۸. آسیب های اینترنت و شبکه های اجتماعی را برای فرزندان با مهربانی و زبانی نرم بیان کنید.

۹. تا زمانی که فرزندان از آسیب های شبکه های اجتماعی آگاه نشده اند و نحوه استفاده صحیح را یاد نگرفته باشند از خرید رایانه، تبلت و موبایل های پیشرفته

ص: ۱۹۷

۱- www. Cyber Police.ir، مقاله «نظارت والدین در استفاده از رایانه، طی اوقات فراغت فرزندان.»
۲- گاهی لازم است انسان در برابر اشتباه و خطاهای دیگران چشم پوشی کند؛ یعنی خود را مانند کسی نشان دهد که از چیزی خبر ندارد اما در موقع مناسب، شخص خطاکار را با روش های درست و مفید به اشتباه بودن کارش آگاه کند و به او بفهماند از فعل اشتباهش دست بردارد؛ وگرنه با مشکلات جدی ای رو به رو می شود. در این زمینه امام علی علیه السلام فرمودند: «لَا حِلْمَ كَالتَّغَافُل؛ هیچ بردباری ای مانند تغافل نیست.» (عیون الحکم و المواعظ، ص ۵۳۱، ح ۹۶۵۸).
۳- www. Cyber Police.ir، مقاله «نظارت والدین در استفاده از رایانه، طی اوقات فراغت فرزندان.»

برای آنان اجتناب کنید.

۱۰. حتماً در دوره هـای آموزشـی رایـانه، اینترنت و شـبکه های اجتماعی شـرکت کنیـد تا بتوانیـد با آگاهی و اطلاعات لازم، فرزندان خود را راهنمایی کنید.(۱)

۱۱. مهم‌ترین توصـیه ای که سـزاوار است والدین آن را عملی سازند، این است که از همان دوران کودکی، فرزندان خود را با مسائل دینی و اخلاقی آشـنا کننـد و حلال و حرام الاهی را با بیانی زیبا و رسا به آنها آموزش دهنـد. پـدران و مادران بایـد در منزل از کارهایی که خلاف آموزه های دینی است اجتناب کننـد؛ مثلاً از دیـدن تصاویر مبتـذل اینترنتی خودداری ورزند؛ زیرا فرزنـدان زمانی که والـدین خود را در حال دیـدن این تصاویر نامناسب؛ مشاهده می نمایند باور می کنند که دیدن این صـحنه های غیر اخلاقی برای آنها نیز اشـکالی نـدارد؛ یا هنگامی که اعضای خانواده خود را با پوشـش و لباسـی نامناسب و زننده می بیننـد، تصور می کننـد دیـدن صـحنه های مسـتهجن فضای مجازی برای آنها زشت و قبیـح نیست و می تواننـد آنها را مشاهده کننـد؛ زیرا قبلاً این صـحنه ها را به صورت زنده در خانواده دیده اند. پس برای اینکه فرزندان از آسـیب های اینترنت و شـبکه های اجتماعی

۱- ر.ک: www.afkarnews.ir، مقاله «حیا زدایی در فضای مجازی.»

در امـان بماننـد، بایـد از انجـام دادن هر کـاری که روحیه گنـاه کردن را در آنهـا ایجـاد و تقویت می کنـد، اجتناب شود؛ زیرا بهترین وسـیله ای که آنهـا را حفـظ می کنـد، تقوای الاـهی است که بایـد در زمان کودکی در جان آنها رشـد کرده و تقویت شود.

ص: ۱۹۹

فصل دوم: همسر یابی

اشاره

برخی از افراد سود جو برای تحقق اهداف شیطانی خویش، گروه ها و کانال هایی را با عنوان «همسر یابی» ایجاد می کنند و از پسران و دختران مجرد می خواهند اطلاعات شخصی و خصوصی خود را برای آنها بفرستند تا همسری مناسب و شایسته برای آنها پیدا کنند و کاربران غافلند از اینکه عکس ها و ویژگی های آنها در اختیار این افراد شیّاد قرار می گیرد و بعداً از آنها اخاذی می کنند.

اگر کاربران محترم به سایت پلیس فتا و بعضی از دادگاه های خانواده مراجعه کنند، متوجه می شوند حجم بالایی پرونده در این زمینه وجود دارد که همگی به خاطر

ناآگاهی کاربران به آسیب های همسریابی اینترنتی پدید آمده اند.

مسئولان محترم بایـد برای مـدیریت همسـریابی اینترنتی فکری بکنند؛ وگرنه افراد سودجو با اسـتفاده از این فرصت طلایی که جوانان به دنبال شـریک زندگی هسـتند، سایت ها و شبکه های اجتماعی غیر قانونی ایجاد و از آنان سوء استفاده می کنند.(۱) لذا باید سایت های قانونی و رسمی ای را در کشور ایجاد کنند و با تبلیغات زیبا و گسترده آن را به اطلاع مردم برسانند.(۲)

آسیب های همسریابی اینترنتی

برای آگـاهی بیش تر کاربران محترم به موضوع ازدواج های اینترنتی، برخی از آسـیب های(۳) این گونه از ازدواج هـا را ذکر می کنیم:

۱. ازدواج هایی که از دوستی خیابانی یا آشنایی از طریق چت و اینترنت آغاز می شود؛ همان طور که خیلی راحت

ص: ۲۰۱

۱- ر.ک: www.gerdab.ir، مقاله «گزارشی از سایت های همسریابی.»

۲- جوانـان می تواننـد بـه سـایت هـای قـاونی و رسـمی، ماننـد موسـسه همسـر یـابی تبیـان بـه آدرس «.www hamsan.tebyan.net» مراجعه کنند.

۳- ر.ک: فصلنامه «مطالعات جوان و رسانه»، "جوانان و همسـریابی اینترنتی)آسی بها و راه کارها("، مهدیه یاوری وثاق، پاییز ۱۳۹۳ ، ش ۱۵

شکل گرفته است، خیلی زود از هم می پاشد؛ زیرا خود آن ها که پیش از ازدواج مرتکب حرام شده اند، پس از ازدواج به یکدیگر مشکوک می شوند که شاید همسرشان با اشخاص دیگر رابطه نامشروع داشته باشد؛ لذا چیزی که اساس و پایه اش بر حرام استوار باشد، مداومت و برکت ندارد.(۱)

۲. در حقیقت امکان فریب افراد در فضاهای مجازی و اتاق های گفتگو، بیش از زمانی است که افراد رو در روی هم قرار گرفته و در مورد اطلاعات شخصی خود سخن می گویند.(۲)

۳. محیط های مجازی و اینترنتی، به گونه ای است که به راحتی می توان از احساسات دروغین سخن گفت؛ اما امکان آنالیز رفتارهای احساسی وجود ندارد و در نتیجه این نوع رفتار را می توان در دنیای مجازی پنهان کرد.(۳)

۴. با توجه به اینکه مدیران سایت ها، به تمامی اطلاعات وارد شده توسط کاربر؛ مانند نام و نام خانوادگی، کد ملی، نشانی و شماره تماس، دسترسی دارند؛ می توانند از کاربران سوء استفاده نموده، اطلاعات وارد شده را در اختیار افراد

۱- همان، مقاله «دیوار سست ازدواج های اینترنتی.»

۲- همان.

۳- همان.

غیر مجاز قرار دهند.(۱)

۵. در این سایت ها اعضا می توانند با جلب اعتماد سایرین، به سوء استفاده از تصاویر و اطلاعات خصوصی و اخاذی(۲) از آنها اقدام کنند.(۳)

۶. با توجه به این‌که عضویت ویژه در این سایت ها، مستلزم به واریز پول به حساب مدیران سایت ها می باشد، در بیشتر مواقع مدیران به تعهدات خود در قبال کاربران عمل نکرده، پول واریز شده آنان را به سرقت می برند.(۴)

قوانین و سوالات فقهی

بر اساس قانون، فعالیت پایگاه های اینترنتی همسر یابی فاقد مجوز از وزارت ورزش و جوانان، ممنوع [و جرم] است.(۵)

سؤال: آیا همسریابی اینترنتی جایز است؟

جواب: اگر این کار زیر نظر افراد مطمئن و با رعایت تمام شوؤنات اسلامی، و اخذ مجوز از مقامات ذی صلاح

۱- www. Cyber Police.ir، مقاله «ازدواج های اینترنتی و سایت های همسریابی.»

۲- «cyberextortion.

۳- همان.

۴- همان.

۵- ۱۳/۱۰/۱۳۹۳، www. internet.ir

صورت گیرد، اشکال ندارد(۱) و ممکن است جلو بسیاری از مشکلات ازدواج ها را بگیرد؛ اما با توجه به ظرافت و حساسیت های مسئله، برنامه ریزی دقیق مورد نیاز است.(۲)

سؤال: برخی از افراد، اطلاعات نادرستی را از خود در سایت های همسریابی قرار می دهند که سبب فریب خوردن دیگران می شود؛ حکم این کار چیست؟

جواب: حرام است(۳) و اگر یکی از دو طرف فریب خورده باشد، می تواند عقد ازدواج را فسخ کند.(۴)

سؤال: برخی از خانم ها برای به دست آوردن شوهر، تصاویر خود را که با پوشش نامناسب گرفته شده است، در سایت های همسریابی قرار می دهند، آیا این کار اشکال دارد؟

جواب: جایز نیست.(۵)

۱- آیت الله مکارم: www. makarem.ir، احکام شرعی، استفتائات اینترنت و استفتا ایمیلی از دفتر آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۲۷۹۶۷)، ۲۳/۱۲/۱۳۹۴.

۲- آیت الله مکارم: www. makarem.ir، احکام شرعی، استفتائات اینترنت.

۳- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۱۲۳۸۲)، آیت الله نوری همدانی و آیت الله مکارم، ۲۷/۱۱/۱۳۹۳.

۴- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله مکارم، ۲۷/۱۱/۱۳۹۳.

۵- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله خامنه ای، آیت الله نوری همدانی، آیت الله مکارم، ۷/۱۱/۱۳۹۳ و آیت الله شبیری زنجانی، ۲۰/۱۱/۱۳۹۳.

فصل سوم: تصاویر و فیلم های اینترنتی

اشاره

افرادی که با اینترنت در ارتباط هستند، باید هنگامی که با تصاویر و فیلم های نامناسب و مستهجن صفحات اینترنت برخورد کردند، بلافاصله نگاه خود را از این تصاویر حرام برگردانند و از جستجو به سایت هایی که احتمال آلوده شدن را می دهند؛ خودداری؛ و از استغفار برای رفع این آلودگی ها استفاده کنند.

سؤالات فقهی

سؤال: هنگام کار با اینترنت و شبکه های اجتماعی با تصاویر مبتذل یا مستهجن برخورد می کنیم؛ تکلیف

ص: ۲۰۵

چیست؟

جواب: اگر اتفاقی و سهوی باشد، اشکال ندارد؛(۱)ولی نگاه کردن عمدی و از روی شهوت جایز نیست.(۲)

سؤال: آیا نگاه کردن به عکس زنان بی حجابی که خودشان راضی هستند دیگران تصاویر آنها را ببینند؛ اشکال دارد؛ حتی اگر فرد از خودش مطمئن باشد که در حرام نمی اُفتد؟

جواب: نگاه کردن به قصد لذت بردن جایز نیست(۳) و همچنین اگر برای لذت بردن نباشد، بنابر احتیاط واجب جایز نیست.(۴)

سؤال: نگاه کردن به تصاویر زنان در اینترنت که پوشش لازم را ندارند، جایز است؟

جواب: اگر او را می شناسد، جایز نیست؛(۵) ولی اگر او را

ص: ۲۰۶

۱- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم و آیت الله نوری همدانی، ۲۴/۱۱/۱۳۹۴.

۲- آیت الله سیستانی: www.sistani.org، پرسش و پاسخ، تصویر؛ استفتائات آیت الله بهجت، ج ۴، ص، ۲۱۳، س ۵۳۶۵؛ استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله خامنه ای، آیت الله مکارم، ۷/۲/۱۳۹۴؛ آیت الله صافی گلپایگانی و آیت الله نوری همدانی، ۸/۲/۱۳۹۴.

۳- همان.

۴- آیت الله سیستانی: www.sistani.org، پرسش و پاسخ، تصویر.

۵- با استفاده از استفتائات امام خمینی، ج ۳، ص۲۶۳، س ۲۳؛ جامع الأحکام، آیت الله صافی گلپایگانی، ج ۲، ص ۱۷۳، س ۱۷۱۶؛ توضیح المسائل آیت الله شبیری زنجانی، ص۵۲۶، م ۲۴۴۸؛ استفتائات جدید آیت الله تبریزی، ج ۲، ص ۳۶۰، س۱۴۹۲؛ استفتائات آیت الله بهجت، ج ۴، ص، ۲۱۹، س۵۳۹۲؛ توضیح المسائل آیت الله سبحانی، ص، ۴۵۶، م ۲۰۸۳.

نمی شناسد با قصد لذت و ریبه، جایز نیست.(۱)

سؤال: نگاه کردن به عکس هایی که دست و ناخن های بلند رنگ آمیزی شده خانم ها را نشان می دهد، جایز است؟

جواب: اگر با قصد لذّت و ریبه همراه باشد، جایز نیست.(۲)

سوال: آیا زنان می توانند به عکس مردان نگاه کنند؟

جواب: اگر مفسده نداشته باشد، جائز است.(۳)

سؤال: نگاه کردن به تصاویر مستهجن اگر به قصد ریبه باشد و یا انسان بداند که به تحریک شهوت او منجر می شود

۱- با استفاده از استفتائات امام خمینی، ج ۳، ص۲۶۳، س ۲۵؛ احکام بانوان، آیت الله مکارم، ص۱۹۰، س ۷۰۲ و استفتائات جدید آیت الله تبریزی، ج ۱، ص ۳۵۶، س ۱۵۸۸.

۲- جامع الأحکام، آیت الله صافی گلپایگانی، ج ۲، ص ۱۷۳، س ۱۷۱۸؛ استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله نوری همدانی، آیت الله مکارم، ۲۶/۱۱/۱۳۹۳ و آیت الله شبیری، ۲۷/۱۱/۱۳۹۳.

۳- استفتای ایمیلی از دفتر آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۲۷۹۶۵)، ۲۳/۱۲/۱۳۹۴.

و یا خوف ارتکاب گناه و مفسده باشد، حرام است.(۱)

مسئله: نگاه کردن به عکس دختر بچه نابالغ، اگر بدون قصد لذت باشد و انسان نترسد به گناه آلوده شود، اشکالی ندارد.(۲)

مسئله: در صورتی که کسی بترسد با نگاه کردن به عکس شخصی به گناه بیفتد، نباید به آن عکس نگاه کند.(۳)

مسئله: دیدن عکس ورزشکاران، هنرمندان، شهدا و ... برای خانم ها تا زمانی که مفسده ای نداشته باشد، اشکال ندارد.(۴)

مسئله: آن چیزی که حرام است، «نگاه کردن» است، نه «نگاه افتادن؛ لذا آنچه را انسان به طور اتفاقی در بازار،

۱- أجوبه الاستفتائات آیت الله خامنه ای، ص ۲۶۱، س ۱۱۹۲.

۲- توضیح المسائل محشای - امام خمینی، ج ۲، ص ۴۸۵، م ۲۴۳۳ و استفتای ایمیلی از دفتر آیت الله شبیری زنجانی (کد استفتا: ۲۷۹۶۳)، ۲۳/۱۲/۱۳۹۴.

۳- با استفاده از توضیح المسائل آیت الله مکارم، ص ۴۰۱، مسئله ۲۰۸۷ و استفتای ایمیلی از دفتر آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۲۷۹۶۶)، ۲۳/۱۲/۱۳۹۴.

۴- استفتای ایمیلی از دفتر آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۲۷۹۶۵)، ۲۳/۱۲/۱۳۹۴. آیت الله بهجت: چون در معرض مفسده داشتن است، اشکال دارد (استفتائات، ج ۳، ص ۲۲۱).

اماکن عمومی، محل کار و ... می بینـد، اشـکال نـدارد؛ ولی بایـد بلافاصـله نظر و نگاه را برگردانـد تا حکم «نگاه کردن» پیدا نکند.(۱)

مسئله: هر کس که نگـاه کردن به او جـایز نیست، دیـدن او از پشت شـیشه یـا در آینه و یـا آب صاف و یا هر چیز دیگری که عکس او را منعکس می کند نیز؛ جایز نیست.(۲)

سؤال: آیا نگاه کردن به فیلم های اینترنتی جایز است؟

جواب: اگر تحریک کننده شهوت باشد، یا دارای صحنه های مبتذل و مستهجن باشد، حرام است.(۳)

ص: ۲۰۹

۱- استفتای پیـامکی از دفـاتر آیت الله سیسـتانی، آیت الله مکارم، آیت الله نوری همـدانی، ۲۴/۱۱/۱۳۹۴ و با اسـتفاده از جامع الأحکام و آیت الله صافی گلپایگانی، ج ۲، ص۱۷۰، س ۱۷۰۳.

۲- استفتای ایمیلی از دفتر آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۲۷۹۶۵)، ۲۳/۱۲/۱۳۹۴ و با استفاده از توضیح المسائل، آیت الله سیستانی، مسئله ۲۴۵۴.

۳- بـا اسـتفاده از سـایت آیت الله مکـارم: www. makarem.ir، اسـتفتائات ازدواج و زنـاشویی، نگـاه، س ۱۷؛ آیـت الله مظاهری: www.almazaheri.ir، استفتائات حجاب و عفاف، نگاه؛ آیت الله سیستانی: www.sistani.org، پرسش و پاسخ، دیدن فیلم؛ استفتائات امام خمینی، ج ۲، ص، ۱۷، س ۴۳؛ استفتائات جدید آیت الله تبریزی، ج ۲، ص، ۳۵۹، س ۱۴۸۶؛ جامع المسائل آیت الله فاضل، ج ۱، ص، ۲۴۵، س ۹۹۸؛ استفتائات آیت الله بهجت، ج ۴، ص، ۲۱۳، س ۵۳۶۵؛ جامع الأحکام، آیت الله صافی گلپایگانی، ج ۲، ص، ۱۷۳، س ۱۷۱۹ و أجوبه الاستفتائات آیت الله خامنه ای، ص ۲۶۰، س ۱۱۸۷.

سؤال: حکم نگاه کردن به فیلم هایی که به صورت مستقیم پخش می شود، چیست؟

جواب: حکم نگاه به انسان زنده را دارد؛(۱)یعنی مردان نمی توانند به غیر از گردی صورت و انگشتان دست تا مچ زنان نگاه کنند (البته بدون قصد و ریبه) و زنان هم فقط به جاهایی که مردان معمولا نمی پوشند، می توانند بدون قصد لذت و ریبه، نگاه کنند.(۲)

سؤال: حکم نگاه کردن به فیلم هایی که به صورت غیر مستقیم پخش می شود، چیست؟

جواب: حکم نگاه به عکس را دارد.(۳)

ص: ۲۱۰

۱- استفتائات جدید آیت الله تبریزی، ج ۲، ص ۳۵۲، س ۱۴۵۳. آیت الله خامنه ای: بنابر احتیاط واجب نباید به تصویر زن نامحرم که بطور مستقیم از تلویزیون پخش می شود، نگاه کرد. (أجوبه الاستفتائات ص ۲۵۹، س ۱۱۸۲) آیت الله مکارم، آیت الله شبیری زنجانی: «پخش مستقیم، احکام عکس را دارد.» (کتاب النکاح، ج ۱، ص ۴۱، مسئلهٔ مستحدثه، تصاویر تلویزیونی؛ استفتاء پیامکی از دفتر، ۱۰/۱۱/۱۳۹۳).

۲- توضیح المسائل، امام خمینی، ص ۵۱۰، م ۲۳۰۹؛ توضیح المسائل، آیت الله مکارم، ص ۴۰۱، م ۲۰۸۰؛ جامع الاحکام، آیت الله صافی گلپایگانی، ج ۲، ص ۱۷۲، س ۱۷۱۳.

۳- أجوبه الاستفتائات آیت الله خامنه ای، ص ۲۵۹، س ۱۱۸۲؛ کتاب النکاح، آیت الله مکارم، ج ۱، ص ۴۱، مسئله مستحدثه، تصاویر تلویزیونی؛ استفتائات جدید آیت الله تبریزی، ج ۲، ص ۳۵۲، س ۱۴۵۳؛ استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله نوری همدانی و آیت الله شبیری زنجانی، ۱۰/۱۱/۱۳۹۳.

سؤال: آیا نگاه کردن به فیلم زنان از طریق اینترنت به صورت مستقیم اشکال دارد؟

جواب: نباید به تصویر زن نامحرم که به طور مستقیم پخش می شود، نگاه کرد.(۱)

سؤال: آیا نگاه کردن به فیلم زنان از طریق اینترنت به صورت غیر مستقیم جایز است؟

جواب: اگر ریبه و خوف افتادن به گناه نباشد، نگاه کردن اشکال ندارد.(۲)

ص: ۲۱۱

۱- استفتائات جدید آیت الله تبریزی، ج ۲، ص ۳۵۲، س ۱۴۵۳ و استفتای پیامکی از دفتر آیت الله نوری همدانی، ۱۰/۱۱/۱۳۹۳. آیت الله خامنه ای: بنا بر احتیاط واجب نباید به تصویر زن نامحرم که به طور مستقیم از تلویزیون پخش می شود، نگاه کرد (أجوبه الاستفتائات، ص ۲۵۹، س ۱۱۸۲). آیت الله مکارم، آیت الله شبیری زنجانی: پخش مستقیم، احکام عکس را دارد (کتاب النکاح، ج ۱، ص ۴۱، مسئله مستحدثه، تصاویر تلویزیونی؛ استفتای پیامکی از دفتر، ۱۰/۱۱/۱۳۹۳).

۲- با استفاده از أجوبه الاستفتائات آیت الله خامنه ای، ص ۲۵۹، س ۱۱۸۲ و استفتائات جدید آیت الله تبریزی، ج ۲، ص ۳۵۲، س ۱۴۵۳. آیت الله مکارم، آیت الله شبیری زنجانی: پخش غیر مستقیم، احکام عکس را دارد (کتاب النکاح، ج ۱، ص ۴۱، «مسئله مستحدثه»، تصاویر تلویزیونی؛ استفتای پیامکی از دفتر، ۱۰/۱۱/۱۳۹۳).

سؤال: آیا زنان می توانند به فیلم مردان نامحرم نگاه کنند؟

جواب: اگر مفسده داشته باشد، جایز نیست.(۱)

سؤال: نگاه کردن به فیلم های مبتذل اینترنتی جایز است؟

جواب: حرام است.(۲)

ص: ۲۱۲

۱- استفتای ایمیلی از دفتر آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۲۷۹۶۶)، ۲۳/۱۲/۱۳۹۴. آیت الله تبریزی: اگر با قصد لذت باشد یا او را بشناسد، جایز نیست (استفتائات جدید ج ۲، ص ۳۵۵، س۱۴۶۶).

۲- با استفاده از سایت آیت الله سیستانی: www.sistani.org، پرسش و پاسخ، تلویزیون؛ أجوبه الاستفتائات آیت الله خامنه ای، ص ۲۵۹، س ۱۱۸۲؛ استفتائات جدید آیت الله تبریزی، ج ۲، ص ۳۵۲، س ۱۴۵۳؛ استفتائات آیت الله بهجت، ج ۴، ص، ۲۱۳، س ۵۳۶۸ و استفتای ایمیلی از دفتر آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۲۷۹۶۶)، ۲۳/۱۲/۱۳۹۴.

فصل چهارم: مطالب مفید

گفتگو های اینترنتی

بسیاری از افراد، هنگامی که از شبکه های اجتماعی استفاده می کنند، بدون توجه به نکات امنیتی این ابزار، با هر کس که تمایل می یابند، ارتباط بر قرار می کنند. یکی از امکانات مهم و حساس نرم افزارهای شبکه اجتماعی، امکان ارتباط صوتی و تصویری با کاربران دیگر می باشد که در این روابط ممکن است عکس های خیلی خصوصی بین کاربران رد و بدل شود و یا به صورت مستقیم با همدیگر ارتباط برقرار کنند. که معمولاً در این حالت، اتفاقاتی

ص: ۲۱۳

می اُفتـد که بعداً زمینه اخاذی از دختران بی اطلاع را فراهم می کند؛ لذا کاربران باید با اطلاعات کافی و رعایت موارد امنیتی به سراغ این نرم افزارها بروند.(۱)

برخی از نرم افزارهای گفتگوی اینترنتی، ممکن است ابزار جاسوسـی دشـمنان باشند. پس باید با اطلاعات کامل از این وسائل استفاده کرد.(۲)

بعض از اوقات به خاطر ناآگاهی یا مسائل عاطفی، کاربران مورد سوء اسـتفاده قرار می گیرنـد؛ مثلا هنگام چت کردن، از آنها فیلمبرداری یا صدای(۳) آنها ضبط می شود که

ص: ۲۱۴

۱- ر.ک: "گفتمان بی مرز (چت، آسیب ها و کارکردها)"، مصطفی امیری، مجله «پیام»، پاییز ۱۳۸۷، ش ۹۱.

۲- «مهـدی بهروزی»، قـائم مقام «مرکز آپا» دانشـگاه صـنعتی اصـفهان: کاربران نرم افزار تانگو در معرض تهدیـد جاسوسـی و سرقت از همه اطلاعات خود قرار دارنـد. بررسـی ها نشان می دهـد که همه اطلاعات و فایل های تولید شده در سیسـتم عاملی که نرم افزار تانگو روی آن نصب شده باشد، به سـرور های ناشناخته ای ارسال می شود. این اطلاعات شامل تماس ها، پیامک ها، تصاویر و موقعیت جغرافیایی کاربر است. به دلیل اینکه اطلاعات کاربران از طریق این نرم افزار و با حجم بالا به سـرورهای ناشناخته ای ارسال می شود، حجم اینترنت مصرف شده ناگهان افزایش می یابد (www.gerdab.ir، مقاله «خطر جاسوسی از کاربران تانگو»).

۳- هنگامی که درباره مسائل عاطفی، عاشقانه و خصوصی صحبت می کنند.

چه بسا در اینده مورد تهدید یا اخاذی قرار می گیرند.

سوالات فقهی

سؤال: آیا چت کردن با جنس مخالف، حتی در حال نامزدی اشکال دارد؟

جواب: اگر ترس آلوده شدن به گناه باشد و یا از مطالب تحریک کننده و شهوانی استفاده شود، حرام است.(۱)

سؤال: حکم چت کردن با شخصی که از جنسیت او بی اطلاع هستیم، چیست؟

جواب: اگر خوف وقوع در حرام یا تحریک شهوت وجود داشته باشد، جایز نیست.(۲)

سؤال: چت کردن با زنان غیر مسلمان و صحبت های تحریک آمیز با ایشان چه حکمی دارد؟

ص: ۲۱۵

۱- آیت الله سیستانی: www.sistani.org، پرسش و پاسخ، اینترنت؛ آیت الله نوری همدانی: www.noorihamedani.com، استفتائات منتخب، ش ۱۰۳۴۱؛ آیت الله خامنه ای: www.leader.ir؛ استفتائات جدید، احکام نگاه، ارتباط با نامحرم؛ آیت الله شبیری زنجانی: www. zanjani.net، استفتائات، س ۲۹۵؛ استفتائات آیت الله بهجت، ج ۴، ص ۱۹۷، س ۵۳۰۲ و با استفاده از استفتائات جدید آیت الله مکارم، ج ۳، ص ۲۵۶، س ۶۸۳.
۲- آیت الله سیستانی: www.sistani.org، پرسش و پاسخ، اینترنت و آیت الله شبیری زنجانی: www. zanjani.net، استفتائات س ۲۹۵.

جواب: حرام است.(۱)

سؤال: گفت‌وگوهای اینترنتی بین زنان و مردان یا دختران و پسران نامحرم برای آشنا نمودن طرف مقابل با اسلام و قرآن یا برای رفع شبهات(۲) باشد، چه حکمی دارد؟

جواب: اگر ترس وقوع در حرام نباشد، اشکال ندارد.(۳)

سؤال: برخی از افراد هنگام چت کردن، صدا و فیلم کاربران را ضبط می کنند، آیا این کار اشکال دارد؟

جواب: بدون اجازه کاربران جایز نیست.(۴)

ص: ۲۱۶

۱- همان؛ آیت الله نوری همدانی: www.noorihamedani.com، استفتائات منتخب، ش ۱۰۳۴۱؛ آیت الله خامنه ای: www.leader.ir؛ استفتائات جدید، احکام نگاه، ارتباط با نامحرم؛ استفتائات آیت الله بهجت، ج ۴، ص ۱۹۷، س ۵۳۰۲ و با استفاده از استفتائات جدید آیت الله مکارم، ج ۳، ص ۲۵۶، س ۶۸۳.

۲- البته باید توجه داشته باشیم که گاهی اوقات قصد و هدف کاربر اینترنت واقعاً خیر و برای گسترش اسلام می باشد؛ ولی ممکن است به آلودگی ها و گناهانی، ولو به صورت تدیجی یا در آینده مبتلا شود.

۳- آیت الله سیستانی: www.sistani.org، پرسش و پاسخ، اینترنت، س ۳ و آیت الله نوری همدانی: www.noorihamedani.com، استفتائات منتخب، س ۵.

۴- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله مکارم، آیت الله جوادی آملی، آیت الله نوری همدانی، ۱۷/۱/۱۳۹۵ و آیت الله صافی گلپایگانی، ۱۸/۱/۱۳۹۵. آیت الله شبیری زنجانی: اگر موجب تحقق عنوان حرامی مانند افشای عیب یا هتک مومن شود حرام است (استفتای پیامکی از دفتر، کد استفتا: ۲۸۵۸۹ و ۱۸/۱/۱۳۹۵). آیت الله خامنه ای: اگر مفسده داشته باشد و یا موجب اذیت آنها شود و یا قصد سوء استفاده داشته باشد، جایز نیست (استفتای پیامکی از دفتر، ۲۱/۱/۱۳۹۵).

آیت الله سیستانی درباره استفاده از ابزار گفتگوهای اینترنتی فرموده اند: «ارتباط زن و مرد نامحرم از راه ارسال پیام های نوشتاری و یا گفتاری جایز نیست، مگر به همان مقدار که به طور مستقیم جایز است و شایسته نیست زن و فرزندان طوری رفتار کنند که شک و شبهه شوهر و والدین را برانگیزد، بلکه در بعضی از موارد این کار حرام است، مانند اینکه رفتار زن به طوری شبهه انگیز باشد که از نظر عقلا با رعایت حقوق شوهر منافات داشته باشد یا رفتار فرزند موجب اذیت پدر و یا مادر باشد و اگر برای جلوگیری و برطرف کردن این مشکل، لازم باشد والدین یا شوهر از محتوای پیام های ارسالی و دریافتی آگاهی پیدا کنند؛ در صورتی که محذور و [مفسده ای] در پی نداشته باشد، اشکال ندارد؛ بلکه باید انجام شود. به طور کلی باید توجه داشت که شوهر و پدر در مقابل همسر و فرزند مسئولیت شرعی دارند، خداوند می فرماید:

یا أَیُّهَا الَّذینَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَکُمْ وَ أَهْلیکُمْ ناراً وَقُودُهَا

ص: ۲۱۷

النَّاسُ وَ الْحِجارَهُ عَلَيْها مَلائِكَهٌ غِلاظٌ شِدادٌ لا يَعْصُونَ اللَّهَ ما أَمَرَهُمْ وَ يَفْعَلُونَ ما يُؤْمَرُون»(۱)

بنابر این زن و فرزند باید شوهر و پدر را در انجام این وظیفه کمک کنند و بر والدین و شوهر لازم است که به وظیفه امر به معروف و نهی از منکر طبق ضوابط آن عمل نمایند.(۲)

منع همسر از استفاده از شبکه های مجازی

سوال: آیا شوهر می تواند همسرش را از استفاده حلال از شبکه های اجتماعی منع کند؟

جواب: شوهر نمی تواند همسرش را منع کند، مگر استفاده از این شبکه ها مستلزم تصرف در اموال او باشد. در این صورت، همسر نمی تواند بدون رضایت وی استفاده کند.(۳) در غیر این صورت، هرچند اطاعت از شوهر در چنین

۱- "ای کسانی که ایمان آورده اید! خود و خانواده خود را از آتشی که سوخت آن مردم و سنگ ها هستند، حفظ کنید؛ فرشتگانی درشت گفتار و سخت گیر بر آن آتش موکلند. هر چه خدا بگوید، نافرمانی نمی کنند و همان می کنند که به آن مأمور شده اند" (تحریم/۶).

۲- آیت الله سیستانی: www.sistani.org، پرسش و پاسخ، ارتباط از طریق شبکه های اجتماعی اینترنتی.

۳- آیت الله شبیری زنجانی: www. zanjani.net، استفتائات، س ۷۰۰؛ استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله صافی گلپایگانی و آیت سیستانی، ۱۸/۳/۱۳۹۵.

موردی شرعاً واجب نیست؛ ولی مناسب است زوجین با کمک هم، فضای صمیمی زندگی را حفظ و تقویت کنند و از ایجاد خلل در زندگی با اموری که ضرورتی ندارد؛ ممانعت کنند.(۱)

هدیه دادن شبکه های اجتماعی مفسده دار

سؤال: آیا هدیه دادن نرم افزار شبکه های اجتماعی مفسده دار به دیگران جایز است؟ آیا هدیه گیرنده مالك آن می شود؟

جواب: اگر بر خلاف قانون باشد(۲) و مفاسد اخلاقی و سیاسی داشته باشد؛(۳) هدیه دادن آن جایز نیست(۴)

و هدیه

۱- آیت الله شبیری زنجانی: www. zanjani.net، استفتائات، س ۷۰۰ و استفتای پیامکی از دفتر آیت الله مکارم، ۱۷/۳/۱۳۹۵. آیت الله نوری همدانی: توصیه می شود در این امور، به مقتضای خواست شوهر عمل شود.(استفتای پیامکی از دفتر، ۱۹/۳/۱۳۹۵).

۲- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله مکارم، ۱۱/۱۱/۱۳۹۴. آیت الله شبیری زنجانی: (کد استفتاء: ۲۶۵۹۲)، ۱۵/۱۱/۱۳۹۴.

۳- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله مکارم، ۱۱/۱۱/۱۳۹۴.

۴- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله نوری همدانی، ۳/۶/۱۳۹۴ و آیت الله جوادی آملی، ۱۰/۶/۱۳۹۴. آیت الله سیستانی: ترویج و نشر فساد، حرام است.(استفتای پیامکی از دفتر، ۸/۶/۱۳۹۴). آیت الله صافی گلپایگانی: اگر از آنها استفاده صحیح شود، اشکال ندارد (استفتای پیامکی از دفتر، ۱۲/۱۱/۱۳۹۴). آیت الله خامنه ای: هدیه دادن جایز است (استفتای پیامکی از دفتر، ۱۱/۱۱/۱۳۹۴).

گیرنده مالک آن نمی شود.(۱)

دانلود کردن از شبکه های اجتماعی

برخی از کاربران شبکه های اجتماعی، گروه هایی را با عنوان «جدید ترین فیلم ها، موسیقی ها و نرم افزارهای روز دنیا» ایجاد می کنند و فیلم، موسیقی و نرم افزارهای مختلفی را که متعلق به افراد دیگر است، برای دانلود در گروه قرار می دهند و اعضا به راحتی می توانند به روزترین فایل های اینترنتی را تهیه کنند.

مسئله: برخی از مراجع تقلید به صورت فتوا(۲) یا احتیاط واجب(۳) فرموده اند:

۱- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله مکارم، ۱/۶/۱۳۹۴ و آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۲۰۴۷۹). آیت الله خامنه ای و آیت الله صافی گلپایگانی: هدیه گیرنده مالک آن می شود (استفتای پیامکی از دفتر، ۱۱/۱۱/۱۳۹۴ و ۱۲/۱۱/۱۳۹۴).

۲- با استفاده از سایت آیت الله سیستانی: www.sistani.org؛ آیت الله وحید خراسانی: www. wahidkhorasani.com؛ استفتائات آیت الله جوادی آملی، ص ۱۰۷؛ استفتائات آیت الله بهجت، ج ۳، ص ۲۲۶، س ۴۱۰۶ و استفتائات جدید آیت الله مکارم، ج ۳، ص ۵۵۵، س ۱۵۴۷.

۳- با استفاده از أجوبه الاستفتائات آیت الله خامنه ای، ص ۲۹۷، س ۱۳۳۵.

«حق صاحب اثر باید محترم شمرده شود و بدون اجازه از آن استفاده نشود.»؛(۱) لذا در صورت استفاده بدون اجازه، استفاده کننده ضامن خسارتی است که به تولید کننده وارد کرده است؛ مگر از کفار حربی باشد که در اینصورت اشکال ندارد و ضامن نیست.(۲)

سؤال: آیا دانلود فایل های مستهجن و مبتذل از شبکه های اجتماعی مانند فیس بوک، جایز است؟

جواب: دانلود این گونه فایل ها حرام و از مصادیق اشاعه فحشا می باشد و باید به صورت جدی از این کار اجتناب شود.(۳)

ص: ۲۲۱

۱- ر.ک: "فقه و زندگی، رایانه و اینترنت"، نگارنده.

۲- با استفاده از استفتائات آیت الله بهجت، ج ۴، ص ۳۳۳، س ۵۷۲۳؛ استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله خامنه ای، آیت الله مکارم، ۳/۳/۱۳۹۳ و آیت الله نوری همدانی، ۲/۱۲/۱۳۹۳. آیت الله شبیری زنجانی: در صورتی ضامن است که عرفاً ضامن حساب شود (استفتای پیامکی از دفتر، ۲/۱۲/۱۳۹۳).

۳- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله خامنه ای، آیت الله سیستانی و آیت الله مکارم، ۱۲/۶/۹۳.

بلوتوث کردن شبکه های اجتماعی

یکی از راه هـای گسترش شـبکه هـای اجتمـاعی، "بلوتوث" کردن آنهـا از طریق رایانه و موبایل می باشـد. امروزه افراد از راه بلوتوث کردن، نرم افزارهـا و فایـل های زیادی را برای همـدیگر ارسال می کننـد و این کار، به یکی از سـرگرمی های محافل تبدیل شده است؛ ولی متأسـفانه گاهی فایل های مبتذل و مسـتهجنی را ارسال می کنند که موجب آلوده شدن افراد و فروپاشی خانواده ها می شود.

سؤال: آیا بلوتوث کردن نرم افزار شبکه های اجتماعی مفسده دار و فیلتر شده برای دیگران، جایز است؟

جواب: اگر مخالف مقررات حکومت اسـلامی و دارای مفاسـد اخلاقی، سیاسـی، اجتماعی باشـد و خوف آلوده شـدن به گناه وجود داشته باشد، حرام است.(۱)

موسیقی در شبکه های اجتماعی

سؤال: آیا گوش دادن به موسیقی هایی که در برخی از

ص: ۲۲۲

۱- با اسـتفاده از استفتای پیامکی «نصب بازی های رایانه ای مستهجن بر روی رایانه دیگران» از دفاتر آیت الله مکارم، آیت الله سیسـتانی، آیت الله نوری همـدانی، ۲۴/۵/۱۳۹۴؛ آیـت الله خـامنه ای، ۲۵/۵/۱۳۹۴ و اسـتفتای ایمیلی از دفـتر آیـت الله شـبیری زنجانی(کد استفتاء: ۲۷۹۶۷)، ۲۳/۱۲/۱۳۹۴.

شبکه های اجتماعی پخش می شود، جایز است؟

جواب: اگر موسیقی پخش شده مناسب مجلس گناه باشد، گوش دادن به آن جایز نیست.(۱)

سؤال: اگر برای کاربر شبکه های اجتماعی هیچ نوع آهنگ و موسیقی، تحریک کننده نباشد و بر او تأثیر منفی نداشته باشد؛ آیا گوش دادن به آن جایز است؟

جواب: ملاک حرام بودن موسیقی این است که در نوع افراد تأثیر منفی داشته باشد؛ خواه این شخص تحریک شود و بر او اثر منفی داشته باشد، یا نداشته باشد.(۲)

جملات بازدارنده تحریک کننده

سوال: برخی از سایت ها و شبکه های اجتماعی برای

۱- با استفاده از سایت آیت الله وحید خراسانی: www. wahidkhorasani.com؛ استفتائات امام خمینی، ج ۲، ص ۱۳، س ۲۸؛ استفتائات جدید آیت الله تبریزی، ج ۲، ص ۲۱۲، س ۹۵۷؛ جامع المسائل آیت الله فاضل، ج ۱، ص ۲۴۳، س ۹۸۸؛ استفتائات آیت الله بهجت، ج ۱، ص ۳۹۴، س ۱۴۰۶؛ أجوبه الاستفتائات آیت الله خامنه ای، ص ۲۴۷، س ۱۱۲۷؛ استفتاء پیامکی از دفاتر آیت الله سیستانی، آیت الله شبیری زنجانی، آیت الله مکارم و آیت الله نوری همدانی، ۲۸/۳/۱۳۹۳.
۲- استفتائات جدید آیت الله مکارم، ج ۳، ص ۱۵۳، س ۴۵۷؛ جامع المسائل آیت الله فاضل، ج ۱، ص ۲۴۵، س ۹۹۶؛ استفتائات آیت الله بهجت، ج ۴، ص ۵۲۳، س ۶۳۲۵ و أجوبه الاستفتائات آیت الله خامنه ای، ص ۲۴۸، س ۱۱۳۱.

اینکه حس کنجکاوی کاربران را برای استفاده از مطالب سایت تحریک کنند، در ابتدای مطالب خود جملاتی، مانند «ورود افراد زیر ۱۸ سال ممنوع»، یا «مخصوص افراد متأهل» را می نویسند و کاربران هم کنجکاو می شوند و به این سایت ها و شبکه های اجتماعی وارد می شوند و مطالبی را می بینند، یا مطالعه می کنند که غالباً مفسده دار هستند؛ آیا این کار اشکال دارد؟

جواب: اگر خلاف قانون بوده(۱) و یا برای کاربران مفسده داشته باشد، جایز نیست.(۲)

نگهداری محتوای مفسده دار

سؤال: آیا نگهداری عکس و فیلم های مستهجن در صفحات شبکه های اجتماعی که در رایانه یا موبایل ذخیره شده اند؛ جایز است؟

ص: ۲۲۴

۱- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله خامنه ای، ۲۶/۱۱/۱۳۹۴.

۲- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله مکارم، آیت الله نوری همدانی، ۲۱/۱۱/۱۳۹۴ و آیت الله سیستانی، ۲۶/۱۱/۱۳۹۴. آیت الله شبیری زنجانی: در صورتی آن مطالب، دروغ نباشد و مطالب سایت مخالف شرع نباشد و مفسده دیگری نداشته باشد؛ اشکال ندارد (استفتای پیامکی از دفتر؛ کد استفتا: ۲۶۹۳۸؛ ۲۷/۱۱/۱۳۹۴).

جواب: حرام است(۱) و باید آنها را از بین بُرد(۲) و تخلف از آن موجب تعزیز است.(۳)

طهارت در تایپ کردن

سؤال: آیا هنگام تایپ کردن اسمای متبرک(۴)، آیات قرآن و روایات، طهارت(۵)لازم است؟

جواب: طهارت لازم نیست؛ ولی اگر بخواهد اسمای متبرک را لمس کند، باید وضو داشته باشد.(۶)

شنیدن آیه سجده دار

سؤال: آیا اگر شخصی آیه سجده دار را از رایانه یا اینترنت بشنود، سجده واجب می شود؟

ص: ۲۲۵

۱- استفتائات جدید آیت الله مکارم، ج ۲، ص ۲۶۵، س ۸۱۲؛ استفتای پیامکی از دفتر آیت الله خامنه ای و آیت الله سیستانی، ۲۶/۹/۱۳۹۳.

۲- با استفاده از استفتائات جدید آیت الله مکارم، ج ۳، ص ۱۵۲، س ۴۵۵؛ استفتاء پیامکی از دفاتر آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۱۰۱۶۵) و آیت الله نوری همدانی، ۲۴/۹/۱۳۹۳.

۳- استفتائات جدید آیت الله مکارم، ج ۳، ص ۳۹۰، س ۱۰۱۲.

۴- نام اهل بیت و پیامبران علیهم السلام.

۵- مانند وضو یا غسل یا تیمم.

۶- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم، ۱۰/۶/۹۳ و آیت الله شبیری زنجانی(کد استفتا: ۶۹۹۴)، ۲۲/۶/۱۳۹۳.

جواب: اگر آیه سجده را از نرم افزار یا سی دی به صورت غیر مستقیم بشنود، لازم نیست سجده کند؛ ولی اگر به صورت مستقیم از اینترنت بشنود، باید سجده کند.(۱)

جواب سلام ایمیل و چت

سؤال: جواب سلام درشبکه های اجتماعی مانند سلام لفظی واجب است؟

جواب: واجب نیست(۲) هر چند احتیاط مستحب است.(۳)

ص: ۲۲۶

۱- توضیح المسائل امام خمینی، ص ۲۳۷، م ۱۰۵۳؛ توضیح المسائل آیت الله فاضل، ص ۱۸۲، م ۴۷۳؛ توضیح المسائل آیت الله بهجت، ص ۱۷۴، م ۱۷۹ و توضیح المسائل آیت الله وحید خراسانی، ص ۲۱۵، مسئله ۱۱۰۵. آیت الله شبیری زنجانی، آیت الله مکارم، آیت الله سبحانی، آیت الله صافی گلپایگانی و آیت الله خامنه ای: در هر دو صورت مستقیم یا غیر مستقیم، سجده واجب است (توضیح المسائل ص ۲۳۲، م ۱۱۰۵؛ توضیح المسائل ص، ۱۸۴، م ۹۸۲؛ توضیح المسائل ص ۲۵۵، م ۸۹۳؛ جامع الأحکام، ج ۱، ص ۷۵، س ۲۳۹ و اجوبه الاستفتائات ص ۱۰۱، س ۵۰۰).
۲- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله شبیری زنجانی، ۴/۳/۱۳۹۴؛ آیت الله نوری همدانی، ۵/۳/۱۳۹۴ و آیت الله صافی گلپایگانی، ۶/۳/۱۳۹۴. آیت الله مکارم: چنانچه قصد جدّی برای سلام کردن داشته باشد، باید به آن سلام پاسخ داد (www.makarem.ir، احکام شرعی، احکام ویژه، متفرقه). آیت الله خامنه ای: در صورتی که مثل نامه، نیاز به جواب دادن داشته باشد، بنابراحتیاط واجب توسط پیامک دیگری جواب سلام داده شود. (استفتای پیامکی از دفتر،۶/۳/۱۳۹۴).
۳- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله شبیری زنجانی، ۴/۳/۱۳۹۴.

آدرس دفاتر مراجع تقلید

آیت الله خامنه ای

سایت: www. leader. ir.

نشانی الکترونیکی : info_ leader@liader.ir

تلفن : ۳۷۷۴۶۶۶۶ (۰۲۵)

آیت الله سیستانی

سایت: www. sistani. org

نشانی الکترونیکی: farsi@sistani.org

تلفن: ۳۷۷۴۱۴۱۵ (۰۲۵)

استفتای پیامکی: ۰۹۱۹۸۵۰۷۵۰۰

آیت الله شبیری زنجانی

سایت: www.zanjani.ir

ص: ۲۲۷

نشانی الکترونیکی: zanjani.tamas@gmail.com

تلفن: ۳۷۷۴۰۳۲۳ (۰۲۵) – ۳۷۷۴۰۳۲۲ (۰۲۵) – ۳۷۷۴۰۳۲۱ (۰۲۵)

استفتای پیامکی: ۵۰۰۰۱۰۴۰

آیت الله مکارم شیرازی

سایت: www.Makarem.ir

تلفن : ۳۷۸۴۰۰۰۳ (۰۲۵)

استفتای پیامکی: ۱۰۰۰۰۱۰۰

آیت الله وحید خراسانی

سایت : www.wahidkhorasani.com

تلفن: ۳۷۷۴۰۶۱۱ (۰۲۵) - ۳۷۷۴۲۴۴۵ (۰۲۵)

آیت الله نوری همدانی

سایت: www.noorihamedani.com

تلفن: ۳۷۷۴۱۸۵۰ (۰۲۵)

استفتای پیامکی: ۳۰۰۰۴۸۴۴

آیت الله صافی گلپایگانی

سایت: www.saafi.net

تلفن: ۳۷۴۷۹ (۰۲۵)

استفتای پیامکی: ۳۰۰۰۷۴۷۹

ص: ۲۲۸

منابع و کتابنامه

کتاب ها

۱. سید علی حسینی خامنه ای، سید علی، أجوبه الاستفتائات، دفتر معظم له، قم، چاپ اول، ۱۴۲۴ه ق.

۲. مکارم شیرازی، ناصر، احکام بانوان، محقق، مصحح: ابو القاسم علیان نژادی، انتشارات مدرسه امام علی بن ابی طالب علیه السلام، قم، چاپ یازدهم، ۱۴۲۸ ه ق.

۳. مفید، محمد، إختصاص، محقق، مصحح: غفاری، علی اکبر و محرمی زرندی، محمود، الموتمر العالمی لالفیه الشیخ المفید، سال چاپ اول، ۱۴۱۳ ه. ق.

۴. تبریزی، جواد بن علی، استفتائات جدید، چاپ اول.

۵. مکارم شیرازی، ناصر، استفتائات جدید، انتشارات مدرسه

ص: ۲۲۹

امام علی بن ابی طالب علیه السلام، چاپ دوم، ۱۴۲۷ ه. ق.

۶. موسوی خمینی، سید روح الله، استفتائات، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، چاپ پنجم، ۱۴۲۲ق.

۷. بهجت فومنی گیلانی محمد تقی، استفتائات، دفتر آیت الله بهجت، چاپ اول، ۱۴۲۸ ه. ق.

۸. توضیح المسائل، آیت الله سیستانی.

۹. جعفر سبحانی تبریزی، توضیح المسائل، مؤسسه امام صادق علیه السلام، قم، چاپ سوم، ۱۴۲۹ ه. ق.

۱۰. خمینی، سید روح اللّه موسوی، توضیح المسائل، محقق، مصحح: مسلم قلی پور گیلانی، چاپ اول، ۱۴۲۶ ه. ق.

۱۱. شبیری زنجانی، سید موسی، توضیح المسائل، انتشارات سلسبیل، قم، چاپ اول، ۱۴۳۰ ه ق.

۱۲. مکارم شیرازی، ناصر، توضیح المسائل، انتشارات مدرسه امام علی بن ابی طالب علیه السلام، چاپ ۵۲، ۱۴۲۹ ه. ق.

۱۳. صافی گلپایگانی، لطف الله، جامع الاحکام، انتشارات حضرت معصومه سلام الله علیها، چاپ چهارم، ۱۴۱۷ ه. ق.

۱۴. فاضل لنکرانی موحدی، محمد، جامع المسائل، انتشارات امیر قلم، چاپ یازدهم.

۱۵. طاهری، حبیب الله، حقوق مدنی، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۸ ه. ق، چاپ

ص: ۲۳۰

دوم.

۱۶. نعمان بن محمد مغربی، ابن حیون، دعائم الإسلام، محقق، مصحح: فیضی، آصف، مؤسسه آل البیت علیهم السلام، قم، چاپ دوم، ۱۳۸۵ ه. ق.

۱۷. لیثی واسطی، علی بن محمد، عیون الحکم و المواعظ، محقق/مصحح: حسنی بیرجندی، حسین، دار الحدیث، قم، چاپ اول، ۱۳۷۶ ش.

۱۸. الکافی، کلینی، محمد بن یعقوب، محقق، مصحح: غفاری علی اکبر و آخوندی، محمد، ناشر: دار الکتب الإسلامیه، تهران، چاپ چهارم، ۱۴۰۷ ه. ق.

۱۹. آیت الله مکارم، ناصر، کتاب النکاح، محقق، مصحح: محمد رضا حامدی- مسعود مکارم، انتشارات مدرسه امام علی بن ابی طالب علیه السلام، ۱۴۲۴ ه. ق، چاپ اول.

۲۰. مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول، محقق، مصحح: رسولی محلاتی، سید هاشم، ناشر: دار الکتب الإسلامیه، تهران، چاپ دوم، ۱۴۰۴ ه. ق.

۲۱. شریف رضی، محمد بن حسین، نهج البلاغه، محقق و مصحح: فیض الإسلام، انتشارات هجرت، چاپ اول، ۱۴۱۴ ه. ق.

ص: ۲۳۱

مجلات، فصل نامه ها

۱.بررسی آثار و پیامدهای جامعه شبکه ای روی هویت اجتماعی جوانان، صمد کلانتری، فروغ عریضی، رسول ربانی، مهدی قادری، مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان، ش ۲۸، ۱۳۸۶.

۲.بررسی تأثیر شبکه های اجتماعی مجازی در تغییر ویژگی های شخصیتی جوانان، الهه ودودی، علی دلاور، مجله « روانشناسی تربیتی»، سال یازدهم، بهار ۱۳۹۴، ش ۳۵.

۳.بررسی نقش شبکه اجتماعی وایبر در برساخت هویت نسلی جوانان، توحید علیزاده، نریمان محمدی، مجله «مطالعات فرهنگ – ارتباطات» سال شانزدهم، زمستان ۱۳۹۴، ش ۳۲.

۴. پاتریس آنه راتلیج، ۵۳ اصل کسب درآمد از شبکه های اجتماعی، ترجمه: ریحانه هاشم پور، تهران، ۱۳۹۰.

۵.پایش آسیب های اجتماعی شبکه های اجتماعی تلفن همراه،

محمود سوری، حمید فلاحتی، مجله «پایش سبک زندگی» خرداد ۱۳۹۳، ش ۲.

۶.تاثیر شبکه اجتماعی بر عملکرد کسب وکار: اثر تعدیل کننده گی الگوی نقش و انگیزه کارآفرینانه (مورد مطالعه ایران، کرواسی و دانمارک)، محمدرضا زالی، توماس شات، اسدالله کرد ناییج، مینا نجفیان، مجله «پژوهش های مدیریت در ایران (مدرس علوم انسانی)»، دوره شانزدهم، تابستان ۱۳۹۱، ش ۲.

۷.تأثیر شبکه های اجتماعی بر سازماندهی سیاسی فضای یازدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری ایران، یحیی صفوی، سجاد کرمی پاشاکی، سعید رضا خلخالی، مجله «پژوهش های حفاظتی و امنیتی»، تابستان ۱۳۹۲، ش ۶.

۸.تحلیل سبک زندگی جوانان کاربر شبکه اجتماعی فیس بوک، آسیه سپهری، فصلنامه «مطالعات جوان و رسانه»، بهار ۱۳۹۳، سال ۴، ش ۱۳.

۹.تحلیل و مقارنه ای میان قانون جرائم رایانه ای و قانون سمعی و بصری، حسین آقایی نیا، رسول عابد، فصلنامه «دیدگاه های حقوق قضایی»، پاییز ۱۳۹۱، سال هفدهم، دوره جدید، ش ۵۹.

۱۰.تدوین راهبرد ملی پدافند غیر عامل در حوزه ارتباطات، محمد رضا لونی؛ محمد جلالی فراهانی، مجله «نگرش

راهبردی»، تیر ۱۳۸۷، ش ۹۲.

۱۱.جاسوسی رایانه ای در حقوق ایران و وضعیت بین المللی آن، محسن رهامی، سیروس پرویزی، فصلنامه «حقوق»، پاییز ۱۳۹۱،دوره ۴۲، ش ۳.

۱۲.جرائم رایانه ای و روش های مقابله و پیشگیری از آن، مهدی فهیمی، فصلنامه «دیدگاه های حقوق قضایی»، پاییز و زمستان ۱۳۸۰، ش ۲۳ و ۲۴.

۱۳.جوانان و همسریابی اینترنتی(آسیب ها و راه کارها)، مهدیه یاوری وثاق، فصلنامه «مطالعات جوان و رسانه»، پاییز ۱۳۹۳، ش ۱۵.

۱۴.سرقت اینترنتی حدّی یا تعزیری؟، علی اکبر ایزدی فرد؛ علی پیردهی حاجیکلاء فصلنامه «فقه و اصول»، بهار و تابستان ۱۳۸۹، ش ۸۴.

۱۵.سیر تطور شبکه های اجتماعی (نگاهی به آغاز و انجام شبکه های اجتماعی)، مصطفی علیمرادی، مجله «ره آورد نور»، شهریور ۱۳۸۹، ش ۳۱.

۱۶.شبکه های اجتماعی؛ فرصت ها و تهدیدها، روح الله سلیمانی پور، مجله «ره آورد نور»، تابستان ۱۳۸۹، ش ۳۱.

۱۳. شبکه های اجتماعی اینترنتی؛ تحلیل انتقادی آثار آنها بر زندگی فردی و اجتماعی، بیسواجیت داس، برگردان: منا نادعلی، فصلنامه «مطالعات جوان و رسانه»، تابستان ۱۳۹۱، ش ۵.

ص: ۲۳۴

۱۷.شبکه های اجتماعی اینترنتی و سبک زندگی جوانان: مطالعه موردی بزرگ ترین جامعه مجازی ایرانیان، حسن بشیر، محمدصادق افراسیابی، مجله «تحقیقات فرهنگی»، سال پنجم، بهار ۱۳۹۱، ش ۱.

۱۸. شبکه های اجتماعی مجازی و بحران هویت (با تأکید بر بحران هویتی ایران)، ثریا معمار، صمد عدلی پور، فائزه خاکسار، مجله «مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران»، دوره اول، زمستان ۱۳۹۱، ش ۴.

۱۹. شبکه های اجتماعی؛ فرصتها و تهدیدها، روح الله سلیمانی پور، مجله «ره آورد نور »، تابستان ۱۳۸۹ ، ش ۳۱.

۲۰.صمد عدلی پور، آسیب شناسی شبکه های اجتماعی مجازی(golohtaPA fo lautriv laicos skrowten)، تهران، انتشارات پارسینه، ۱۳۹۳.

۲۱.ظرفیت ها و چالش های شبکه های اجتماعی مجازی برای تبلیغ دین، محمد علی قیصریان، فصلنامه «مطالعات جوان و رسانه»، بهار ۱۳۹۳، ش ۱۳.

۲۲.عبدالعظیم کریمی، آسیب شناسی اجتماعی «اجتماعی کردن مانع اجتماعی شدن است»، مجله «پژوهش های تربیت اسلامی» زمستان ۱۳۸۴، ش ۱.

۲۳.لیلا چراغ ملایی، پروین کدیور، غلامرضا صرامی، استفاده از

ص: ۲۳۵

شبکه های اجتماعی مجازی در آموزش(فرصت ها و چالش ها)، مجله «اندیشه های نوین تربیتی»، پاییز ۱۳۹۳، ش ۳۹.

۲۴.مجله فقه اهل بیت علیهم السلام، ج ۱۸-۱۷، ص ۳۲۰ تا ۳۸۴.

۲۵. مدیریت در شبکه های اجتماعی، محمد مصطفی حسینی، مجله «ره آورد نور»، شهریور ۱۳۸۹، ش ۳۱.

۲۶.مریم اسکافی نوغانی، اثر شبکه های اجتماعی بر طلاق عاطفی در شهر مشهد، فرح ترکمان، باقر ساروخانی، مجله «علوم اجتماعی (فردوسی مشهد)»، سال دوازدهم، بهار و تابستان ۱۳۹۴، ش ۱.

۲۷. مطالعات شبکه های اجتماعی و سبک زندگی جوانان، محمد صادق افراسیابی، تهران، انتشارات سیمای شرق، ۱۳۹۳.

۲۸. مطالعه آثار و پیامدهای سیاسی شبکه های اجتماعی مجازی، صمد پور عدلی، زهرا پیرنیا، مجله «مطالعات اجتماعی و رسانه»، پاییز ۱۳۹۳، سال اول، ش ۴.

۲۹. معرفی شبکه های اجتماعی برتر، مهدی امینی مقدم، مجله «ره آورد نور»، شهریور ۱۳۸۹، ش ۳۱.

۳۰. نقش شبکه های اجتماعی در ایجاد و مهار بحران ها، احمد اکبری، مجله «ره آورد نور»، تابستان ۱۳۸۹، ش ۳۱.

۳۱. نقش شبکه های اجتماعی در ایجاد و مهار بحران ها، احمداکبری، مجله «ره آورد نور »، تابستان ۱۳۸۹ ، ش ۳۱ .

۳۲. نقش شبکه های اجتماعی مجازی در ساماندهی فتنه سال ۱۳۸۸، ناصر شعبانی، مجله «پاسداری فرهنگی»، تابستان ۱۳۹۰، ش ۴.

۳۳. نقش شبکه های اجتماعی مجازی در فتنه ۸۸، حمید رضا حاتمی، علیرضا حمیدی فر، مصطفی قنبر پور، مجله «امنیت ملی»، پاییز ۱۳۹۲، سال سوم، ش ۹.

ص: ۲۳۷

سایت ها

farsi.khamenei.ir.۱

www.almazaheri.ir.۲

www.almazaheri.ir.۳

www.certcc.ir.۴

www. Cyber Police.ir.۵

www.farsnews.com.۶

www.gerdab.ir.۷

www. hamshahrionline.ir.۸

www. internet.ir.۹

۱۰www. isna.ir

۱۱www.jahannews.ir

۱۲www.leader.ir

ص: ۲۳۸

۱۳www.makarem.ir

۱۴www. mashreghnews.ir

۱۵www.mehrnews.com

۱۶www.noorihamedani.com

۱۷www.persianacademy.ir

۱۸www. rasekhoon.net

۱۹www.rc.majlis.ir

۲۰ www.saafi.net

۲۱ www.sistani.org

۲۲ www.tebyan.net

۲۳ www. wahidkhorasani.com

۲۴ www.yjc.ir

۲۵ www. zanjani.net

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانه‌ای
قائمیه
اصفهان
WWW
برای داشتن کتابخانه های‌تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشـــانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹